

***Вісник
студентського наукового товариства
Горлівського інституту іноземних мов***

Випуск 3

Дню науки в Україні присвячується

Бахмут 2017

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ГОРЛІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІНОЗЕМНИХ МОВ
ДВНЗ «ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ**

МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА**

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА**

***Вісник
студентського наукового товариства
Горлівського інституту іноземних мов***

Випуск 3

Дню науки в Україні присвячується

Бахмут 2017

Вісник студентського наукового товариства Горлівського інституту іноземних мов : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених «Мовна комунікація і сучасні технології у форматі різнорівневих систем». – Бахмут : Вид-во ГПМ ДВНЗ «ДДПУ», 2017. – Вип. 3. – 107 с.

**Головний редактор – доктор філологічних наук,
професор А. Р. Габідулліна**

Редакційна рада:

д-р філол. наук, професор	Т. М. Марченко
д-р істор. наук, професор	В. М. Докашенко
д-р істор. наук, професор	Г. П. Докашенко
канд. філол. наук, доцент	В. О. Андрущенко
канд. філол. наук, доцент	І. А. Блинова
канд. філол. наук, доцент	О. А. Зоз
канд. філол. наук, доцент	О. А. Ясинецька
керівник наукового відділу ГПМ	Л. В. Ткаченко

Рецензенти:

д-р пед. наук, професор	В. М. Алфімов
д-р філол. наук, професор	В. А. Глущенко
д-р філол. наук, професор	І. П. Зайцева

Наукова проблематика збірника висвітлює актуальні питання філології, що знайшли своє відображення в опублікованих доповідях викладачів, аспірантів та студентів. Лінгвістична тематика збірника зумовлена аналізом лексичного, граматичного, семантичного і прагматичного рівнів мови, дослідженням параметрів тексту і дискурсу, виявленням особливостей авторського стилю, розкриттям специфіки перекладознавчих питань та увагою до новітніх технологій у навчанні іншомовної соціокультурної комунікації.

Збірник адресовано широкому філологічному загалу науковців, студентам та аспірантам. Відповідальність за зміст тез несуть автори.

ЗМІСТ

Динамічні процеси у лексичній системі англійської мови

<i>Душенко Анастасія.</i> Аббревіатури у сучасній англійській мові	7
<i>Єфіменко Дар'я.</i> Відображення концепту «ПРОСТІР» у фразеологізмах, прислів'ях та приказках англійської мови	8
<i>Літвінова Евеліна, Радченко Аліна.</i> Місце діалектів в англійській мові	10
<i>Погонець Вікторія.</i> Сучасні війни та їх відбиття в англійській мові	11
<i>Хлапоніна Катерина.</i> Концептуалізація соматизмів у картинах світу носіїв англійської мови на прикладі фразеологізмів	13

Текст як об'єкт лінгвостилістичного та лінгвопрагматичного аналізу

<i>Афанасьєва Катерина.</i> Вираження імпліцитних структур у романі Джона Грішема «Сіра гора»	15
<i>Бобб Анастасія.</i> Формально-синтаксична структура дискурсивного акту «підхоплення» у романі Джона Грішема «Сіра гора»	17
<i>Bohdan Valerii.</i> Adjoining constructions and parcelled sentences from the standpoint of the theory of speech acts	19
<i>Концур Микола.</i> Типові засоби вияву тематично-семантичної зв'язності англомовного художньотекстового утворення	22
<i>Кувшинова Анастасія.</i> Особливості заголовків сучасних англомовних прозових творів	24
<i>Кучеревич Ганна.</i> Лексико-стилістичні особливості політичних промов періоду українсько-російської кризи 2014-2016 років (на матеріалі промов)	27
<i>Літовченко Ольга.</i> Особливості зв'язності сучасних рекламних текстів англійської мови	29
<i>Носкова Наталя.</i> Смысл текста: сучасний лінгвістичний вимір	31
<i>Панченко Елена.</i> Современный сжатый текст как лингвистическая универсалия	34
<i>Попова Євгенія.</i> Особливості прецедентних текстів у англомовному газетному дискурсі	36
<i>Рєпкіна Дарина.</i> Поетика психологізму в сучасній англійській прозі	39
<i>Тітова Ольга.</i> Функціональний діапазон періоду-висловлення	41
<i>Хрипченко Іван.</i> Внутрішній монолог як провідна композиційно-мовленнєва форма персонажного мовлення	44
<i>Шпак Катерина.</i> Імпліцитність іронії в сучасному англомовному романі	47

Проблеми функціональної граматики

- Жихарева Юлія.* Специфіка підрядних речень, що вводяться конектором «as», у структурі складного речення 49
- Коваленко Юлія.* Особливості вираження категорії заперечення в англійській мові у творах афро-американських письменниць ХХ століття 50
- Савченко Дар'я.* Окличні речення у діалогічному мовленні 52

Прагматика та семантика дискурсу

- Бессонова Анна.* Класифікація речевих жанрів в научній літературі 54
- Блинова Ірина.* Прояви гротеску в сучасній англійській прозі 56
- Бондаренко Світлана.* Реалізація категорії когезії у художньому англійському дискурсі 58
- Запольських Артур.* Доповіді конференції Technology Entertainment Design (TED Talks): лінгвопрагматичний аспект 60
- Сілюта Анастасія.* Засоби відтворення модальності у французьких публіцистичних текстах 63
- Фінько Аліна.* Значення метафори в англійській художній літературі 65
- Частнікова Світлана.* Спосіб відокремлення непрямого мовленнєвого акту промісиву (обіцянки) від мовленнєвих актів асертиву (ствердження) та менасиву (погрози) 67

Формування лінгвістичної і соціокультурної компетенції у прикладному аспекті

- Злобіна Анастасія.* Метафорична репрезентація концепту «СЕРЦЕ» в сучасній англійській мові 70
- Пилипшанова Катерина.* Дослідження аксіологічних характеристик анімалістичних прислів'їв (на матеріалі української, англійської та новогрецької мов) 73
- Шарунова Анна.* Лінгвокультурні універсалиї семантики англійськомовних та українськомовних велеризмів 75
- Шпак Софія.* Етнолінгвістична специфіка англійськомовних та українськомовних проverbs порівнянь з анімалістичним компонентом 77

Фонетичний аспект дискурсу: сегментний та надсегментний рівні

- Богаєнко Наталія.* Інтонаційні особливості англійської мови 79

Авторський стиль і переклад

<i>Аршенюк Єлизавета.</i> Парадигматичні відношення в основі англомовних неологізмів та їх перекладу українською мовою	80
<i>Бакутіна Поліна.</i> Переклад сюжетних пісень та поезії	83
<i>Груданова Анастасія.</i> Англомовні маркетингові терміни та їх переклад українською мовою	86
<i>Гузаїрова Соф'я.</i> Засоби передачі інфінітивних конструкцій в українськомовному перекладі роману Джейн Остін «Гордість та упередження» Ганни Лелів	88
<i>Куропятник Валерія.</i> Переклад музично-поетичного тексту	90
<i>Лосіч Олександра.</i> Утворення англомовних фразеологізмів політичного дискурсу та проблеми їх перекладу українською мовою	92
<i>Панова Карина.</i> Авторські неологізми на основі роману Джорджа Орвелла «1984»	94
<i>Рябоконь Яна.</i> Способи перекладу метафор (на матеріалі зіставного аналізу перекладів віршів Сергія Єсеніна)	96
<i>Садієва Гюзель.</i> Стилiстичні прийоми в основі неологізмів та особливості їх відтворення при перекладі	98
<i>Тищенко Наталія.</i> Інтерференція у машинному перекладі: типологія помилкової еквівалентності	100
<i>Тріскіба Христина.</i> Особливості перекладу інтернаціональних та псевдоінтернаціональних слів у науково-технічній літературі	103
<i>Хлисту́н Аліна.</i> Особливості передачі семантико-стилістичних функцій англійських фразеологізмів українською мовою	105

Динамічні процеси у лексичній системі англійської мови

Анастасія Душенко
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

АБРЕВІАТУРИ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Явище абрєвіації набуває дедалі більшого поширення у європейських мовах. Абрєвіацію розглядають як частину загальної тенденції мов до компресії засобів вираження інформації [4, с. 190] та «прагнення комунікантів скоротити складні найменування, форма яких суперечить цілості та єдності їх номінативної функції» [3, с. 141]. Це зумовлює актуальність нашого дослідження, мета якого – розглянути й проаналізувати використання абрєвіатур в англійській мові на сучасному етапі розвитку мови з увагою до проблеми лінгвістичного походження абрєвіатур різних типів, семантичних і функціональних особливостей скорочених лексичних одиниць.

Абрєвіація має високий ступінь продуктивності на основі компресії надзвичайно довгих за складом найменувань для створення структурно-економних назв і абрєвіатур-термінів. Під смислом абрєвіатури розуміють те її значення, яке зумовлене семантикою її компонентів і типом структурної моделі [2, с. 158]. Основними структурними різновидами абрєвіатур є усічення (clippings), ініціальні скорочення або акроніми (alphabetic, initialisms, acronyms) і телескопійні утворення (blends) [1, с. 175]. Суперечливі визначення акронімів – по-перше, як будь-яких абрєвіатур на основі початкових літер або звуків слів твірного словосполучення, а по-друге, як тільки таких абрєвіатур, що вимовляються як цілісні слова, а не як послідовність назв літер – все ж засновані на одному принципі: поєднання початкових літер розгорнутої структури, а тому ми розглядаємо акронім як різновид ініціального скорочення із формою, вимовою та семантикою окремого слова.

Із розвитком мови кількість абрєвіатур усіх типів зростає, що помічено багатьма дослідниками. У своїх працях проблематику абрєвіації у сучасній англійській мові розглядають такі науковці, як, зорема, М. Сегаль, І. Арнольд, С. Чокер, А. Іскаков, Л. Шеляховська, Т. Сергєєва, Л. Сапогова, Е. Дубенець. Створення складноскорочених слів – порівняно новий спосіб словотвору, який набув особливого поширення у ХІХ–ХХ ст. Виникнення абрєвіатур наразі є цілком природним мовним процесом, і утворені скорочення схильні до незалежного існування після того, як відбувається їхня повна лексикалізація, вважає Ф. Цеме [5, с. 19]. Фактично, абрєвіація як особливий спосіб словотворення спрямована на створення більш коротких, порівняно з вихідними структурами, синонімічних їм номінацій.

За дериваційними ознаками серед абрєвіатур, зафіксованих у мові сучасних ЗМІ виділяють три основні групи: часткові, ініціальні і комбіновані.

Часткові абрєвіатури становлять найбільшу групу лексем і характеризуються наявністю повного слова. Наприклад: *Environmental education* – екологічна освіта – екоосвіта.

Ініціальні абрєвіатури, або акроніми, – значний за обсягом тип лексичних скорочень, який використовуються журналістами. Це літерні і звукові, літерно-звукові, комбіновані новотвори: *PF* – *pension fund* – ПФ – пенсійний фонд. Утворення абрєвіатур для заголовків і текстів ЗМІ – поширене явище, яке потребує уваги читача.

Комбіновані абрєвіатури складаються із назв початкових частин слів і початкових звуків: *WPC* (*World Peace Council*) – Всесвітня рада миру (*ВРМ*); *IDA* (*International Development Association*) – Міжнародна асоціація розвитку (*МАР*).

Характерною рисою мови преси є стильова взаємодія. Це виявляється при створенні новотворів за допомогою розмовного стилю: *FS* – *First Secretary* – перший секретар –

першек. Мова преси зазнає великого впливу з боку ділового і наукового стилів: *AIDS – СНІД – синдром набутого імунного дефіциту.*

Використання аббревіатур у ЗМІ має також негативні сторони: велика кількість сучасних аббревіатур є незрозумілими для читача, тому що вони не зафіксовані у словниках. Крім того, через перевантаження мови публікації аббревіатурами, читачеві доводиться кілька разів переглядати текст, щоб знайти пояснення, що значно ускладнює сприйняття інформації. Наприклад: *NATO and EU signed a new agreement*, де *NATO* – це *НАТО – Організація країн Північноатлантичного договору*, а *EU* – це *ЄС – Європейський Союз*; *GDP of US company is increasing*, де *GDP* – це *ВВП – внутрішній валовий продукт*, а *US* – *американський*.

Отже, можна сказати, що аббревіація на сьогодні стала одним із найбільш продуктивних способів поповнення словникового запасу багатьох мов і, безумовно, англійської. Структурно-семантичні особливості аббревіатур привертають увагу лінгвістів та потребують особливої уваги читачів, особливо якщо аббревіатури є новими для сприйняття і розуміння. Широке використання різних скорочень – це свого роду лаконічна відповідь мови на науково-технічну революцію та суспільно-політичні процеси, що відбуваються у світі. Перспектива дослідження – визначити тематику та структурно-семантичні особливості запозичень нових англізмів-аббревіатур до української мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вергун Л. І. Перекладна взаємовідповідність англійської та української освітньої лексики : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16 / Вергун Лариса Іванівна. – К., 2004. – 267 с.
2. Зацний Ю. А. Розвиток словникового складу сучасної англійської мови / Юрій Антонович Зацний. – Запоріжжя : ЗДУ, 1998. – 430 с.
3. Левицький А. Е. Функціональний підхід до аналізу системи номінативних одиниць сучасної англійської мови / А. Е. Левицький // Вісник Харків. держ. ун-ту. Іноз. філологія на межі тисячоліть. – 2000. – № 471. – С. 137-143.
4. Прищепа В. Є. Рівнева та міжрівнева компресія в сучасній німецькій мові / В. Є. Прищепа, Л. М. Новак // Вісн. Житомир. держ. пед. ун-ту. – 2003. – № 11. – С. 190-193.
5. Шеляховская Л. А. К изучению аббревиатур в современном русском языке / Л. А. Шеляховская // Вопросы словообразования и фразеологии. – Фрунзе : Кирг. ГУ, 2012. – С. 19-21.

Дар'я Єфіменко

Горлівський інститут іноземних мов

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ВІДОБРАЖЕННЯ КОНЦЕПТУ «ПРОСТІР» У ФРАЗЕОЛОГІЗМАХ, ПРИСЛІВ'ЯХ ТА ПРИКАЗКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Простір є формою існування матерії, отже, сприйняття і концептуалізація будь-якої матеріальної сутності неможливі без визначення її просторової природи як необхідної умови буття. Яковлева О. С. акцентує увагу на тому, що простір як гносеологічна категорія репрезентує спосіб орієнтації людини у світі, спосіб осмислення людиною співіснування об'єктів, їх зв'язків і відношень та свого місця серед них. Простір є одною з перших реалій буття, яка сприймається і диференціюється людиною, він організовується навколо людини як центру макро- та мікрокосмосу [2, с. 48].

Простір як форма існування матерії репрезентується в мові лексичними одиницями, які людина використовує для організації в конкретному просторі. Для буденної свідомості простір виступає як щось реальне, спостережне, видиме і навіть відчутне. Саме в процесі повсякденних актів сприйняття, людина намагається виявити базові уявлення про простір, зрозуміти внутрішню сутність мовних позначень просторових понять. Останнє важливе

тому, що мова фіксує в першу чергу наївну картину світу, відображає перш за все те, що надається людині у її чуттєвому, перцептивному досвіді [1, с. 213].

Простір має широкий спектр значень, наприклад: *way, road, direction, movement, sphere*. Лексико-семантична особливість фразеологічних одиниць з цим елементом проявляється в неоднорідності їх значень. Основою для класифікації елементів є тематичні індикатори, що вказують на приналежність тієї чи іншої ФО до певного ідеографічного поля. Індикатор може бути виражений будь-якою частиною мови, зокрема *back, long, off, around, under*.

Яковлева О. С. [2] виділяє три основних ідеографічних поля та їх індикатори:

1. Ідеографічне поле, що відображає орієнтацію в часі та просторі та має такі індикатори: *back, long, off, around, under, little, all*.

а) орієнтація людини в часі (минулій, майбутній, теперішній):

з давніх давен – way back;

давно, далеко – a long way off.

б) орієнтація людини на місцевості:

Чумацький шлях – The Milky Way;

прокладати собі дорогу – to find one's way;

набирати швидкість – to gather way;

відправлятися в дорогу – to take the road;

далеко – a long way off;

від ... до – all the way from ... to.

2. Ідеографічне поле, що відображає особистісні характеристики та міжособистісні відносини і має такі індикатори: *hand, right, family, own*.

а) особистісні якості людини (як позитивні так і негативні):

служити і вашим і нашим – to face both ways;

незвичайний, оригінальний – out of the way;

б) індивідуальні вміння та навички, практичний досвід людини:

значно просунути на шляху до чогось – to be well on one's way to smth.;

досягнути положення важкою працею – to come up the hard way;

в) міжособистісні стосунки – як людина поводить себе та реагує на певні зміни у стосунках з довколишніми:

позбутись когось – to get smb off the way;

знайти вірний підхід – to go the right way about smth.;

підбадьорити – to rub smb. up the right way;

дратувати – to rub smb. up the wrong way;

г) незалежність думок:

по-своєму в своєму роді – in one's own way;

іти своїм шляхом – to follow one's own way;

точка зору – one's way of thinking.

3. Ідеографічне поле, що відображає людську діяльність та її оцінку і має такі індикатори: *out, wrong, good, big*:

а) поведінка людини в оточенні:

виправитись, поводитись краще – to mend one's ways;

не знати, що робити – not to know which way to turn;

б) оцінка діяльності (позитивна, негативна):

піти неправильним шляхом – to lose one's way;

шлях насолоди, пороку – the primrose path;

в) оцінка стану людини або предметів, що їх оточують:

щезнути, прийти в занепад – to go the way of;

померти – to go the way of all flesh;

г) інтенсивність діяльності:

з розмахом, з ентузіазмом – in a big way;

благополучно, заможно – in a good way;

на широку ногу – in great way;
потихеньку, скромно – in a small way;
д) фінансові відносини:
не влізати в борги – to pay one's way;
засоби існування – the ways and means.

Також концепт «простір» уточняється аспектами: відстань, напрям, житло, рух, перебування, місце життя, наповненість, неосяжність [2, с. 178]:

– аспект відстань репрезентований семами «близько-далеко» – *under one's nose, at hand, by the side;*

– аспект рух «зникати невідомо куди – з'являтися невідомо звідки» – *to lose sight of, to put in an appearance;*

– аспект перебування «бувати в багатьох містах – не бувати в багатьох місцях» – *all over the place, go places, stay at home.*

Отже, просторовий концепт англійської мови орієнтований на людину, предмети та явища і тісно пов'язаний з ціннісними опозиціями етносвідомості та іншими кодами культур і тісно взаємодіє з ними, що виявляється у використанні знаків локалізації на позначення почуттів, станів, якостей, дії, вчинків людини, часу, модальності, міри тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кунин А. В. Англо-русский фразеологический словарь / А. В. Кунин. – 3-е изд. – М. : Совет. энциклоп., 1967. – 735 с.

2. Селіванова О. О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти) : [монографія] / Олена Олександрівна Селіванова. – К. – Черкаси : Брама, 2004. – 276 с.

3. Яковлева Е. С. О некоторых моделях пространства в русской языковой картине мира / Е. С. Яковлева // Вопросы языкознания. – 1993. – № 4. – С. 48-71.

Евеліна Літвінова, Аліна Радченко
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

МІСЦЕ ДІАЛЕКТІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Англійська мова, як і багато інших мов, утворилась із говірок різних племен, що населяли території сучасних англословних країн. Англійська є національною мовою багатьох держав, завдяки цьому люди по всьому світу можуть спілкуватися один з одним та більш-менш розуміти один одного, навіть незважаючи на те, що існує так багато унікальних варіацій англійської мови.

Історію виникнення та розвитку англійської мови вивчала ціла низка науковців, з-поміж яких Р. К. Зачріссон, Р. Перрі-Джонс, І. МакДевід, Г. Б. Антрушина, О. Р. Афанасьєва, Л. Г. Верба, Е. М. Дубенец, Ю. П. Костюченко, М. М. Маковський. Безпосередньо проблемою діалектів в англійській мові займалися такі вчені, як Е. Олександр, Д. Райт, Г. Ортон, Ю. Діт.

Мета цього дослідження – вивчити місце діалектизмів в англійській мові.

Діалекти – це мовні різновиди, які можуть різнитися вимовою, лексикою і граматиною [1, с. 75]. Незважаючи на те, що такі відмінності існують, англословне населення різних територій спроможне зрозуміти один одного. Проте англословні представники різних країн і регіонів використовують різні акценти, а також різні локалізовані слова і граматичні конструкції. І поєднання таких відмінностей у вимові, і використанні місцевих слів може зробити деякі англійські діалекти майже незрозумілими для мешканців інших регіонів.

Під час вивчення діалектів англійської мови ми можемо здобути безцінний матеріал, що допоможе проникнути в найглибші витoki мови, дізнатися про її історичне минуле, зрозуміти особливості становлення та розвитку літературної норми, різних соціальних та професійних говірок та мовних варіантів [5]. Також облік діалектних даних може стати основою для дослідження становлення і розвитку значень слів, зрозуміти відхилення від правил вимови та граматики [4, с. 19-21].

Основні родинні діалекти англійської мови традиційно поділяються на три загальні категорії: діалекти Британських островів, Північної Америки і Австралазії.

Для діалекту характерні такі особливості:

- 1) соціальна, вікова, статевая обмеженість кола носіїв діалекту;
- 2) обмеження сфери використання діалекту сімейними та побутовими ситуаціями;
- 3) формування напівдіалектів як результату взаємодії та взаємовпливу різних говорів та пов'язана з цим перебудова відносин між елементами діалектних систем;
- 4) поява проміжних форм, наприклад, діалектно забарвленої літературної мови під впливом літературної мови (через СМІ, книги, систему освіти) [3, с. 124].

Природно, що стандартним варіантом вважається британська англійська, поширена на території Великої Британії. Вона часто асоціюється із більш освіченими верствами суспільства. Утворившись із племінних діалектів стародавніх германців – англів і саксів, англійська мова пройшла довгий та складний шлях розвитку, впродовж якого граматична будова і словниковий склад мови зазнали значних змін, удосконалення та впливу інших мов.

У сучасних умовах діалекти англійської мови зберігають свої особливості у мові населення сільських місцевостей, віддалених від промислових центрів, особливо на півночі. Щодо вимови та словникового складу, діалекти зберігають деякі свої особливості, звичайно властиві для мови порівняно малоосвіченої частини населення. У різних англійських країнах англійська мова сама по собі відрізняється одна від одної. Тому можна вважати кожен такий варіант англійської діалектом [2, с. 55-56]. Але кожна варіація на території певної англійської країни вважається стандартом.

Отже, на підставі опрацьованих джерел з проблеми місця діалектів в англійській мові, можна зробити висновок, що різні види англійської є складовою частиною мови та впливають на її розвиток. Тому знання особливостей діалектів англійської мови є важливим у процесі вивчення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антрушина Г. Б. Лексикологія англійського мови / Г. Б. Антрушина. – М. : Дрофа, 2004. – 288 с.
2. Верба Л. Г. Історія англійської мови / Л. Г. Верба. – К. : Нова Книга, 2004. – 296 с.
3. Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов / Л. Г. Верба. – К. : Нова Книга, 2004. – 248 с.
4. McDavid Raven I. Usage, Dialects, and Functional Varieties / Raven I. McDavid // Random House Dictionary of the English Language, College Edition ; Laurence Urdang Editor in Chief. – N. Y. : Random House, 1968. – pp. 19-21.
5. Козлітін Д. О. Загальнонаціональна англійська мова та її діалекти [Електронний ресурс] / Д. О. Козлітін // Англійська мова. Офіц. сайт. – Режим доступу : <http://www.psyh.kiev.ua>.

Вікторія Погонєць
Запорізький національний університет

СУЧАСНІ ВІЙНИ ТА ЇХ ВІДБИТТЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Сучасні війни позначають загальною назвою «війни четвертого покоління» (*fourth-generation war(fare)*). Поняття «війна четвертого покоління» базується на уявленні про історичний розвиток стратегії і тактики воєнних дій. Так, «війною першого покоління» іменують період використання гладкоствольної зброї і тактики «лінійного ведення бою». «Друге покоління» – це період застосування автоматичної зброї, період тактики

«вогню і руху». «Війна третього покоління» в умовах застосування танків і авіації вже була, в основному, війною ідей.

Особливостями «війн четвертого покоління» є широке використання сучасної інформаційної техніки, тим самим, використання високоточних видів зброї. До особливостей «війни четвертого покоління» відносять майже повну «розмитість» таких категорій, як війна і мир, фронт і тил, військові і цивільні особи [2; 3]. Основними формами ведення «війн четвертого покоління» вважають тероризм та конфлікти за участі партизанських повстанців.

«Війна четвертого покоління» має більш конкретні назви, що залежать від її характерних рис. Так, особливістю «війн четвертого покоління» слід вважати асиметричність, тим самим така війна іменується асиметричною війною (*asymmetric warfare*). Вона позначає військові дії, в яких ворогуючі сторони мають суттєво різний військовий потенціал, а слабкий противник вдається до нестандартних тактичних дій, до тероризму. «Асиметрія» сил побудована на здатності до ескалації військової сторони конфлікту, яка перемагає, в той час як «асиметрія» слабкості заснована на готовності та здатності уповільнити хід війни.

Різновидом асиметричної війни можна вважати так звану «гібридну війну» (*hybrid warfare*) – військову стратегію, яка об'єднує звичайну війну й кібервійну. В англійській мові є цілий ряд термінів, які використовуються для позначення цього поняття: *hybrid war*, *hybrid warfare* – гібридна війна, *hybrid threat* – гібридна загроза, *hybrid adversary* – гібридний супротивник; а також назви, які характеризують таку війну: *non-linear war* – нелінійна війна, *non-traditional war* – нетрадиційна війна, *special war* – спеціальна війна.

Для характеристики «війн четвертого покоління» вживають поняття «мережево-центрична» війна (*network-centric warfare*), «техноцентрична війна» (*technocentric warfare*). Поняття «мережево-центрична» війна (*network-centric warfare*) розуміється як організація і ведення бойових дій за допомогою інформаційно-комп'ютерних мереж. Сучасною «техноцентричною війною», вважаються такі військові дії, вирішальним чинником у яких є не зброя, а інформація.

«Техноцентрична» війна включає в себе «інформаційно-психологічну» війну (*information and psychological warfare*) і «кібер-війну» (*cyber-warfare*). Поняття «інформаційної» війни передбачає використання та управління інформаційно-комунікаційними технологіями для досягнення переваги над супротивником. Завданням «інформаційної» війни є збір тактичної інформації, поширення пропаганди або дезінформації, деморалізація та маніпулювання громадськістю, психологічний вплив на цивільне населення та військових.

Кібер-війна – це дії, спрямовані на пошкодження комп'ютерів та інформаційних мереж шляхом кібератак (*cyberattack*). Функціонування в мові лексичної одиниці «кібервійна» (*cyber-warfare*) спричинило появу таких новоутворень, як «кіберзброя» (*cyberweapons*), «кібербезпека» (*cybersecurity*), «кіберзахист» (*cyberdefence*), «кіберсекретність» (*cybersecrecy*), «кібервразливість» (*cybervulnerability*).

У результаті широкомасштабного застосування сучасної техніки (*hi-tech*), особливо комп'ютерної та телекомунікаційної, та відповідної «розумної» зброї (*smart weapons*), про що свідчать військові дії проти Іраку навесні 2003 року, виникає інновація «розумна» війна, яка здобула синонімічні назви *digital warfare*, *smart war*, *wired war*.

Під час «цифрової війни» на Ірак було скинуто велику кількість так званих «розумних ракет та бомб» (*smart missiles, smart bombs*). Вважається, що подібна зброя є суперточною, вона нібито точно вражає лише воєнні об'єкти, тому таку повітряну кампанію проти цієї країни стали рекламувати евфемістично як зразок «чистої війни» (*clean warfare*). З іншого боку, сучасні «розумні» війни протиставляються «застарілій» війні. Ще існуючі на даний час елементи такої війни позначаються словосполученням *blue-collar warfare* [1, с. 109].

Перетворення військового простору на «розумні» військові стратегії призводить до ще більшого удосконалення засобів війни, все частіше у військових операціях використовуються безпілотні літальні апарати – *drones*, котрі мають офіційну назву *Unmanned Aerial Vehicle (UAV)*. Ведення військових дій за допомогою безпілотних літальних апаратів іменують *drone warfare*.

Після подій 11 вересня 2001 року в словники англійської мови увійшло словосполучення «війна з тероризмом» (*war on terror*). Таку війну поділяють на відкриту війну (проти країн, що підтримують терористів), і таємну війну – пошук і знищення терористичних осередків [1, с. 83].

Спеціалісти вважають доцільним підкреслити, що у майбутньому можуть виникнути війни, які позначаються інновацією *fifth-generation warfare*. «Війна п'ятого покоління» передбачає застосування найрізноманітнішої сучасної тактики і видів озброєння, в тому числі й зброї масового знищення, до яких вдаються учасники конфлікту з метою досягнення перемоги [1, с. 103].

Слід зазначити, що лексема *warfare*, яка є базовою одиницею, центром розглянутих нами одиниць, позначає можливі війни з використанням зброї масового знищення та вживається у складі цілої низки словосполучень: *nuclear warfare*, *biological warfare (germ warfare)*, *chemical warfare (gas warfare)*. Широке функціонування таких одиниць свідчить про загрозу використання у майбутніх війнах зброї масового знищення.

Номінації та характеристики сучасних військових конфліктів в англійській мові відбивають їх особливості на сучасному етапі історії людства та свідчать про інтенсивний розвиток військового вокабуляру.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зацний Ю. А. Антитерористична боротьба і поповнення словникового складу сучасної англійської мови: монографія / Ю. А. Зацний, А. Б. Семенчук. – Запоріжжя : ЗНУ, 2013. – 220 с.
2. Зацний Ю. А. Сучасний англomовний світ і збагачення словникового складу: Монографія. – Львів : Паіс, 2007. – 228 с.
3. McFedries P. Archives [Electronic resource] / P. McFedries / Word Spy. – Access mode : <http://www.logophilia.com/WordSpy>. – 2003. – Jan. 21.

Катерина Хлапоніна
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ СОМАТИЗМІВ У КАРТИНАХ СВІТУ НОСІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА ПРИКЛАДІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

Принцип антропометричності фразеологічного фонду мови й антропоморфізм аналогізації предменного світу у свідомості людини зумовлюють особливу значущість у номінальних процесах знаків частин людського тіла – соматизмів. Деякими дослідниками було доведено, що одним із базових концептосфер свідомості є людське тіло, позначення частин якого використовується як найменування інших концептосфер.

Соматизми є репрезентантами партонімічних відношень суперконцепту людини через усвідомлення функціональної властивості частин фізичного тіла людини та його найвно-анатомічну картину, відображену в мові. Партонімічні зв'язки – різновид концептуальних зв'язків, які передбачають і відображають зв'язки речей, що взаємодіють і залежать один від одного, їхнім підґрунтям є цілісність світу в його членуваннях. Частини взаємодіють у структурі цілого. Фразеологізми із соматичним компонентом, які складають приблизно 30 %

фразеологічного складу будь-якої мови, позначають у суперконцепті людина переважно притаманні частинам тіла функціональні властивості. Асоціативно мотивовані звороти є позначеннями інших культурних кодів: просторового, часового, міри, кількості, тощо, а також психоемоційних станів, поведінки, соціальної діяльності людини, її духовного коду. За тематичною групою, де опорні слова (частини людського тіла) закріплені здебільшого у переносному значення – метафоричному та метонімічному. Ця група дуже розгалужена і визначається багатою варіативністю [1].

Семантичні й мотиваційні процеси в означеній групі є складними, оскільки значення соматизмів поєднуються зі змістом інших складників, перетворюючи їх і перетворюючись самі в інтегральній семантиці стійких метафоричних висловах, що впливає на формування образності, експресивності зворотів і модифікує чи змінює денотативний зміст функціональної властивості партоніма відповідно до інтенційності номінативної одиниці – сполучення або речення [2, с. 44].

Фразеологізми із соматичним компонентом формують різні фразеосемантичні поля залежно від ядерної стереотипної ознаки партонімів. Чисельність соматичних зворотів у фразеологічному фонді англійської мови збільшує міру достовірності результатів когнітивно-ономасіологічного аналізу, адже тільки на достатньо великих масивах стає очевидним зв'язок образного підґрунтя ідіом або фразеологічних сполучень із культурно-національним світобаченням, тобто ціннісно-орієнтованим менталітетом носія мови [4, с. 8].

У фразеосистемі англійської мови найбільш продуктивними виступають соматизми з семантикою зовнішніх частин тіла людини. Серед яких: голова, вуха, очі, губи, щоки, язик, зуби, плечі, ніс, рот, руки, долоні, ступні, ноги, пальці, спина, коліна, груди, шия, що складає близько 95 % усіх соматизмів, які позначають зовнішні частини тіла людини.

Кількість компонентів із кожним окремим соматизмом різняться від ступеню функціонування, активності, повноти концептосфери тієї чи іншої частини тіла (соматизму). Наприклад, з нашої вибірки очевидно, що більш усього в англійській мові фразеологізмів із соматизмом: *eye* (око) – 9, *head* (голова) – 22, *ear* (вухо) – 9, а менш всього – із *cheek* (щока) – 2, *palm* (долоня) – 2.

На базі мотиваційної схожості прямого значення соматизму утворюється емотивно-оціночна характеристика значення фразеологізму з абстрактним значенням.

Класифікація фразеологічних одиниць за експресивною забарвленістю передбачає їх розподіл за такими критеріями:

- 1) негативно забарвленні (складають 41 % досліджених фразеологізмів);
- 2) нейтрально забарвлені (29 %);
- 3) позитивно забарвлені (30 %).

Позитивно забарвлені фразеологізми позначають найрізноманітніші приємні відчуття і стани людини, як наприклад закоханість: *to cast sheep's eyes at smb.* – дивитися на когось закоханими очима, цей фразеологізм має еквівалент у російській та українській мовах, але замість вівці «священної» для англійців, у ньому присутня інша тварина – собака (дивитися собачими очима).

Фразеологічні одиниці, що мають метонімічне значення гарної людини:

A heart of oak (хоробра, мужня, відважна людина) – фразеологізм має позитивне забарвлення, у той час, коли в українській та російській мовах серце з твердого матеріалу (каменя чи деревини) має негативне значення, уособлюючи жорстоку людину.

До групи негативно забарвлених фразеологізмів належить передусім ті, що мають значення смерті, загибелі людини, навіть у її непрямому розумінні: *to break one's back* (надірватися), *heads will roll* (голови полетять – когось покарають).

До неї також належать фразеологізми, які відображають неприємні та важкі для людини відчуття – страх, страждання тощо: *to make smb's heart leap out of his mouth* (перелякати до смерті); *to bother one's head about smth.* (хвилюватися, непокоїтися).

Багато фразеологізмів із соматизмами мають значення особи, яка володіє певними негативними якостями характеру, або є небажаною у суспільстві: *to work with the left hand* (працювати абиак, недбало), *a nose of wax* (безвільна людина).

Фразеологічні обороти, що виражають дії людей по відношенню до інших. Людина може своїми діями перешкодити іншим, вражати словом або ділом до самого серця: *to twist one's arm* (викручувати руки); *to look down one's nose at smb.* (дивитися звисока); *to break smb's heart* (розбити серце).

Група фразеологізмів із нейтральним забарвленням виражає дії та поняття, які важко розподілити за підгрупами, адже вони належать до різноманітних галузей життєдіяльності людини, починаючи з простого споглядання світу: *to be all eyes* (дивитися дуже уважно); до політичної діяльності: *to catch the Speaker's eye* (отримати слово в Парламенті).

Наведені приклади фразеологізмів переконливо свідчать про багатий та невичерпний арсенал виражальних засобів мови, який може використовуватися для відтворення об'єктивної дійсності, надаючи при цьому мові експресії, певного емоційного забарвлення та стилістичної виразності. Англійці звертають чимало уваги на діяльність людини, оцінюють її крізь призму поведінки, не вдаючись до абстракції чи сентиментів; їм властива стриманість уяви, орієнтація на факти. Реальне і практичне, позбавлене туманності теорії чи припущень – ось, що є основою світосприйняття і картини світу англійців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Верба Л. Г. Семантичне зміщення у синтаксичній ідіоматиці / Л. Г. Верба // Іноземна філологія. – 1975. – № 39. – С. 23-29.
2. Залевская А. А. Национально-культурная специфика картины мира и различные подходы к её исследованию / А. А. Залевская // Языковое сознание и образ мира. – М., 2000. – С. 39-55.
3. Кунин А. В. Англо-русский фразеологический словарь / А. В. Кунин. – 3-е изд. – М. : Совет. энциклоп., 1967. – 735 с.
4. Курбак И. С. Актуальные аспекты современной фразеологии / И. С. Курбак // Актуальні аспекти сучасної фразеології. – Горлівка : ГДППМ, 2004. – С. 5-9.

Текст як об'єкт лінгвостилістичного та лінгвопрагматичного аналізу

Катерина Афанасьєва
Бердянський державний педагогічний університет

ВИРАЖЕННЯ ІМПЛІЦИТНИХ СТРУКТУР У РОМАНІ ДЖОНА ГРІШЕМА «СІРА ГОРА»

Семантичний синтаксис – напрям лінгвістики, який склався у другій половині минулого століття та зосередив свою увагу на семантичній (змістовній) стороні мовних знаків. Різні аспекти семантичного синтаксису досліджувались у роботах закордонних і вітчизняних учених (Ю. Д. Апресяна, В. М. Аринштейна, Н. Д. Арутюнової, В. В. Богданова, В. В. Буракової, А. І. Варшавської, В. Г. Гака, О. В. Падучевої, Г. Г. Почепцова, Ч. Філлмора, Н. Хомського, В.С. Храковського, У. Чейфа та багатьох інших).

Дуже довгий час лінгвістика розвивалася в руслі структуралізму. Інтерес учених-структуралістів саме до структурних відмінностей, а не до відмінностей в змістовному плані, пояснювався тим, що перші є найбільш очевидними, такими, що «лежать на поверхні» [4, с. 76]. Проте, незважаючи на успіхи в розвитку структуралізму, вивчення лише структур не могло пояснити багатьох мовних структурних фактів, що й сприяло зверненню науковців до проблем семантики.

Семантичний синтаксис зосередив увагу на вивченні семантичної (імпліцитної,

глибинної) сторони речення та її відповідності поверхневому рівню. Адже саме речення-висловлювання, а не окремі слова, служать цілям спілкування. «Речення ж – не механічна сукупність значень окремих слів, а якісно нова одиниця з властивим лише їй набором семантичних величин, серед яких є й такі, які не є прямими похідними складу речення» [1, с. 198; 3].

У роботах більшості вчених визнається, що зміст речення має складну структуру, яку називають «семантичною, смисловою» або «глибинною» структурою. Ці терміни, за зауваженням В.В. Богданова, відбивають організований характер змісту та його глибинний статус по відношенню до реально спостережуваних висловлювань, які формують лексико-синтаксичний план висловлювання або його «поверхневу структуру» поверхнево-синтаксичну, або зовнішню структуру [2, с. 135; 3].

Незважаючи на той факт, що в науковому обігу сучасного мовознавства на протязі досить довгого часу використовуються такі терміни як поверхнева (експліцитна) та глибинна (імпліцитна) структура, їхнє трактування викликає неоднозначне ставлення дослідників (В. Г. Гак, Дж. Лакофф, В. М. Солнцев, Д. Н. Шмельов). Отже, проблема виділення й аналізу таких структур є актуальною і сьогодні.

Об'єктом нашого дослідження виступає лінгвальна експлікація імпліцитних та експліцитних структур; предметом – імпліцитні й експліцитні структури зі значенням причини (на матеріалі роману Джона Грішема «Сіра гора»).

Нами було вилучено методом суцільної вибірки та проаналізовано більше 300 причинно-наслідкових (каузальних) конструкцій. В англійській мові основними маркерами каузальності виступають причинові сполучники. Але один і той самий сполучник може передавати різні смислові відношення в залежності від контексту [3]. Таким чином, ми досліджували такі семантичні типи сполучників як констатувально-причинові та контекстуально-причинові. Як показало дослідження, кількість причинно-наслідкових конструкцій, що містять *констатувально-причинові* сполучники переважає – 74 % вибірки (приклади 1–3). *Контекстуально-причинові* сполучники зустрічались значно рідше (26 %) – приклади 4–6. Найбільш частотно вживаними виявились сполучники *because* (115) та *as* (61), також *for* (39), *if* (32), *that* (29), *now that* (26), *when* (25), *so* (18), *since* (18). *Безсполучникових речень* із значенням причини – 11.

(1) *We are so valuable because we are so necessary.*

У наведеному реченні міститься впевненість (*We are so valuable*), що зумовлена певною причиною (*because we are so necessary*).

(2) *“They stay here,” Carmen said, watching every move, as if Samantha might attempt to pilfer some valuable asset.*

У проілюстрованому прикладі виражається передумова, підстава (*as if Samantha might attempt to pilfer some valuable asset*) для виникнення дії (*“They stay here,” Carmen said, watching every move*).

(3) *For some reason, though, Marshall Kofer had learned to listen, at least to his daughter.*

У наведеному реченні міститься пояснення, обґрунтування (*For some reason*) певної усвідомленої дії (*Marshall Kofer had learned to listen, at least to his daughter*).

Нами також були проаналізовані приклади з контекстуально-причиновими сполучниками, які зазвичай не є причиновими, але можуть набувати цього значення в певному контексті:

(4) *The atmosphere was so toxic that Samantha left the building whenever possible and worked with her laptop in coffee shops around lower Manhattan.*

У цьому реченні сполучник *that* є з'ясувальним, але в контексті він набуває причинового значення. У наведеному прикладі з'ясовується причина того, що *Samantha left the building whenever possible and worked with her laptop in coffee shops around lower Manhattan*, був відповідний стан речей (*The atmosphere was so toxic*).

(5) *When you work seventy-five to a hundred hours a week, there's so little to share.*

When – сполучник часу, але за контекстом він набуває значення причини. У реченні

говориться не про час дії, а про причину виникнення певного явища (*When (= Because) you work seventy-five to a hundred hours a week, there's so little to share*).

(6) *If I do get the job, I can always quit if I don't like it.*

Сполучник *if* – умовний. Але згідно контексту на основне значення другого *if* додатково нашаровується і значення причини. Причина (*If I do get the job*) сприяє здійсненню певного наслідку (*I can always quit*) за певних умов (*if I don't like it*).

Перспективи подальшого дослідження вбачаються у здійсненні зіставного аналізу імпліцитних і експліцитних структур із урахуванням не тільки синтаксичних, але й морфологічних засобів вираження на матеріалі різних мов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богданов В. В. Семантико-синтаксическая организация предложения / В. В. Богданов. – Л. : ЛГУ, 1977. – 204 с.
2. Горелов И. Н. Проблемы «глубинных» и «поверхностных» структур в связи с данными психолінгвистики и нейрофизиологии / И. Н. Горелов // Известия АН СССР СЛЯ, 1977. – Т. 36, № 2. – С. 165-176.
3. Леміш Н. Є. Ізосемні причинові сполучники у різносистемних мовах (на матеріалі української, російської, англійської та іспанської мов) : монографія / Наталія Леміш. – Донецьк : Ноулідж, Донець. відділ-ня, 2010. – 171 с.
4. Москальчук Г. Г. Структура текста как синергетический процесс / Г. Г. Москальчук. – М. : Едиториал УРСС, 2003 – 296 с.

Анастасія Бобб

Бердянський державний педагогічний університет

ФОРМАЛЬНО-СИНТАКСИЧНА СТРУКТУРА ДИСКУРСИВНОГО АКТУ «ПІДХОПЛЕННЯ» У РОМАНІ ДЖОНА ГРІШЕМА «СІРА ГОРА»

Детальний опис різноаспектну лінгвальних одиниць, включаючи синтаксичні, є необхідною умовою поглиблення знань про внутрішні закони мови.

Актуальність теми роботи пов'язана з загальною орієнтацією сучасної лінгвістики на вивчення шляхів і способів функціонування мови в її соціальній динаміці, в мовленнєвій діяльності [1; 2], де важливе місце займає явище «підхоплення».

Дискурсивний акт (ДА) є такою одиницею мовленнєвої діяльності, яка являє собою будь-який комунікативний акт будь-якої іллокутивної сили та будь-якої структури, який актуалізується в процесі мовленнєвої взаємодії та має на меті висловити ставлення мовця до пропозиціонального змісту репліки свого партнера по комунікації для здійснення на нього епістемічного, персуазивного або сугестивного впливу [3, с. 5].

ДА «підхоплення» – це другий компонент інтерактивної секвенції в діалозі, зі своїм фіксованим місцем (реактивна репліка-реакція на слова співрозмовника, з метою схвалення або несхвалення, прийняття чи відхилення або доповнення почутої інформації).

На відміну від мовленнєвого акту, якому в цілому властиво стереотипне вираження інтенцій за допомогою вихідних прагматичних значень, ДА характеризується не тільки різноманітністю способів свого вербального вираження, але й залежністю як від вербальних, так і невербальних чинників – соціальних, гендерних, вікових тощо.

Об'єктом нашого дослідження є ДА «підхоплення» як акт вербальної реакції на репліку співрозмовника. *Предмет* дослідження – формально-синтаксичні особливості ДА «підхоплення» та способи його вираження в англійському діалогічному мовленні.

У нечисленних роботах, присвячених ДА, «підхоплення» зазначається лише послідовне приєднання репліки-реакції до репліки-стимула [3]. Спостереження над текстовим матеріалом сучасної англійської мови дозволяє виявити як лінійне (послідовне), так і паралельне приєднання ДА «підхоплення». Лінійне приєднання має місце, коли репліка

першого комуніканта тісно спаяна змістом з ДА «підхоплення», який складається з однієї частини. На рівні речення в даному випадку можна провести аналогію зі складнопідрядним реченням (СПР) із елементарною структурою (з однією підрядною частиною). Паралельне приєднання (яке більш характерно для багаточленних ДА) ми співвідносимо з неелементарними СПР (з двома і більше підрядними).

Беручи до уваги розмір ДА «підхоплення», виділяють такі його різновиди: а) *простий* – структурно подібний до: словоформи / словосполучення (приклад 1), простого речення (приклад 2) і б) *складний* – структурно подібний СПР із кількома підрядними частинами (приклад 3):

(1) *“The firm keeps you under contract for the next twelve months, but you don’t get a paycheck.”*

ДА *“Sweet,” Isabelle mumbled.*

(2) *“The offer is on the table,”*

ДА *“And I appreciate it.”*

(3) *“I doubt if things are that bad,”*

ДА *“Scully & Pershing has deferred all new hires, which means that a dozen or so of the brightest from the Harvard Law School have just been informed that the jobs they were promised next September won’t be there.”*

Ми пропонуємо більш детальну класифікацію складних (багатокомпонентних) ДА «підхоплення», кваліфікуючи їх за аналогією до класифікації СПР із кількома підрядними частинами та складними реченнями з різними видами синтаксичного зв’язку, тобто як ДА «підхоплення» з відношеннями між частинами, подібними до: 1) послідовної підрядності, 2) супідрядності (однорідної, неоднорідної та мішаної), 3) складних речень з різними видами синтаксичного зв’язку.

ДА «підхоплення» в наступних прикладах є СПР з однорідною супідрядністю (приклад 4), неоднорідною (приклад 5) і мішаною (приклад 6):

(4) *“Come on, Jeff,” Mattie said.*

ДА *“I’m serious, Mattie. If they’ll rub out someone as important as Donovan, they won’t hesitate to take out a non-player like me, especially if they think I have the documents.”*

(5) *“I give him cash to live on.”*

ДА *“If you play by the rules, you lose, even when you’re on the right side.”*

(6) *“That’s my job to arrange the deal, but, just guessing, I’d say the fund I have in mind would ask for a fourth of the attorneys’ fees.”*

ДА *“As you know, it’s impossible to predict what a jury might do; therefore it’s impossible to project what the fees might be.”*

Ще одним свідченням існування універсальності відношень на різних синтаксичних рівнях є наступний приклад ДА «підхоплення» з відношеннями між частинами, які відповідають відношенням у багатокомпонентному складному реченні з різними видами синтаксичного зв’язку:

(7) *“For discussion purposes, let’s say the answer is no.”*

ДА *“So the small company goes to a litigation fund, and the fund reviews the case, and if it has merit, then the fund puts up some serious cash for legal fees and expenses.”*

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що у складному ДА «підхвата» можуть реалізуватися практично всі моделі побудови та всі семантико-синтаксичні відношення як неелементарних СПР, так і багатокомпонентних складних речень із різними видами синтаксичного зв’язку.

Перспективи подальшого дослідження вбачаються в аналізі ДА з позицій статусно-рольових відношень комунікантів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богдан В. В. Синтактика, семантика, прагматика англомовних приєднувальних конструкцій і складних речень з підрядним зв’язком : [монографія] / В. В. Богдан. – Донецьк :

«ЛАНДОН-XXI», 2011. – 263 с.

2. Валгина Н. С. Синтаксис современного русского языка / Н. С. Валгина – М. : Агар, 2000. – 416 с.

3. Павленко Л. В. Дискурсивний акт «підхоплення» в англійському діалогічному мовленні (на матеріалі сучасної художньої прози) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Л. В. Павленко. – Одеса, 2011. – 20 с.

*Valerii Bohdan
Berdiansk State Teacher Training College*

ADJOINING CONSTRUCTIONS AND PARCELLED SENTENCES FROM THE STANDPOINT OF THE THEORY OF SPEECH ACTS

It is commonly known that a ‘language in action’ has long been of much more interest to scientists than a ‘language at rest’ [16, p. 9], as any language and its objects cannot be properly identified, analyzed and, in the long run, described irrespective of their functional nature [5, p. 70]. Thus, functionalism is recognized as one of the major research fields in the modern linguistic concepts [9, p. 207; 14, p. 21].

The functional aspect of a sentence has been studied by many researchers. Nevertheless, the solution to one of the pressing problems of modern linguistics – the detection of means of linking separate sentences and suprasentences into larger text units – would not be optimal without the analysis of a functional aspect of such frequently used and easily identifiable text syntactic units as adjoining constructions (AC) (with adjoining connective words (CW), which are homonymous to coordinating and subordinating conjunctions as means of connection) and parcelled sentences (PS) [11, p. 47]. The functional peculiarities of both text units have received scant attention in the research literature thus far [3; 6; 8] and many issues in this field remain open.

An AC is understood as a two-component text unit divided by an external punctuation mark (usually by a full stop) into two parts that have a strictly fixed position – an autosemantic base utterance (BU) is followed by a synsemantic adjoined part (AP). The AP is formalized as a separate sentence that is connected with the BU by a CW that facilitates to single out an AC in a text [1, p. 6; 6; 12].

As we analyze an AC and PS as utterances, then while making an assessment of communicative and pragmatic features of these supersyntaxemes, it is necessary to examine both the peculiarities of their communicative organization and their speech act nature. If the former aspect has already been investigated (though in a few papers [2; 5]), a search of scientific literature has not revealed the studies which had investigated the latter one, which determines the *topicality* of this paper. Thus, the *object* of our research is ACs and PSs and the *subject* – their peculiarities in the light of the theory of speech acts. The analysis of the illocutionary specificity of AC / PS parts in single (simple) and composite (SA) is the purpose of this research. The material of the research were English works of fiction, journalistic and scientific publications of the second half of the 20th – beginning of the 21st century.

The notion of a SA occupies a central place in lingual pragmatics, in which it is construed as a minimum unit of speech communication [13]. Since a SA is an intention-specific action aimed at an addressee, then it harmoniously interacts with a particular sociodiscursive situation and is characterized within the parameters of intentionality, conventionality, addressee / sender orientation, situation orientation, as well as illocutionary force and perlocutionary effect and propositional meaning [15, pp. 36-43].

Proceeding from a sociodiscursive situation and the parameters specified, the adjoined and parcelled sentences should be considered in four main situations of communication – statement, question, inducement and promise [10, p. 82], with which the four most widely used SAs – constative (CONST) quesitive (QUES) directive (DIR) and commissive (COM) – clearly correlate.

In terms of form, both an AC and a PS are based on an invariable model (BU + AP), and in terms of communication they correlate with single and composite SAs. As far as a formal structure of an AC / a PS is concerned, there is no complete correlation with its communicative structure, although certain parallels can be drawn. As a rule, if an AC / a PS consists of the components modelled on collocations or simple sentences, they usually correlate with single SAs. If an AC / a PS includes parts that correspond to a composite sentence, then their compliance with composite SAs is more typical, however it is not obligatory. So an AC / a PS can act both as a single and a composite discourse unit.

The selection of the former syntactic units does not pose considerable difficulties. However, a considerable body of composite syntactic units are those, the components of which are composite SAs with different combinations of SAs in BUs and APs / parcelled parts (PP). For example:

(1) *"The fault is mine: I left her unchaperoned."* **BU**

"So you were here alone, Miss Honeychurch?" **AP** (E.M. Forster). CONST + QUES

(2) *"Then one has to look for something very unusual in him."* **BU** *Since he's done something very unusual?"* **AP** (J. Fowles) DIR + QUES

(3) *"Go!"* **BU** *If you wish to."* **AP** (W. King) DIR relevant under the specified condition.

In few studies that have investigated the speech act nature of German parcelled utterances, linguists (e.g. Pustovar, 2006) perceive their illocutionary specificity in the fact that they can be a form of implementation of both single and composite (compound or complex) speech acts that are implemented within the framework of the four main situations of communication and determine the use of appropriate speech units – constative, quesitive, directive, and commissive [11, p. 179]. Based on Karaban's classification of composite SAs [7, p. 13], the author provides examples of such SAs: (1) a composite SA, the communicative relations between the illocutions of which are those of specific assistance and addition. At the same time, there is no hierarchical relation between the two illocutions, but they complement each other organically; (2) a compound SA, in which both illocutions have equal importance (coordinate semantic and pragmatic link); (3) a complex SA – with the subordinate semantic and pragmatic link of illocutions (correlation between the main and subordinate illocutions) [11, pp. 137-139].

This viewpoint on semantic and pragmatic specificity of PSs is very interesting for our research because ACs and PSs have a lot in common in their formal arrangement: (1) two-component structure and fixed position of their parts (an autosemantic BU is the first and always followed by a synsemantic part (adjoined or parcelled), (2) intonational break, (3) meaningful pause and, as a result of that, (4) expressive emphasis on the second (synsemantic) part.

(4) *Samantha listened with fascination as they discussed the last few names on the list.* **BU**
One woman's brother worked at a strip mine. **PP1** *One woman's father had been a deep miner.* **PP2**
One man lost his adult son in a construction accident, but it wasn't related to coal. **PP3**
 (J. Grisham).

While describing an AC, linguists note that adjoining relationship is dominant between a BU and an AP (it is unidirectional from a BU to an AP), and all the other possible ones can only 'overlap' it. [1, p. 57; 6; 12].

Given the fact that none of the researchers denies that the first part (a BU is fully independent in formal and semantic terms, and it is a BU that provides a base for an adjoined / a parcelled semantically dependent) part, doubts are raised about the possibility of existence of coordinate relations between these components with clearly different syntactic status.

On balance, from the viewpoint of the theory of speech acts, the relationship between the illocutions of the components of an AC or a PS cannot have an equal status; on the contrary they are always in subordinate relationship. Accordingly, only a complex type of a SA can correspond to an AC / a PS.

It should be noted that coordinate relationship can only exist not between a BU and an adjoined / a parcelled part but among the synsemantic parts themselves if there are several of them in the structure of an AC / a PS as in (4) – PP1, PP2 and PP3.

Further research should be undertaken to investigate the peculiarities of relationship of SAs in the components of ACs and PSs in different functional styles.

REFERENCES

1. Богдан В. В. Синтактика, семантика, прагматика англомовних приєднувальних конструкцій і складних речень з підрядним зв'язком : монографія / В. В. Богдан. – Донецьк : «ЛАНДОН-XXI», 2011. – 263 с.
2. Богдан В. В. Тематично-рематичні кореляції в частинах приєднувальних конструкцій з підрядним приєднувальним зв'язком і складнопідрядних речень / В. В. Богдан // Вісник Харківськ. нац. ун-ту. Серія : «Романо-германська філологія». – 2003. – № 611. – С. 155-159.
3. Голикова Н. Н. Функциональные свойства явления присоединения в немецком языке : дисс. на соискание научн. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Н. Н. Голикова. – Минск, 1986. – 183 с.
4. Денисенко С. Н. Функціоналізм – одна з найважливіших парадигмальних рис лінгвістики ХХ ст. С. Н. Денисенко // Вісник Харківськ. нац. ун-ту. Серія : «Романо-германська філологія». – 2000. – № 471. – С. 68-76.
5. Дмитренко В. А. Присоединительная конструкция в аспекте коммуникативного членения / В. А. Дмитренко // Вестник Харьков. ун-та. Серия : «Романо-германская филология». – 1995. – Вып. 384. – Т. 1. – С. 26-30.
6. Дмитренко В. А. Структура, семантика и функции союзных форм связи в смысловых миниатюрах в современном английском языке / В. А. Дмитренко // Вісник Харківськ. нац. ун-ту. Серія : «Романо-германська філологія». – 2002. – № 572. – С. 87-93.
7. Карабан В. И. Сложные речевые единицы: прагматика английских асиндетических полипредикативных образований / В. И. Карабан. – К. : Вища школа, 1989. – 131 с.
8. Коцюбовська Г. А. Приєднувальні конструкції: функціонально-текстовий аспект : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Г. А. Коцюбовська. – Дніпропетровськ, 2002. – 188 с.
9. Кубрякова Е. С. Эволюция лингвистических идей во второй половине ХХ века (опыт парадигматического анализа) / Е. С. Кубрякова // Язык и наука конца 20 века. – М., 1995. – С. 114-238.
10. Приходько А. М. Складносурядне речення в сучасній німецькій мові / А. М. Приходько – Запоріжжя : ЗДУ, 2002. – 292 с.
11. Пустовар О. В. Номінативний і комунікативний аспекти парцеляції в сучасній німецькій мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / О. В. Пустовар – Донецьк, 2006. – 20 с.
12. Ринберг В. Л. Конструкции связного текста в современном русском языке / В. Л. Ринберг. – Львов : Вища школа, 1987. – 168 с.
13. Серль Дж. Р. Классификация иллокутивных актов // Зарубежная лингвистика II. – М. : Прогресс, 1999. – С. 229-253.
14. Тураева З. Я. Лингвистика текста на исходе второго тысячелетия / З. Я. Тураева // Вісник Київ. лінгвістич. ун-ту. – 1999. – № 2. – Т. 2. – С. 17-25.
15. Шевченко И. С. Историческая динамика прагматики предложения: английское вопросительное предложение 16-20 вв. : монографія / И. С. Шевченко – Х. : Константа, 1998. – 168 с.
16. Шендельс Е. И. Внутренняя организация текста / Е. И. Шендельс // Иностранные языки в школе. – 1987. – № 4. – С. 9-12.
17. Шульжук К. Ф. Складне речення в українській мові / К. Ф. Шульжук – К. : Радянська школа, 1989. – 136 с.

ТИПОВІ ЗАСОБИ ВИЯВУ ТЕМАТИЧНО-СЕМАНТИЧНОЇ ЗВ'ЯЗНОСТІ АНГЛОМОВНОГО ХУДОЖНЬОТЕКСТОВОГО УТВОРЕННЯ

Розвиток поняття «текст» можна датувати з кінця 40-х років ХХ століття, коли воно отримало структурно-граматичний опис та ознаменувало собою один з об'єктів лінгвістичного дослідження, коли у 1947 році О. Беліч у статті, присвяченій класифікації лінгвістичних дисциплін, зазначав, що в граматичному вияві одиниць мови слід надати окреме місце ланцюгу речень, поєднаних спільністю значення, які й становлять певне синтаксично-семантичне ціле [4, с. 4].

Поняття «текст» нерозривно пов'язане з термінами «надфразна єдність» та «дискурс».

Терміном «надфразна єдність» позначають основну одиницю тексту, що є функційно-логічним поєднанням двох чи більше речень, що виокремлюється абсолютно формально в будь-яких текстах та не порушує ієрархічної структури смислу в тексті. Для найменування групи речень у лінгвістичній літературі існує ціла низка термінів: «великий контекст» (Т. І. Сильман), «прозаїчна строфа» (Г. Я. Солганик), «повідомлення» (В. М. Волошинов), «комунікат» (К. Гаузенблаз), «складне синтаксичне ціле» або «(складна) синтаксична єдність» (М. С. Поспелов), «надфразна єдність» (Л. А. Булаховський), «висловлення» (О. С. Ахманова), «абзац» (О. М. Пешковський), «текст» (Л. Єльмслев), «ланцюг речень» (З. Гаррис), «граматична одиниця вища за речення» (М. Гелідей) тощо [3, с. 8-10].

Під терміном «дискурс» розуміється зв'язне мовлення, тобто актуалізований текст, що включає зв'язну послідовність мовленнєвих актів у комунікативно-прагматичний контекст, на відміну від тексту як послідовності речень. Акцент в інтерпретації дискурсу ставиться на його інтеракціональній природі. Дискурс – це сукупність мисленнєво-мовленнєвих дій комунікантів, пов'язаних із пізнанням, осмисленням і презентацією світу мовцем, реконструкцією мовної картини світу реципієнтом, у той час як текст – це статична, зв'язна і цілісна проміжна стадія дискурсу [6, с. 531].

Провідною структурою тексту є надфразна єдність, що семантично поєднує речення та утворює цільний смисловий зміст речень. Дослідження тексту пов'язане з виявом його постійних і перемінних ознак. Постійні ознаки мають характер категорій. З філософського погляду «категорія» – це широке поняття, у якому відображаються найзагальніші і найістотніші ознаки, зв'язки і відношення предметів, явищ об'єктивного світу. Поняття «текстова категорія» з'явилося у лінгвістичній науці в 70-х роках ХХ століття. Текстова категорія – це ознака, що притаманна усім текстам (тобто типологічна ознака тексту) [6, с. 531-532].

Переважає більшість учених (Л. Г. Бабенко, І. Р. Гальперін, Р. Гасан, М. Гелідей, В. Дресслер, А. П. Загнітко, О. О. Селіванова та ін.) основними універсальними ознаками тексту вважає зв'язність та цілісність, що перебувають між собою у відношенні взаємозумовленості, взаємодії і доповнення (діархії), хоча й трактує їх неоднозначно.

Першими тлумачення зв'язності, зокрема формальної (структурної) зв'язності тексту – когезії (від англ. cohesion – зчеплення), запропонували зарубіжні дослідники (Р. де Богранд, Р. Гасан, М. Гелідей, В. Дресслер та ін.). Так, В. Дресслер під когезією розуміє формальну зв'язність тексту, тобто зв'язок між реченнями в межах тексту, забезпечуваний формально-граматичними засобами мови на рівні поверхневої структури [2, с. 116].

Когезія задається самою системою тексту в ході його розвитку і тому є невід'ємною ознакою, що властива будь-якому типу тексту [2, с. 532]. За цієї умови когерентність – глибинні логіко-смислові зв'язки між частинами тексту, такі, як мета, причина, ймовірність, темпоральні й локальні відношення. Когерентність тексту виступає результатом взаємодії

логіко-семантичного, синтаксичного та стилістичного різновидів когезії, де основу когерентності становить саме логіко-семантична когезія речень [1, с. 24].

Завдяки аналізу вершинних ознак категорійно-текстового апарату – категорії зв'язності (когезії та когерентності) можливо визначити процеси інших категорій тексту, таких як цілісність, континуум та членованість, що мовними засобами свого вираження, вибір яких зумовлений інтенційно навантаженим ідейним задумом адресанта, що закладений у художній твір.

Зв'язність (когезія та когерентність) у сукупності із категоріями континууму й членованості завжди розглядалася лінгвістами як найважливіша текстова категорія, що забезпечує цілісність тексту, оскільки прагматичне орієнтування художнього тексту має свою специфіку, яка відбивається на структурі тексту та виборі лінгвістичних одиниць його побудови [5, с. 75]. Наприклад, одним із таких процесів є ретроспективно-проспективний напрям розгортання подій у тексті, й встановлення меж членованості текстового потоку надфразних єдностей (НФЄ), що спрямовано на досягнення читачем цілісності (ідеї, задуму, наміру автора) текстово-інформативного повідомлення.

Для презентації вище згаданих тверджень наведемо декілька прикладів з роману У. С. Моема «Театр»: англ. *Julia with half an ear listened to the list Margery read out and, though she knew **the room** so well, idly looked about her. It was a very proper room for the manager of a first-class theatre* (7, с. 65) (структурно-семантична зв'язність у межах наведеної НФЄ забезпечувана заміною лексеми англ. *the room* – укр. *кімната* вказівно-замінювальним словом англ. *it* – укр. *воно*, що засвідчує специфіку формалізації цього типу зв'язності в англійській мові, а також лексичним повтором слова англ. *the room* – укр. *кімната*); англ. *He was just six foot tall and he had a gallant bearing. It was his obvious beauty that had engaged him to go on the stage rather than to become a soldier like his father* (7, с. 81) (формально-комунікативне та інформативно-парадигматичне поєднання двох речень у рамках однієї НФЄ зумовлено пояснювально-мотивувальною функцією другого речення першого з описом фізичної зовнішності героя, що і створює цілісний смисл і відповідно цілісну картину опису: англ. *He was just six foot tall and he had a gallant bearing.* – укр. *Він був тільки шість футів у зріст та мав галантну поставу*; англ. *It was his obvious beauty that had engaged him to go on the stage rather than to become a soldier like his father.* – укр. *Це була його очевидна краса, яка дала йому змогу зійти на сцену замість того, аби стати солдатом, як і його батько*); англ. *The boy was so young, so shy, he looked as if he had such a nice nature, and she would never see him again, she wanted him to have his money's worth; she wanted him to look back on this as one of the great moments of his life. She glanced at the photograph again. She liked to think she looked like that* (7, с. 122) (структурно-сміслові поєднання наявних речень у межах НФЄ забезпечується частковими паралельними конструкціями: англ. *she wanted* – укр. *вона хотіла*, англ. *she glanced* – укр. *вона кинула погляд*, *she liked to think* – укр. *їй подобалося думати*, *she looked* – укр. *вона мала вигляд* та покликанням коментувальним компонентом останнього речення НФЄ англ. *that* – укр. *так* (англ. *She liked to think she looked like that.* – укр. *Їй подобалося думати, що вона мала такий самий вигляд*) на попереднє речення аналізованої НФЄ (англ. *The boy was so young, so shy, he looked as if he had such a nice nature.* – укр. *Хлопчик був таким молодим, таким сором'язливим, він мав вигляд, наче він був такої доброї вдачі*)).

На підставі наведених прикладів та на базі вже дослідженого матеріалу можна дійти висновку, що цілісність тексту розглядається головним чином або з позицій його семантико-функційної єдності, або з огляду на його синтактико-формальну зв'язність, а основу зв'язності тексту, певною мірою, складає повтор, здебільшого реалізований на всіх його рівнях. Отже, очевидним є те, що основу тематично-семантичної зв'язності аналізованого англомовного художньотекстового утворення забезпечує повтор того самого слова чи його форм; повтор спільнокореневих слів; синонімів; антонімів; омонімів; паронімів; варіантів; слів, об'єднаних родо-видовими, а також тематичними, асоціативними, ситуативними, коментувальними, парадигматичними відношеннями; слів, що належать до однієї лексико-семантичної групи тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / И. Р. Гальперин. – [2-е изд.]. – М. : Едиториал УРСС, 2004. – 144 с.
2. Дресслер В. Синтаксис текста / В. Дресслер // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1978. – Вып. 8. – С. 111-137.
3. Маслов Б. А. Проблемы лингвистического анализа связного текста : учеб. пособ. к спецкурсу / Б. А. Маслов. – Таллин : Таллинский пед. ин-т, 1975. – 104 с.
4. Москальская О. И. Грамматика текста : учеб. пособ. / О. И. Москальская. – М. : Высшая школа, 1981. – 183 с.
5. Степанов Г. В. Цельность художественного образа и лингвистическое единство текста / Г. В. Степанов // Лингвистика текста : материалы науч. конф. – М. : МГПИИЯ им. М. Тореца, 1974. – Ч. II. – С. 72-76.
6. Турчин В. Роль когезії у романах Е. М. Ремарка «На Західному фронті без перемін» та «Чорний обеліск» / В. Турчин, М. Турчин // Семантика мови і тексту : матеріали ІХ міжнар. наук.-практ. конф. – Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ, 2006. – С. 531-534.
7. Maugham W. S. Theatre : a novel / W. S. Maugham. – New York : Doubleday, Doran and Company, Inc., 2001. – 304 p.

Анастасія Кувшинова
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ОСОБЛИВОСТІ ЗАГОЛОВКІВ СУЧАСНИХ АНГЛОМОВНИХ ПРОЗОВИХ ТВОРІВ

Зауважимо, що феномен заголовка як лінгвістичного факту озаглавлення завжди вважався неймовірно важливим для аналізу тексту, бо заголовок – це найперша лексична одиниця, яку сприймає читач, з якої вбирає в себе первинний компонент символів, подій та аналогій щодо поданої теми. Заголовок – це також і перша інформація про твір, від якої буде залежати настрої адресата-читача. Заголовок виступає «ярликом», власною назвою об'єкта, який він позначає, але разом із тим характеризується особливою референтною співвіднесеністю: він «...виступає частиною початкового стимулу, який визначає перебіг і результат будь-якої людської діяльності» [1, с. 23-31].

В. Галич зазначав, що «...усі рівні організації тексту мають пряму кореляцію з його назвою» [4, с. 61-70], тобто заголовок як елемент і знак тексту сам по собі вже є міні-текстом, він вступає у тісні зв'язки із власне текстом і водночас виступає посередником між текстом і читачем.

Ще в 60-ті роки ХХ ст. Ю. Лазебник влучно підкреслив, що з технікою сюжетного заголовка органічно зв'язані сюжетні прийоми, адже заголовок є тією частиною твору, яка першою показує читачеві, наскільки він сповнений новизною і чи має його автор свій кут зору на події та явища життя.

Саме через все вище згадане роль заголовка неодноразово аналізувалася, підкреслювалися також і різноманітні смислові відношення між заголовком і текстом [9, с. 430-441]. Неодноразово наголошувалося, що заголовок є рамковим знаком, який вимагає обов'язкового повернення до себе після завершення читання художнього тексту та який нарощує об'єм свого значення за рахунок безлічі контекстуальних значень найрізноманітніших мовних одиниць [2, с. 3-6]. Як наслідок, заголовок у своєму остаточному, ретроспективному прочитанні є надзвичайно емним вираженням точки зору автора, суттєвим компонентом, що завершує формування образу автора певного твору [7, с. 27-28].

Не можна не погодитися з думкою французького структураліста Р. Барта, який на початку 70-х років ХХ ст., мотивуючи потребу вивчення заголовків суспільними чинниками, зазначив, що «функція заголовків вивчена до цього часу недостатньо, оскільки суспільство

через комерційні причини має прирівнювати текст до товарного вибору; для всякого тексту виникає потреба в маркуванні. Заголовок повинен маркувати початок тексту, чим подавати текст у вигляді товару» [3, с. 540-551]. Тож, з цього можна дійти висновку, що заголовок як органічна частина тексту має притаманні йому функції.

Під функцією мовного елемента в лінгвістичній поетиці розуміється певне цільове його призначення, додаткове до тієї ролі, яку цей елемент відіграє при передачі безпосередньої предметно-логічної інформації. Це додаткове призначення з'ясовується і встановлюється загальною художньою системою твору.

Природно, що визначається подвійна природа заголовків, яка, в свою чергу, породжує подвійний характер його функцій. Відповідно, всі функції заголовка можна умовно розділити на зовнішні і внутрішні. При цьому позиція читача вважається зовнішньою стосовно тексту, а позиція автора – внутрішньою. Характерною рисою зовнішніх функцій є їх комунікативний характер.

Багато дослідників, серед яких М. Є. Бахарєв, В. П. Вомперський, Г. О. Вейхман та інші, висували власні теорії щодо виділення функцій заголовків, але видається необхідним виділити обов'язкові для вербального заголовка – такими виступають номінативна, репрезентативна, інформативна, атрактивна, рекламна.

Номінативна функція заголовку тривіально розглядається у синтезу із репрезентативною, як співвіднесеність внутрішньої зовнішньої. Заголовок художнього твору є репрезентантом, тобто представником і заступником тексту у зовнішньому світі, натомість номінація звернена до читача. Сутність репрезентативної функції полягає у тому, щоб передавати за допомогою заголовку художню інформацію тексту. Називаючи книгу, письменник ставить перед читачем деяку задачу, задає йому загадку, розшифрувати яку допомагає читання твору.

У зв'язку з цим цікаві заголовки, що складаються з імен/прізвищ головного героя. Спочатку подібна назва не має ніякого значення, вона лише спрямовує читача на пошуки головного героя, але з часом власна назва наділяється лексичним значенням своїх предикатів. Імена та прізвища, виведені в заголовку, обростають певною семантикою, відповідно до якої вони будуть входити в певну літературну парадигму. Наприклад, «Because of Winn-Dixie» («Спасибі Вінн-Діксі», 2000), «Flora and Ulysses: The Illuminated Adventures» («Флора та Одисей: блискучі пригоди», 2013) Кейт ДіКамілло, «Flowers for Algernon» («Квіти для Елджернона», 1960) Деніел Кіз, «Harry Potter» (book series) («Гаррі Поттер») Дж. К. Роулінг, «The Great Gatsby» («Великий Гетсбі», 1925) Ф. Скотта Фіцджеральда, «Life of Pi» («Життя Пі», 2001) Янна Мартеля, «Looking for Alaska» («У пошуках Аляски», 2005) Джона Гріна.

Інформативна функція несе в собі сигнал про той чи інший елемент смислової схеми тексту, або основну думку його, або будь-який тезис, що розвиває головну думку. Ця функція інформує читача про текст, який він буде читати. Наприклад, «A Month of Sunday» («Місяць відпустки») Дж. Апдайк, «Before I fall» («Перш ніж я впаду») Лорена Олівера, «The Hunger Games» («Голодні ігри») Сюзанни Коллінз, «The Maze Runner» («Той, що біжить лабіринтом») Джеймса Дешнера.

Рекламна функція полягає, як правило, у тому, що зосереджує та певною мірою затримує увагу читача, розважає його, а від того й впливає на нього [6, с. 141-149]. Виникнення рекламної функції заголовків пов'язують із розвитком катаклізму, коли література стає товаром, а назва – рекламою, посилаючись на відоме висловлювання Л. Лесінга, що заголовок повинен бути як меню: чим менше він показує зміст, тим він кращий. Наприклад, «The Tooth, the Whole Tooth and Nothing but the Tooth» Р. Бенчлі, «The Diamond as Bif as the Ritz» С. Фіцджеральда, «Kiddie – Car Travel» Р. Бенчлі.

У традиційній науковій літературі існує безліч класифікацій заголовків і заголовних комплексів, в основу яких покладені різні аспекти, що становлять природу цих конструкцій.

Наприклад, І. Р. Гальперін пропонує класифікувати назви текстів в залежності від форми, що містить в них змістовно-концептуальну або змістовно-фактуальну інформацію,

на: 1) назву-символ; 2) назву-тезу; 3) назву-цитату; 4) назву-повідомлення; 5) назву-натяк; 6) назву-розповідь [5, с. 89-96].

А. В. Ламзіна при створенні класифікації назв літературних творів враховує їх співвідношення з тематикою, складом і проблематикою, сюжетом, системою персонажів, деталлю, часом і місцем дії [8, с. 75-80].

Типології назв досить докладно також була розроблена в сучасній лінгвістиці в дослідженнях І. В. Арнольд, яка запропонувала виділяти заголовки художніх творів на підставі: 1) структурно-граматичних характеристик; 2) характеру образності, на типах зв'язку зі змістом твору і О. С. Кубрякової на підставі відображення в назві об'єкта зображення, місця, дії.

О. М. Траченко зазначає, що «...доцільно виділяти два типи назв художніх творів – описовий та символічний [10, с. 84-90].

Отже, можна виділити такі типи заголовків англійських текстів: 1) заголовок – ім'я героя; 2) заголовок – опис героя; 3) заголовок – тема твору; 4) заголовок – жанр твору.

Заголовок першого типу привертає увагу читача до певного персонажа. Такі назви зазвичай ніякої інформації, окрім натяку на статтю, не несуть, незважаючи на те, що власна назва як така має здатність конкретизувати особу. Імена народних героїв або просто відомих людей увійшли до назв різноманітних творів. Багато письменників XIX-XXI ст. користувалися саме таким прийомом привертання уваги до своїх творів. Наприклад, «Martin Eden» Дж. Лондона, «Mrs Dalloway» В. Вулф, «Colonel Jack» Д. Дефо, «Pamela Nubile» С. Річардсона, «Jonathan Wild» Г. Філдінга, «Roderick Random» Т. Смоллета, «Peregrin Pickle», «Tristan Shandy» Л. Стерна, «The Life and Adventures of Nicholas Nickleby» Ч. Діккенса.

У другому типі заголовку зв'язок із текстом складніший, аніж у першого. Він зосереджує увагу на персонажі, але водночас і характеризує його, хоча й не прямим способом. Наприклад, «The French Lieutenant's Woman» Дж. Фаулза, «The Quiet American» Дж. Гріна.

Наступний тип відображає тематику твору, що засвідчує інформативність таких назв, наприклад: «A Portrait of the Artist as a Young Man» Дж. Джойса, «An American Tragedy», «A Farewell the Arms» Е. Хемінгуей. Можливі також різні комбінації на зразок «ім'я героя + місце події»: «On the Quay at Smyrna» Е. Хемінгуей.

І останній тип указує на жанр художнього твору, де автор нібито ухиляється від того, щоб дати назву твору. Але в цих заголовках є більше, ніж просто назва, наприклад: «The Forsyte Saga» Дж. Голсуорсі, «An Unfinished Story» С. Моєма.

Тож, можна дійти висновку, що заголовок – це текстовий знак, що є обов'язковою частиною тексту і має в ньому фіксоване положення. Тема займає сильну позицію, яка в силу протиставлення всьому тексту є ефективним засобом залучення уваги читача до важливих за змістом моментам. Заголовок як органічна частина тексту має функції. Впродовж довгого часу науковці сперечалися стосовно визначення функцій заголовку, але все ж вони дійшли згоди і визначили такі функції: номінативна, репрезентативна, інформативна, атрактивна та рекламна. У сучасній лінгвістиці існує різноманітні класифікації типів заголовків художніх творів. Над цим працювали такі вчені, як І. Р. Гальперін, І. В. Арнольд, А. В. Ламзіна, О. М. Траченко та інші.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арнольд И. В. Значение сильной позиции для интерпретации художественного текста / И. В. Арнольд // Иностр. языки в школе. – 1978. – № 4. – С. 23-31.
2. Артемова Л. В. Заголовок як маркер експресивності сучасної аналітичної статті / Л. В. Артемова // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики : [зб. наук. пр.]. – К. : Логос, 2007. – Вип. 12. – С. 3-6.
3. Барт Ролан. Избранные работы. Семиотика. Поэтика / Р. Барт. – М. : Прогресс, 1989. – 616 с.

4. Галич В. М. Олесь Гончар – журналіст, публіцист, редактор: еволюція творчої майстерності : Монографія / В. М. Галич. – К. : Наук. думка, 2004. – 816 с.
5. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / И. Р. Гальперин. – М. : Наука, 1981. – 140 с.
6. Євграфова А. О. Заголовок як актуалізатор текстової інформації / А. О. Євграфова // Стиль і текст. – 2003. – № 4. – С. 141-149.
7. Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту / В. А. Кухаренко. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 272 с.
8. Ламзина А. В. Заглавие литературного произведения / А. В. Ламзина // Русская словесность. – 1997. – № 3. – С. 75-80.
9. Лотман Ю. М. Текст у тексті / Ю. М. Лотман; [пер. з рос.] // Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. – Львів : Літопис, 1996. – С. 430-441.
10. Траченко О. М. Парадигма заголовків / О. М. Траченко // Іноземна Філологія. – 1990. – № 97. – С. 84-90.

Ганна Кучеревич
Університет Марії Кюрі-Склодовської (м. Люблін, Польща)

ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВ ПЕРІОДУ УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКОЇ КРИЗИ 2014-2016 РОКІВ (НА МАТЕРІАЛІ ПРОМОВ)

Вступ. Розвиток подій в Україні на початку 2014 року призвів до кардинальних змін в суспільно-політичному житті країни. Хоч до завершення українсько-російської кризи ще далеко, але українське суспільство вже відчуває наслідки кризових явищ, спричинених агресією зі сторони Російської Федерації [2]. Економічна нестабільність, військові дії на Сході та Півдні України, постійна інформаційна війна спричинили зміну світосприйняття українців, внесли до нього песимізм, невпевненість та, в певній мірі, страх. Від нової влади суспільство очікує активних та дієвих кроків в урегулюванні українсько-російського конфлікту, поліпшенні економічної ситуації та вдосконаленні політичної.

Українське суспільство почало більше уваги звертати на слова керівництва країни, більш прискіпливо слухати та оцінювати промови політиків, їхні обіцянки та плани дій. Кожного українця цікавить, які рішення приймає Президент з метою захисту своїх громадян та що робить для вирішення ситуації, яка на сьогоднішній день склалася в Україні.

Немає сумнівів, що промови політиків та їх авторитет безпосередньо впливають на слухачів. Аби переконати електорат, політики у своїх промовах використовують певні мовні засоби, які роблять промови більш яскравими та переконливими. Вплив на слухачів відбувається, в найбільшій мірі, на семантико-стилістичному рівні [2, с. 38]. Саме тому промови керівництва країни є цікавими для структурно-семантичного та стилістичного аналізу, представленого в цьому дослідженні.

Актуальність дослідження полягає в тому, що сьогодні, як ніколи до тепер, суспільству варто розуміти та критично оцінювати звернення політиків, а особливо верхівки правління в особі президента та прем'єр-міністра. Адже критичне мислення та оцінка промов політиків безпосередньо впливає на наш вибір та уможливорює вплив на діяльність представників влади.

Мета статті – проаналізувати та описати лексико-стилістичні особливості промов українських політиків періоду українсько-російської кризи.

Завдання дослідження – прослідкувати в часі експресивність промов; висвітлити зміст лексико-стилістичних засобів та проілюструвати їх на контрастних прикладах; зробити спробу оцінити промови політиків періоду українсько-російської кризи; вказати на важливу роль використання лексико-стилістичних засобів у промовах політиків.

Джерельною базою дослідження були промови Президента України П. Порошенка за період червень 2015 р. – травень 2016 р., промови экс-прем'єр-міністра України А. Яценюка за період березень 2014 р. – квітень 2016 р., та прем'єр-міністра України В. Гройсмана за період квітень 2016 р. – травень 2016 р.

Основним критерієм відбору промов для аналізу, послужила наявність у них тем, які стосуються українсько-російської кризи.

Дослідження проводилось шляхом структурно-семантичного та стилістичного аналізу. До уваги бралися стильові особливості промов, а також поєднання фраз за логічним та асоціативним принципами; встановлювались причини змін значення певних семантичних одиниць в аналізованих текстах. Під час дослідження було застосовано і описовий аналіз, тобто було знайдено і описано приклади метафор та фразеологізмів, які слугують для надання промова емоційності, а також проаналізовано стиль промов, зокрема лексико-стилістичні засоби.

Висновки. Поняття політичного дискурсу охоплює в собі мовлення політичних діячів та соціальні чинники взаємодії суспільства та влади, а також детермінується політичними, соціальними, історичними чи економічними чинниками, що існують на момент його виголошення.

Важливою ознакою політичного дискурсу є завуальований ідеологічний вплив політика на реципієнта, передача нової картини світу та створення нового уявлення про події, явища, особистості.

В політичних промовах можемо знайти такі лексико-стилістичні засоби, як: синоніми, антоніми, метафори, порівняння, фразеологізми та антонімічна іронія.

Проаналізований матеріал показав, що чим більш нестабільна ситуація в країні, то тим більша ймовірність використання метафор у промовах. Кризові ситуації в країні спонукають громадян бути більш зацікавленими політичною ситуацією та уважно слухати звернення керівництва держави. Саме в такі періоди метафора стає одним із наймогутніших засобів впливу на мислення та вчинки реципієнта.

Важливу роль у політичних промовах відіграють фразеологізми. Вони роблять промови більш доступними, зрозумілими та «ближчими» для слухачів.

Проаналізований матеріал показав, що емоційність найбільш характерна для промов Президента України П. Порошенка. Він найчастіше використовує метафори та фразеологізми у своїх виступах. Промови экс-прем'єр-міністра А. Яценюка менш емоційні, ніж промови Президента, проте більш емоційні, ніж промови чинного прем'єр-міністра В. Гройсмана. У висловлюваннях прем'єр-міністра набагато менше лексико-стилістичних засобів в порівнянні з попередніми політиками. Варто зазначити, що емоційність промов керівництва країни з часом поступово зменшується.

Офіційно-діловий стиль характеризується високим ступенем стандартизації мовних засобів, логічністю викладу та практично відсутністю емоційно забарвленої лексики. Політичні промови в певній мірі відрізняються від інших матеріалів, викладених у формі цього стилю. Їх особливість полягає у тому, що вони одночасно орієнтуються на стандарт і на експресію. Стандарт характеризується стійкістю семантики, відтворюваністю, нейтральністю забарвлення. У той час як експресія сприяє посиленню виразності промов. Для політичних діячів є дуже важливе уміле поєднання стандарту та експресії, оскільки таке поєднання свідчить про рівень ораторського мистецтва.

Одним із завдань цього дослідження було вказати на важливу роль використання лексико-стилістичних засобів у промовах політиків. Їх наявність у промовах політичних діячів дозволяє не просто передавати інформацію, але й впливати на реципієнтів. Вдале поєднання мовних засобів у політичних промовах допомагає слухачам краще сприймати та розуміти інформацію, яка їм презентується. Також лексико-стилістичні засоби використовуються для того, аби урізноманітнити офіційно-діловий стиль, зробити його зрозумілішим та доступнішим.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карасьова К. Дискурсивна практика українськомовних політиків / К. Карасьова. – Дніпропетровськ, 2016.
2. Кравченко В. Російсько-українська криза 2014 р. : причини, характер, наслідки [Електронний ресурс] / В. Кравченко. – Режим доступу : <https://www.academia.edu/7118335/> (24.05.2016).
3. Офіційний сайт Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua>.
4. Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua>.

Ольга Літовченко
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ОСОБЛИВОСТІ ЗВ'ЯЗНОСТІ СУЧАСНИХ РЕКЛАМНИХ ТЕКСТІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

До трактування поняття «текст» більшість науковців підходить з різних позицій. Одні лінгвісти вважають, що текстом може бути тільки писемне мовлення, інші вчені беруть до уваги передусім не форму мовлення, а структурно-семантичні ознаки або намагаються витлумачити поняття «текст» з огляду на його рівневу будову (формальний, семантичний, комунікативний, парадигматичний рівні), забезпечувану окресленими аспектами дослідження й аналізу форми (структури), функції та змісту текстової одиниці.

Здебільшого поняття «текст» визначають як писемний або усний мовленнєвий масив, що становить лінійну послідовність висловлень, об'єднаних у ближчій перспективі смисловими й формально-граматичними зв'язками, а в загально-композиційному, дистантному плані – спільною тематичною і сюжетною заданістю [5, с. 679]. Текст – об'єднана смисловим зв'язком послідовність знакових одиниць, основними властивостями якої є зв'язність та цілісність [1, с. 507].

Важливим постає дослідження основних текстових категорій. *Зв'язність* (забезпечувана дихотомією *когезія* (структурно-граматична зв'язність) / *когерентність* (семантико-змістова зв'язність) [4, с.175]) розглядається як головна ознака тексту, що постає за умови міжзнакової взаємодії, заснованої на зв'язку елементів тексту, яка зумовлена авторським задумом та особливостями мовної системи, що стоїть за текстом і визначає цілісність мовленнєвого повідомлення [3, с. 147]. *Цілісність* тексту розглядається головним чином або з позицій його семантико-функційної єдності, або з огляду на його синтактико-формальну зв'язність [2, с. 50].

У теорії комунікації, рекламний текст сприймається як особлива вербалізована форма масової комунікації; мовленнєвий акт, що визначається певними інтенціями позитивів. Провідною ж метою, комунікативним наміром адресанта – творця рекламного тексту – є створення успішного мовленнєвого акту, тобто забезпечення надійності, стійкості та ефективності процесу комунікації. У цьому контексті досліджується питання рекламного дискурсу та теорії комунікації (І. Батуревич, Ф. Бацевич, Л. Брудницька, В. Зірка, Т. Кравець та ін.).

Варто почати виклад із визначення статусу та специфічних рис рекламного дискурсу. Для цього слід розглянути сучасні наукові тлумачення поняття «дискурс» у взаємодії із жанрово-стилістичною та мовною специфікою тексту реклами. Відомо, що розгляд особливостей мови реклами ефективно проводити із урахуванням контексту, залучення певних дискурсивних практик. Слід зазначити, що поняття «дискурс» визначається нарізно, відповідно до акцентованих напрямів та задач здійснюваного дослідження. Л. Філліпс та М. Йоргенсен визначають дискурс з позицій неоконікативістики як «особливий спосіб

спілкування і розуміння оточуючого світу (або якогось аспекту світу)» [2, с. 15]. До того ж, дослідники визначили суттєву характеристику дискурсу – останній «є водночас й тим, що створює, і тим, що створюється» [4, с. 108]. Для рекламного дискурсу такий взаємний рух зумовлює його лінгвокреативну специфіку, спричиняючи інновації у стилістиці, жанровій палітрі та типах аргументації.

Розглядаючи рекламний дискурс, а точніше мовно-комунікативний аспект його реалізації, Ф. Бацевич зазначає: «... дискурс є сукупністю мовленнєво-мисленнєвих дій комунікантів, пов'язаних з пізнанням, осмисленням, презентацією світу мовцем і осмисленням мовної картини світу адресанта слухачем (адресатом)» [3, с. 78]. Відповідно, йдеться про такий знаковий аспект рекламного дискурсу як маніпуляції свідомістю, соціумом, суспільством, системою їхніх норм, стандартів, стереотипів. Рекламний дискурс утворюється за участю символічного провідника, котрий привертає увагу, формує потрібний імідж та власну міфологему, впливаючи на психологію споживача засобами мови, домінує.

З позицій комунікативної лінгвістики, лінгвістичної прагматики, психолінгвістики рекламний текст – це вербальний та фіксований у формі знака відбиток мовленнєво-мисленнєвої діяльності.

Рекламні тексти повинні містити чіткі дані, незаперечні факти при вичерпному викладі та максимальній доступності сенсу. Граматична організація рекламних текстів являє собою унікальну своєрідність на тлі нескінченної однорідності візуальних і лексичних засобів. Говорячи про порядок слів слід окремо згадати підкреслити інверсію і вживання пасивних конструкцій, таких як англ. ... *is pleased to be* ... ‘радіє бути’ [6, с. 46], англ. *If you are interested* ... ‘Якщо вам цікаво’ [6, с. 237].

Форми заперечення використовуються не так часто тому, що формують на підсвідомому рівні негативне враження про послугу або товар, у той час як метою майже всіх рекламних текстів є створення позитивного образу:

Tastes good! Looks good! Do you good?

This is an ideal choice for you ... [8, с. 72].

У цьому прикладі англomовного рекламного дискурсу спостерігаємо такі структурно-семантичні чинники його зв'язності: 1) повтор лексеми англ. *good* ‘добре’, особового займенника англ. *you* ‘ти’; 2) наявність часткових паралельних неповних еліптичних конструкцій: англ. *Tastes good!* ‘Смакує добре’, *Looks good!* ‘Має добрий вигляд’, *Do you good?* ‘І вам добре?’; 3) покликання коментувальним елементом англ. *this* ‘це’ на попередній контекст речень англ. *Tastes good!* ‘Смакує добре’, *Looks good!* ‘Має добрий вигляд’, *Do you good?* ‘І вам добре?’.

Слід також зазначити, що іноді реклама настільки прагне до мінімалізму, що є поєднанням графічного зображення продукту з рекламним слоганом або фразою: *Change the script* [7, с. 114].

Як правило, слоган відрізняється максимальною простотою:

Prestigio – The Art of Hi-Tech.

Nike – Just do it.

Nokia – Connecting people.

Panasonic – ... from Panasonic [7, с. 122, 134, 156].

На морфологічно-синтаксичному рівні до найбільш частих і значущих характеристик рекламного тексту можна віднести вживання імперативних форм дієслова. Таким чином, рекламному повідомленню надається певна динамічність (англ. *see* ‘побачте’, *buy* ‘купуйте’ тощо).

Зазначимо, що основним семантико-комунікативним завданням тексту рекламного оголошення є заклик до активної дії, тому дієслово порівняно з іншими частинами мови бере на себе основне смислове навантаження саме у формі імперативу: *Drink Cola* [8, с. 16], так і в складі спонукальної конструкції: *Philips – Let's make things better* [8, с. 16].

Також за допомогою таких дієслів, як англ. *to unwind* ‘розвіятися’, створюється образ відпочинку від важкої роботи, ідеальної відпустки під сонячним промінням, виникає

відчуття радості, спогади про позитивні емоції: *Unusual travel: to unwind – to begin to relax after a period of work or tension* [7, с. 55] (цей зразок рекламного дискурсу репрезентований синонімічним рядом дієслів англ. *to unwind* ‘розвіятися’, *to relax* ‘розслабитися’, що постає антонімічним за значенням до іменникових компонентів англ. *work* ‘праця’, *tension* ‘напруга’).

Деякі дієслова в поєднанні з прислівниками частотності (англ. *already* ‘вже’, *always* ‘завжди’) підсилюють позитивний відгук на певний образ, або лише підкреслюють: *Always dream of having your own sweet home?* [7, с. 64].

Отже, рекламний текст сприймається в дискурсивних практиках як тематична, структурна та комунікативна єдність, відповідно наділена певними стилістичними характеристиками та пов’язана різноманітним лексико-граматичним засобом (лексичні повтори (синонімічний, антонімічний, перифрастичний тощо), повтор особових, присвійних займенників, прислівників і под.; синтаксичний паралелізм конструкцій, неповні (еліптичні, інверсовані) речення і т. д.). Рекламний дискурс формує також соціальну ідентичність, соціальні відносини, систему знань та значень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лингвистический энциклопедический словарь / [гл. ред. В. Н. Ярцева]. – М. : Сов. энциклопедия, 1990. – 685 с.
2. Романюк Ю. В. Граматичні процеси текстової компресії (на прикладі анафоричного еліпсу) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15 / Романюк Юлія Віталіївна. – Київ, 1996. – 122 с.
3. Сталл П. К программе лингвистики текста / П. Сталл // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1978. – Вып. 8. – С. 79–88.
4. Севбо И. П. Структура связного текста и автоматизация реферирования / И. П. Севбо. – М. : Наука, 1969. – 135 с.
5. Українська мова : Енциклопедія / [редкол. : Русанівський В. М. та ін.]. – К. : «Укр. Енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. – 824 с.
6. Allure (USA) / [editor in chief : Linda Wells]. – [January 2014]. – New York, 2014. – 114 p.
7. Dierksen Ch. Advertising : principles, problems and cases. – Irwin-Dorsey, 1977. – 690 p.
8. Elle (UK) / [editor in chief : Lorraine Candy]. – [September 2013]. – Cardiff : Polestar Chantry, 2013. – 454 p.

Наталія Носкова

Горлівський інститут іноземних мов

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

СМИСЛ ТЕКСТУ: СУЧАСНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ ВИМІР

Розвиток поняття «текст» датовано з кінця 40-х років ХХ століття, коли воно постало власне-лінгвістичним поняттям із переліком термінологічних значень («надфразна єдність», «складне синтаксичне ціле», «текст», «дискурс») і, отримавши структурно-граматичний опис, ознаменувало собою один з об’єктів лінгвістичного дослідження. У лінгвістичному енциклопедичному словнику текст визначається як «об’єднана смисловим зв’язком послідовність знакових одиниць, основними властивостями якої є зв’язність і цілісність» [3, с. 507].

У науковій літературі спостерігається різне трактування такої динамічної величини як текст. Ми вважатимемо текстом рівневе (інтегрування формального, семантичного, комунікативного, парадигматичного рівнів) лінійно структуроване змістово-функційне ціле сукупності провідних членованих текстових одиниць – надфразних єдностей (І. Р. Гальперін, А. П. Загнітко, Ю. М. Скребнев, Г. Я. Солганик, З. Я. Тураєва), формально-семантичну й комунікативно-смислову побудову яких забезпечує вершинна ознака категорійно-текстового

апарату – категорія зв'язності (у корелятивному співвідношенні із текстовими категоріями цілісності, членованості та континууму (І. Р. Гальперін, А. П. Загнітко)) – мовними засобами свого вираження (М. І. Откупщикова), вибір яких зумовлений смисловим навантаженням інтенційного задуму адресанта (А. П. Загнітко, Ю. М. Скребнев, З. Я. Тураєва, І. Я. Чернухіна), що закладений у художній твір.

Зупинимо увагу на ознаках та властивостях художнього тексту зокрема. Безмовно, для художнього тексту як естетичного та зображувально-виразного засобу опосередкованої комунікації характерні ті самі ознаки, що властиві тексту загалом. Художній текст – це письмовий текст – явище одночасно статичне (незмінне у своїх формально-змістових особливостях) і динамічне (поступове розгортання змісту в процесі його сприйняття читачем) [5, с. 9].

І. Р. Гальперін, перебуваючи, по суті, у витоків розвитку лінгвістики тексту, не без підстав стверджував, що «не можна говорити про який-небудь об'єкт дослідження, у цьому випадку про текст, не назвавши його категорій» [2, с. 4]. Текст має набори постійних і змінних ознак. Постійні ознаки носять характер категорій. Завдяки комплексу лінгвістичних категорій зв'язний текст є впорядкованою структурою.

Сьогодні текстові категорії визначаються або як «специфічні ознаки мовного цілого, що відрізняють це ціле (текст) від інших мовних явищ» [1, с. 364], або як «одну із взаємопов'язаних істотних ознак тексту, що представляє собою відображення певної частини загальнотекстового сенсу різними мовними, мовленнєвими і власне-текстовими (композитивними) засобами» [1, с. 533].

У ході проведеного аналізу наукових праць у галузі лінгвістики тексту очевидним постає той факт, що основними ознаками тексту є категорії цілісності і зв'язності. Цю думку поділяють практично всі лінгвісти, хоча і самі ці категорії і співвідношення між ними трактуються неоднозначно.

Зв'язність і цілісність тексту забезпечується різними мовними засобами, за допомогою яких здійснюється активізація сприйняття читачем певного тексту. Проаналізувавши основні види зв'язності в тексті, можна дійти висновку, що всі вони забезпечують цілість тексту, однак, реалізують це на різних рівнях мови (структурно-граматичному або семантичному). Ось чому поряд із терміном «зв'язність тексту» правомірно послуговуватись дефініціями «когезія» та «когерентність». Іноді терміни «цілісність (когерентність)» і «зв'язність (когезія)» вживаються як синоніми. Але все ж, на думку більшості дослідників тексту, ці поняття слід розмежовувати.

Когезія – це форми зв'язку (граматичні, лексичні, синтаксичні) між окремими частинами тексту, що визначають перехід від одного контекстно-варіативного членування тексту до іншого. Когерентність – це семантичне об'єднання всіх частин тексту в цілому для досягнення його цілісності. Вона може досягатися засобами когезії, але може будуватися і на асоціативних зв'язках.

Таким чином, можна вважати, що когезія – лінійна, а когерентність – вертикальна. Процес когерентності, забезпечуючи цілісність тексту, тим самим прагне до його завершеності. Когерентність – ширше поняття за когезію, вона охоплює не лише формально-граматичні аспекти зв'язку висловлювань, але й семантико-прагматичні аспекти смислової, інтерактивної зв'язності тексту. Отже, формальна зв'язність тексту (когезія) тісно корелює зі змістовою зв'язністю (когерентністю) й обидві забезпечують цілісність тексту.

Зв'язність тексту здійснюється за допомогою низки структурних та лексико-семантичних засобів, які є у кожному тексті у найрізноманітніших комбінаціях. Під провідними засобами мовної реалізації категорії зв'язності як смислово-семантичної категорії слід розуміти певні формальні засоби (лексичні: лексичні повтори, синонімічний, антонімічний, гіпонімічний, перифрастичний, тематичний повтори), за кожним з яких закріплене певне семантичне значення. Нашарування таких семантичних значень дозволяє говорити про смисл, смислове наповнення аналізованого художнього тексту англійської мови.

У сучасних дослідженнях повтор розглядається як засіб посилення емоційності та експресивності оповіді. Текстові повтори служать для розвитку думки і, відповідно, розвитку семантичного простору тексту. Повтори не тільки скріплюють текст, але і роблять його динамічним. У художньому тексті повтор виконує естетичну функцію. Повтор тематично близьких слів активізує сприйняття читача і реалізує естетичні принципи автора.

Формально-семантичний рівень реалізації категорії зв'язності представлено провідними засобами вияву категорійної зв'язності, про що свідчить проведений нами аналіз англомовного художнього тексту У. С. Моєма «Театр».

У межах обраного художнього твору виявлено наступні провідні засоби мовної реалізації категорії зв'язності як смислово-семантичної категорії у рамках надфразної єдності (НФЄ) та у сукупності останніх (абзаців):

- Використання вказівно-замінювальних слів у постпозитивній реченнєвій структурі НФЄ на позначення антецедента препозитивного речення:

The young man went scarlet. He smiled stiffly in answer to Julia's warm, ready smile and she felt the palm of his hand wet with sweat when she cordially grasped it. His confusion was touching. That was how people had felt when they were presented to Sarah Siddons. She thought that she had not been very gracious to Michael when he had proposed asking the boy to luncheon. She looked straight into his eyes. They were large, of a very dark brown, and starry (4, с. 32) (англ. *the young man* 'молода людина' – *he* 'він'; загальний іменник англ. *eyes* 'очі' – *they* 'вони', *people* 'люди' – *they* 'вони'). Отже, використовуючи вказівно-замінювальні слова, зокрема займенники, прагнуть уникнути повторення тих самих слів, пам'ятаючи, що займенник узгоджується з відповідним іменником, прикметником, числівником, замість якого вживається.

- Лексичний повтор:

Aunt Carrie and Julia's mother, Mrs. Lambert, lived in the morning-room, a long narrow room, with Empire furniture. On the walls of mother's room were oil portraits of Aunt Carrie and her deceased husband, of his father and mother, and a pastel of the dead son as a child (англ. *mother* 'мати' – *mother's room* 'кімната матері') (4, с. 51).

Специфікою вияву лексичного повтору в межах аналізованого художньотекстового цілого англійської мови постає наявність повторюваних лексем у *Possessive Case* (присвійному відмінку). Лексичний повтор відноситься до стабільних текстових категорій. Так, із проведеного дослідження зрозуміло, що у художньому тексті найчастіше застосовується саме лексичний повтор. Це навмисне кількаразове використання одиниць мови для надання тексту експресивності або акцентування уваги читача, слухача на якомусь певному моменті. Чим ближче їхнє розташування один до одного, тим ймовірніше, що адресат їх помітить.

Коли ж вдаються до побудови повтору, його організації, то використовують терміни, що дають точнішу характеристику. Це, наприклад, лексична анафора (лексичний паралелізм: лексичний повтор особового займенника англ. *he* 'він'): *He blushed again and his blue eyes shone. He was not particularly good-looking, but he had a frank, open face and his shyness was attractive. He had curly light brown hair, but it was plastered down and Julia thought how much better he would look if, instead of trying to smooth out the wave with brilliantine, he made the most of it. He had a fresh colour, a good skin and small well-shaped teeth. He looked nice and clean* (4, с. 60).

Лексичний паралелізм сприяє тому, що висловлювання набуває великої емоційної сили, що наростає і оповідання стає напруженішим.

- Лексичний повтор елементів (дериваційний повтор):

The Colonel began to make little jokes with her and sometimes he pinched her ear playfully. ... They were to leave on Easter Monday because they were playing that night, and on Sunday evening after supper Colonel Gosselyn said he was going to his study to write letters; a minute or two later Mrs. Gosselyn said she must go and see the cook (4, с. 76) (англ. *playfully* 'грайливо' – *were playing* 'грали' (утворення прислівника від твірної основи дієслова англ. *to play*

‘грати’ додаванням суфіксів -ful, -ly; утворення форми герундію від інфінітивної основи дієслова додаванням закінчення -ing)).

Дериваційний лексичний повтор є суто семантичним поняттям, виявленням семантичного типу та засобу вираження лексичного повтору. Повторюються лише твірні основи певної лексеми, утворюючи, на перший погляд, певне враження тавтології.

Ураховуючи усе вище викладене, можна дійти висновку, що текст можна вважати зв’язним, якщо він є закінченою послідовністю пропозицій, пов’язаних за змістом один з одним у рамках загального задуму автора лексичними та граматичними мовними засобами. Отже, текст відбудеться, якщо він наділений двома ознаками – структурною зв’язністю і змістовною цілісністю. Причому обидві ці ознаки нерозривні і накладаються одна на одну, тому що присутність тільки однієї з ознак ще не свідчить про доцільно побудований текст.

ЛІТЕРАТУРА

1. Болотнова Н. С. Филологический анализ текста / Н. С. Болотнова. – М. : Флинта : Наука, 2009. – 520 с.
2. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / И. Р. Гальперин. – М., 1981. – 139 с.
3. Лингвистический энциклопедический словарь / [гл. ред. В. Н. Ярцева]. – М. : Сов. энциклопедия, 1990. – 685 с.
4. Моэм У. С. Театр : роман; на англ. яз. / У. С. Моэм. – Новосибирск : Норматика, 2015. – 180 с.
5. Чернухина И. Я. Элементы организации художественного прозаического текста / И. Я. Чернухина. – Воронеж : Изд-во Воронежского ун-та, 1984. – 115 с.

Елена Панченко

Днепро́вский национальный университет имени Олеса Гончара

СОВРЕМЕННЫЙ СЖАТЫЙ ТЕКСТ КАК ЛИНГВИСТИЧЕСКАЯ УНИВЕРСАЛИЯ

Такой вид текстов, как сжатые речевые произведения, получает в настоящее время новый импульс в своем развитии; эти тексты меняются прежде всего по той причине, что в основе актов коммуникации; средством их практического осуществления является язык, отражающий действительность, которая сама находится в постоянном движении.

В диссертации автора данной работы «Лингвистика сжатого текста» (1998), было предложено понятие сжатого текста, его классификация, изучены основные лингвистические параметры. Сжатый текст (СТ) – это сообщение, объективированное подобно любому иному тексту в письменной форме, построенное путем сокращения полного текста либо созданное как изначально краткое, предназначенное при необходимости для дальнейшего развертывания в более объемный текст. Сжатый текст имеет повышенную информативную насыщенность по сравнению с первичным полным вариантом, что достигается благодаря разнообразным обязательным и факультативным средствам всех уровней языка. Сжатые тексты создаются в результате своеобразного сочетания объективных (материальных и технических) и субъективных факторов, имеют обширную сферу функционирования; возможность их формирования базируется на таких языковых тенденциях, как языковая избыточность и языковая экономия, последняя реализуется в языковой краткости и языковой компрессии [4]. При построении сжатого текста осуществляется количественное сокращение речевого произведения благодаря применению разнообразных графических сокращений, условных обозначений, элиминации лишних слов, эллипсиса вспомогательных лексико-синтаксических единиц, глубинных семантических преобразований.

За последние десятилетия лет в системе сжатых текстов произошли значительные изменения. По нашим наблюдениям, основными направлениями изменений можно считать следующие:

- расширение и изменение номенклатуры сжатых текстов;
- смена прагматического вектора использования указанного типа текстов;
- изменения в лексическом наполнении СТ и их синтаксической структуре.

Исследование краткости и компрессии текста ведут В. Г. Адмони, Э. Н. Алянская, Л. С. Бархударов, И. А. Бодуэн де Куртенэ, В. В. Бузаров, Н. А. Винокуров, В. Н. Глаголев, Э. М. Дубенец, Б. П. Дюндик, О. Есперсен, В. П. Кобков, С. С. Комарова, А. Т. Кукушкина, А. В. Леонтьев, С. И. Литвин, А. Мартине, Л. Л. Нелюбин, Г. Пауль, Е. Д. Поливанов, О. И. Реунова, Б. А. Серебренников, А. Сеше, Ю. С. Степанов, Н. С. Трубецкой, З. Хэррис, О. Ю. Ястреб, И. И. Инфантова, К. М. Сухенко и многие другие авторы. В исследованиях современных лингвистов большое внимание уделяется тем разновидностям произведений научно-технического, официально-делового, газетно-публицистического и в определенной мере художественного стиля, которые характеризуются значительной степенью экономии языковых средств. Так, в работах М. А. Васильевой и Е. И. Закгейм, В. П. Кобкова, Т. И. Ковальчук, В. Ю. Мироновой, И. П. Севбо, Э. Ф. Скороходько, В. И. Соловьева и ряда других авторов рассматриваются композиционные и лингвистические особенности рефератов как образца СТ научно-технического стиля.

Новыми разновидностями СТ этого стиля, появившимися в последние годы, можно, по-видимому, считать дайджест, форум, он-лайновую статью. Многие современные исследователи – М. Кастельс, Н. Луман, М. Маклюэн, Дж. Семпси, А. Турен, Ю. Хабермас, У. Эко – посвятили свои работы анализу мира электронной коммуникации, но при этом они концентрировались в основном на возможностях и нюансах, которые обеспечивает коммуникация через Интернет. В аспекте лингвистического анализа СМС-коммуникации следует упомянуть работы А. Ю. Дрёминой, В. И. Земзеревой, А. В. Леонтьевой, С. А. Никитина, М. Ю. Авдониной, А. В. Палковой, М. Ю. Сидоровой, N. S. Baron, С. Bush, D. Crystal, N. Döring, С. Frehner, Y. Hård af Segerstad, S.C. Herring, A. Zelenkauskaitė, R. Ling, С. Tagg, С. Thurlow.

Одним из наиболее распространенных текстов в настоящее время в разных языках можно считать тексты SMS – технология, позволяющая осуществлять приём и передачу коротких текстовых сообщений сотовым телефоном. Сегодня услуги SMS – это не только прямой обмен сообщениями между абонентами телефонной сети, но и широкий спектр разнообразных информационных сервисов, в числе которых прогноз погоды, банковское обслуживание, инструмент осуществления платежей, телеголосование или возможность проверки состояния своего счета. Текстовая коммуникация может быть либо асинхронной (SMS-коммуникация), либо синхронной – мобильный чат. Канал передачи сообщения непосредственным образом влияет на особенности кодирования информации, которые, в свою очередь, определяют такие основные черты СМС-текстов, как краткость; ограниченный объем; большое количество компрессивных единиц; использование дополнительных семиотических знаков; использование латиницы (в русском языке); коммуникативное новаторство, связанное с активным приспособлением языка к условиям новой коммуникативной среды [2].

СМС-текст характеризуется определенным уникальным набором лексических, грамматических и семиотических характеристик. На формирование этих характеристик СМС-подъязыка решающее влияние оказывает «принцип экономии». Компрессия достигается за счет использования как специфических средств, так и за счет традиционных приемов сокращения.

Таким образом, СМС-сообщения представляют собой новый вид текстов, отличающийся «экономичным стилем» (редукция на орфографическом, морфологическом, синтаксическом и лексическом уровнях), обусловленным особенностями средства коммуникации, и в то же время наличием многочисленных признаков концептуальной устности в письменных сообщениях. Исследования в этой области особенно перспективны, как перспективно всё, что связано с новыми технологиями.

ЛИТЕРАТУРА

1. Вакарюк Л. Компрессия смысла в коммуникативном аспекте / Л. Вакарюк // *Studia Methodologica*. – Тернопіль, 1997. – Вип. 3. – С. 70-74.
2. Венедиктова Ю. Е. СМС-сообщения: опыт типологического исследования (на материале английского и русского языков) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20 – Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание / Ю. Е. Венедиктова. – М., 2011. – 22 с.
3. Калашник Н. Г. Компресія тексту. Алгоритм реферату і анотації. Основи перекладацького реферування // Калашник Н. Г., Гетьман Н. О. Теорія та практика перекладу : навч. посіб. – Запоріжжя, 2004. – С. 103-122.
4. Панченко Е. И. Лингвистика сжатого текста (на материале современного русского языка) : дисс. ... д-ра филол. наук : 10.02.02 – Русский язык / Елена Ивановна Панченко. – Д., 1998. – 380 с.
5. Санников В. З. Синтаксическая компрессия / В. З. Санников // *Русский язык в зеркале языковой игры*. – М., 1999. – С. 111-113.
6. Marlo Michael. Linguistic economy and evolution [Electronic resource] / Michael Marlo. – Access mode : <http://www-personal.unich.edu/~mmarlo>.

Євгенія Попова

Бердянський державний педагогічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПРЕЦЕДЕНТНИХ ТЕКСТІВ У АНГЛОМОВНОМУ ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ

Поняття *прецедентний феномен* тлумачиться по-різному в залежності від специфіки його вживання (роботи С. В. Банникова, А. Д. Белова, Р. Водак та ін.). У нашій роботі під прецедентним феноменом ми будемо розуміти такий феномен, який має значення для тієї чи іншої особистості, національно-лінгвокультурної та соціальної спільноти в пізнавальних, емоційних, комунікативних та культурних відносинах, що мають понадособистісний характер, тобто добре відомі і оточенню даних соціумів (включаючи і попередників), і сучасників, і, нарешті, такі звернення, в яких прецедентний феномен відновлюється неодноразово в дискурсі мовної особистості або представників спільнот [1; 2; 3].

Немає сумніву, що вивчення прецедентних феноменів є дуже важливим, оскільки знання універсальних і національно-прецедентних феноменів є показником приналежності до сучасної епохи та до культури країн досліджуваної мови. Прецедентні феномени входять у колективні фонові знання лінгвокультурної спільноти і є істотним елементом культурної грамотності мовної особистості.

Актуальність вивчення досліджуваної проблеми зростає у зв'язку зі збільшенням числа політичних, економічних і культурних контактів української лінгвокультури з країнами, в яких говорять англійською мовою, а також необхідністю підготовки фахівців із міжкультурної комунікації. Саме прецедентні феномени виступають найважливішим елементом когнітивної бази лінгвокультурного співтовариства.

Об'єктом нашого дослідження є прецедентосфера в лінгвальному аспекті. *Предмет* вивчення – прецедентні феномени в газетному англомовному дискурсі.

Матеріалом для роботи виступили газетні заголовки та тексти статей англомовних Інтернет-видань загальною кількістю більше ста одиниць.

Поняття прецедентності глибоко аналізуються в фундаментальних дослідженнях Д. Б. Гудкова, А. Вежбицької, Л. П. Дяченко, В. В. Зірки, І. В. Захаренка та в інших роботах з лінгвокультурології, соціолінгвістики та лінгвопрагматики.

Джерелами прецедентних феноменів є політичні плакати, гасла, класичні твори літератури, прислів'я, приказки, афоризми, кіно, мистецтво, Інтернет тощо.

У науковій літературі розглядаються такі прецедентні феномени, як прецедентний текст, прецедентне висловлювання, і символ прецедентних текстів. Прецедентні феномени можуть бути як вербальними (тексти в самому широкому сенсі цього слова), так і невербальними (твори живопису, скульптури, архітектури, музичні твори).

Між прецедентними одиницями немає жорстких меж. Прецедентне висловлювання може переходити в розряд прецедентних текстів. Символ прецедентного тексту може бути представлений прецедентним висловлюванням. Символ прецедентного тексту вважається символом прецедентної ситуації.

Як відомо, поняття *прецедентного тексту* використовується у лінгвістиці та лінгвокультурології для інтертекстуальних одиниць. Прецедентність визначається як популярність, хрестоматійність, «попит» на цей текст як для мовної особистості, так і мовних груп [2, с. 110]. Ю. М. Караулов під прецедентним текстом розуміє «будь-яку послідовність знакових одиниць, яка характеризується цілісністю та зв'язністю і є важливою для певної групи» [1, с. 95].

Ми вважаємо, що поняття прецедентності доцільно розширити не тільки охопленням послідовностей мовних одиниць, а також і певних лексичних одиниць, які є національно-культурними знаками. Такі одиниці можна назвати *прецедентними іменами*. Прецедентні тексти разом із прецедентними іменами отримують статус прецедентних мовних одиниць.

Дослідження прецедентних текстів на матеріалі англomовної преси дозволяє зробити достатньо обґрунтовані висновки про тенденції у вживанні прецедентних феноменів на сторінках засобів масової інформації в нашій країні. Особлива роль прецедентних феноменів у газетному дискурсі полягає в тому, що вони реалізують дві основні функції: інформативну та оцінну, які орієнтовані на відображення картини світу та виражають ментальність суспільства.

Аналіз прецедентних феноменів, що зустрічаються на сторінках газет, дозволяє зробити висновок про те, що журналісти звертаються до таких тем, у яких відбивається політичне, соціальне і культурне життя країни. Висока частотність включення прецедентних феноменів у публіцистичні матеріали спостерігається як в національній, так і місцевій пресі, що, очевидно, пов'язано з рівнем професіоналізму журналістів і їх інтелектуальними можливостями.

Розглянуті прецедентні феномени, що включаються в тексти англomовних засобів масової інформації, дають можливість не тільки підтвердити актуальність використання даного типу мовних засобів, але й побачити в них віддзеркалення реалій навколишньої дійсності.

Аналіз фактичного матеріалу показав, що сучасна газетна комунікація ставить своєю метою не тільки інформувати читача, але і впливати на нього. Різні типи прецедентних феноменів допомагають журналістові сформувавши певну читацьку оцінку в адресата, сприяють економії газетного простору і приверненню уваги читача до ключових моментів. Крім того, вибір того чи іншого типу прецедентного феномену може бути продиктований жанром публікації та вимогами до обсягу матеріалу і його стилістики.

Використання авторами прецедентних феноменів у газетному тексті вимагає часу, знань, начитаності, культурної та мовної компетенції, а також збагачує мовний матеріал. Автори, які використовують прецедентні феномени, сприяють розширенню читацького світобачення та збагаченню словникового запасу. Звернення до прецедентних феноменів створює додаткову привабливість для інформації, забезпечуючи емоційне задоволення читачів.

Прецедентні висловлювання входять до когнітивного простору носіїв певної лінгвокультурної спільноти і семантично збагачують заголовок англomовної статті, виражаючи свою інтертекстуально-прагматичну настанову. Реалізація інтертекстуального потенціалу прецедентних феноменів у мові публіцистичного дискурсу безумовно актуалізує його національний характер, дозволяє експліцитно використовувати алюзії та ремінісценції, максимально мінімізуючи мовні засоби, апелюючи до культурно-тезаурусних знань реципієнта, чітко і повністю донести думку адресанта.

Отже, прецедентним ми вважаємо такий текст: 1) який добре відомий представникові певної національно-культурної спільноти; 2) який багаторазово відтворюється в мові і досить часто в стислій формі; 3) зміст якого не відповідає сумі значень складових його слів; 4) самодостатній для розуміння, тобто здатний існувати без контексту.

Стилістичний прийом алюзії є основним засобом здійснення відсилання до прецедентного феномена. Декодування алюзії в заголовку визначається контекстом її вживання, а також обсягом і змістом культурно-тезаурусних знань адресата. Так, заголовок *“On West Coast of U.S., much ado about very little radiation, so far”* (The Los Angeles Times), поперше, заснований на принципі економії мовних засобів, тому що він імплікує шекспірівську комедію *“Much Ado about Nothing”* і відсилає адресата власне до цього твору. По-друге, алюзія, що базується на шекспірівському творі, дозволяє припустити, що галас, піднятий у засобах масової інформації в зв'язку з радіацією в Америці після землетрусу в Японії немає ґрунтовних підстав. Адже в статті йшлося про те, що у штаті Массачусетс на північному сході США в дощовій воді було виявлено радіоактивні частинки, викинуті в атмосферу після аварії на АЕС «Фукусіма-1» у Японії. Про це повідомили ЗМІ з посиланням на департамент громадського здоров'я штату. Було повідомлено, що кількість радіації можна вважати незначною й джерела водопостачання в штаті не постраждали. У заяві відомства також йшлося про те, що низький рівень радіації в питній воді загрози для здоров'я населення не ніс, а в повітрі радіоактивних частинок виявлено не було. Отож, достовірна інтерпретація даного заголовка, безумовно, залежить від багажу знань реципієнта, його тезаурусу, ерудованості.

Проаналізувавши більше 100 газетних заголовків і текстів з електронного ресурсу *1st Headlines*, ми виокремили і класифікували прецедентні висловлювання за генетичною ознакою, тобто джерелом походження.

Джерела походження прецедентних висловлювань у заголовках англомовних газет за 2016-2017 рр. у сфері культурного знання в процентному відношенні розподілись таким чином: література – 38, релігія – 13,5, фразеологізми і паремії – 12, природні катаклізми – 9,6, фольклор – 6, музика – 2, політика – 6, міфологія – 5, мода – 1,7, спорт – 1,6, наука і техніка – 1,4, кіномистецтво – 1,2, реклама – 1, живопис – 1.

З результатів дослідження видно, що найбільш частотними джерелами прецедентних висловлювань в англомовних газетних заголовках є література, релігія та фонд фразеологічних одиниць і паремій.

Перспективним, на наш погляд, видається детальне вивчення окремо прецедентних імен, текстів, висловлювань і ситуацій та реалізації їх лінгвостилістичного та прагматичного потенціалу на тлі англомовних та україномовних газетних статей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Караулов Ю. М. Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов. – М., 1987. – 264 с.
2. Корнилов О. А. Языковые картины мира как производные национальных менталитетов : [монография] / Олег Александрович Корнилов. – М. : ЧеРо, 2003. – 349 с.
3. Слышкин Г. Г. Лингвокультурные концепты и метаконцепты : [монография] / Г. Г. Слышкин. – Волгоград : Перемена, 2004. – 340 с.

ПОЕТИКА ПСИХОЛОГІЗМУ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ ПРОЗІ

Проблеми психологізму як суттєвої категорії художнього твору складають важливий і актуальний предмет лінгвістичних досліджень і критичних публікацій. Етапними дослідженнями в галузі літературного психологізму за останні три-чотири десятиліття можна вважати праці Л. О. Гінзбург, А. Б. Єсіна та багатьох інших учених. Окремі аспекти психологізму висвітлені у підручниках і посібниках В. А. Кухаренко, К. А. Долініна, Н. Д. Тамарченко тощо.

Зауважимо, що психологізм є універсальною категорією художнього твору, інколи він навіть домінує над іншими компонентами поетики твору. Психологізація художнього образу у творі реалізується через систему доволі різноманітних засобів – лейтмотивів, зокрема снів, спрямованих у минуле або майбутнє, зображення мотивів і чинників безпорадності психологічного стану героя/персонажу, художню деталь зовнішнього оточення, психологічний паралелізм, портрет зовнішності та психологічний портрет (як авторський, так і з боку інших персонажів), використання контрасту між намірами і конкретними діями та вчинками героя, застосування прийому поліфонії у відтворенні стану свідомості героя, системне використання «внутрішнього монологу» та невластиве-прямого мовлення, вільний перебіг часових вимірів у рефлексуючій свідомості героя, діалогізм його мислення як здатність до самоаналізу та інтроспекції, нарешті через «плин свідомості».

Аналіз зразків психологічної прози дозволяє сформулювати наступні припущення. Психологізм сучасної англійської прози маніфестує себе переважно у дискурсі «плину свідомості». Палітра засобів у вираженні «плину свідомості» збагачується у сучасній англомовній літературі за рахунок нових лінгвостилістичних форм, пошуків поєднання наративної структури твору з його психологізмом. Наративна структура твору стає важливим, іноді провідним засобом. Можна відзначити паралелізм наративу з психологізмом, або навіть їх повний синкретизм, неподільність.

У повісті «Різдвяна пісня в прозі» Чарльз Діккенс вдало і художньо переконливо об'єднує два виміри – сюжетний та психологічний – в один, який можна визначити як психологічний наратив. Головний герой твору – власник торгової спілки «Скрудж і Марлей». Скрудж був дуже скупю і жорстокою людиною. Люди боялися і не любили його. Вночі до нього з'явився привид товариша і компаньйона Марлея, про якого він давно забув. Той розповідає, як він тепер кається і страждає через те, що не робив добрих справ за життя. Він пообіцяв, що Скрудж вночі зустрінеться з Духом Минулого, Духом Теперішнього та Духом Майбутнього Різдва. Як наслідок, подорожі Скруджа у своє дитинство, в теперішнє та майбутнє допомогли йому багато чого зрозуміти. Це так вплинуло на нього, що він зробився зовсім іншою людиною.

У повісті психологічний вимір вмонтований в сюжетний за принципом паралельного зображення свідомості, плину думок героя. Головна частина того, що письменник описує і оповідає, спрямована на відтворення, репрезентацію роздумів і почуттів Скруджа. Свідомість чоловіка існує у двох вимірах одночасно: що він робить і що потрібно зробити.

Чарльз Діккенс майстерно використовує описовий та експресивний потенціал «плину свідомості», як різновиду психологічного дискурсу. Функція психологічного наративу оповідання полягає у відтворенні зростаючого внутрішнього протесту Скруджа проти його вчинків та колишнього способу життя.

Паралелізм та одномоментність часових вимірів – це друга системна ознака психологізму Чарльза Діккенса у повісті. Повертаючись із контори додому, Скрудж міркує про своє буденне життя, аж раптом він бачить привида свого померлого компаньйона Марлея.

Зображувально-нарративні можливості дискурсу «плину свідомості» розширюються, а власне дискурс набуває універсального характеру, підпорядковує інші виміри і категорії художньої структури тексту. Певний паралелізм наративу з психологізмом є продуктивною новою, новаторською рисою сучасної англійської прози.

Принцип побудови «Різдвяної пісні» багато в чому нагадує психологічний: на початку головний герой здійснює ряд помилкових дій, потім він проходить «переродження» з цих же питань, а в фіналі він виправляє ситуацію, виконуючи той самий набір дій, але вже з протилежним результатом. Пройшовши «переродження» завдяки відвідуванню його Духами Різдва, він щедро сплачує послуги вуличного хлопчика, допомагає родині свого клерка Боба Кретчита, робить ширий щедрий благодійний внесок, приєднується до родини племінника.

Крім відчутного в структурі психологізму очевидна близькість багатьох мотивів «Різдвяної пісні» до казки. До казкових можна віднести мотив сновидіння: саме уві сні Скрудж зустрічає Духів Різдва.

До психологічних мотивів у «Різдвяній пісні» можна віднести мотив оживлених речей. У повісті неживі, як правило, побутові, предмети наділяються однією або кількома людськими здібностями: наприклад, оживає будинок. На початку, будинок Скруджа – це і його контора – вузький, обмежений світ, застиглий у своїй нерухомості: Скрудж нікуди не рухається, не виходить з нього: до нього всі приходять: і племінник, і благодійники, і співаючий різдвяну пісню хлопчисько. Ця нерухомість – певне втілення вихідної теми смерті. Далі – це будинок, в якому знаходиться квартира Скруджа, і який він успадкував після смерті Марлея, – підвали і складські приміщення, в яких ніхто, крім Скруджа, не живе. Будинок певною мірою співвіднесений із біографією героя: *They were a gloomy suite of rooms, in a lowering pile of building up a yard, where it had so little business to be, that one could scarcely help fancying it must have run there when it was a young house, playing at hide-and-seek with other houses, and forgotten the way out again* [5, с. 15].

Гумористично представлений у «Різдвяній пісні» і такий казковий мотив як польоти над землею: Духи Різдва буквально витягують старого з його ліжка і в нічному ковпаку і домашніх туфлях змушують здійснити політ над світом: *It put out its strong hand as it spoke, and clasped him gently by the arm. "Rise! and walk with me!"* [5, с. 19]; *As the words were spoken, they passed through the wall, and stood upon an open country road, with fields on either hand. The city had entirely vanished. Not a vestige of it was to be seen. The darkness and the mist had vanished with it, for it was a clear, cold, winter day, with snow upon the ground* [5, с. 19].

Особливість Різдва у творі Діккенса полягає в тому, що воно персоніфіковано, уведено до системи персонажів. В образів Різдва різна емоційна і стилістична забарвленість, відчутна в англійському варіанті: Духи Різдва названі "spirits" [5]. Ці образи виконують функції ангелів, святих, які здійснюють різдвяне диво. Вони сприяють перетворенню Скруджа. Однак представлені вони своєрідно: у Діккенса їх троє.

Перший з тих, хто відвідав Скруджа духів – Дух Минулого Різдва – складається з контрастів: в його рисах поєдналися риси дитинства і старості: *It was a strange figure – like a child: yet not so like a child as like an old man... Its hair, which hung about its neck and down its back, was white as if with age; and yet the face had not a wrinkle in it, and the tenderest bloom was on the skin. The arms were very long and muscular; the hands the same, as if its hold were of uncommon strength. Its legs and feet, most delicately formed, were, like those upper members, bare* [5, с. 18].

Другий Дух – Дух нинішніх святків – також поєднує в собі абсолютно різні, багато в чому контрастні риси. Якщо перший Дух – карлик, то другий – велетень, який сидить на купі їжі. У руці в Духа – факел, що нагадує за формою ріг достатку, маслом якого Дух кропить житла та їжу бідняків. Достаток, пов'язаний з другим Духом, асоціюється з картинами сімейного єднання, свята і святкових веселощів. Дух Нинішніх Святків показує старому все те, чого Скрудж навмисно позбавив себе. Однак повний життя велетень до кінця різдвяної ночі старіє і вмирає, адже він – Дух Різдва теперішнього часу.

Третій Дух – Дух Майбутнього Різдва – “*a solemn phantom, draped and hooded, coming like a mist*” [5, с. 44] – образ смерті, хоча вона не названа. Вона пов’язана з мороком, темрявою, туманом. Вона безформна, мовчить. В її образі ясно визначена лише деталь – рука, простягнута вперед. Рука показує Скруджа, що чекає його в майбутньому. Однак і смерть не всесильна: в кінці Дух перетворюється в різьблену колонку ліжка. Дії Скруджа при цьому набувають метафоричного значення: хапаючись за простягнену руку Духа, він змінює свою долю, змінюється і уникає смерті.

Зниження образів Духів Різдва сприяє появі в творі трагічної інтонації. Невипадковий в цьому контексті їх зв’язок з часом, бо це трагізм, пов’язаний з відношенням людини до часу, з розумінням нею часу. У цьому контексті і життя головного героя трагічне, бо Скруджу показують, скільки часу він втратив, що він втрачає, і що втратить у майбутньому.

Отже, як доводять наші спостереження, майстерним розкриттям внутрішнього світу головного героя аналізованої повісті Скруджа виступають саме марення та сновидіння. Поява померлого товариша Марлі, а пізніше трьох привидів Різдва відроджують особистість героя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Долинин К. Интерпретация текста (фр. яз.) : учеб. пособ. для студ. по спец. № 2103 «Иностр. яз.» / К. Долинин – М. : Просвещение, 1985. – 288 с.
2. Есин А. Психологизм русской классической литературы: книга для учителя / А. Есин. – М. : Просвещение, 1988. – 176 с.
3. Жовновська Т. Сон як художній інтенціонал / Т. Жовновська // Проблеми сучасного літературознавства : зб. наук. праць. – Вип. 5. – Одеса : Маяк, 1999. – С. 58-66.
4. Кухаренко В. Интерпретация текста : навч. посіб. для студ. старш. курсів ф-тів англ. мови / В. Кухаренко – Вінниця : Нова Книга, 2004. – 272 с.
5. Dickens Ch. A Christmas Carol in Prose and Other Stories / Dickens Charles. – М. : «Полиграфиздат», 1990. – 289 с.

Ольга Тітова

Горлівський інститут іноземних мов

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ДІАПАЗОН ПЕРІОДУ-ВИСЛОВЛЕННЯ

Основними диференційними ознаками періоду-висловлення виступають: 1) організація формами слів, граматично між собою пов’язаними; 2) предикативність; 3) комунікативна спрямованість; 4) монотематичність; 5) ритмічність; 6) інтонація повідомлення; 7) функція повідомлення; 8) інтонаційна та смислова завершеність; 9) здатність поєднуватися з іншими висловленнями в складі тексту.

Функціональний діапазон періоду дуже широкий. Тут і розширення, поглиблення змісту тексту, і виділення найбільш значущої інформації, і відображення шляху логічних роздумів, і створення загальної картини описуваної ситуації, і посилення емоційного напруження мовлення, й акцентування уваги на позитивній чи негативній оцінці повідомлення.

Аналіз фактичного матеріалу свідчить, що основною функцією періоду, незважаючи на його функціональну різноманітність, можна назвати експресивно-узагальнювальну, яка полягає в тому, що період здатен передавати не тільки експресію, але й єдність багатоманітності відображуваної в тексті реальності. Його вживання робить текст виразним і в той же час словесно економним. Саме тому він є потужним засобом експресивного впливу на читача й повинен посісти одне з основних місць у теорії експресивного синтаксису.

Особливо яскраво структурно-інтонаційні властивості періодичного мовлення виявляються в таких засобах експресивності, як ампліфікація, антитеза, градація, анафора, полісиндетон, наростання, ретардація, стилістична конвергенція.

Для періодичних конструкцій характерним є використання двох типів ампліфікації: уточнювальної та контрастної.

Сутність уточнювальної ампліфікації на рівні періоду полягає в поглибленні змісту фрази, висвітленні зображуваного в усіх аспектах за допомогою нанизування в першій частині синонімів, уточнювальних членів речення, інтонаційно однотипних речень та використання однорідних означень: *«Дівчатка з десятого класу, хлопці-фронтовики, кілька вундеркіндів з природними математичними здібностями, кілька геніїв абстрактного мислення, діти вчених і самі вже майбутні вчені, інтелектуали з пелюшок, верхогляди й безнадійні зубрії, неперевершені майстри гризіння граніту науки, – // всі знизували плечима, коли мова заходила про Кучмієнка й Карналя»* (Загребельний, с. 56).

Контрастна ампліфікація створює експресивно-інформативне посилення через протиставлення. Найбільш ефективним її прийомом є антитеза [1, с. 90]¹. На рівні періоду це може бути зіставлення змісту двох частин. І коли ми порівнюємо періодичне мовлення зі звичайним неперіодичним, то помітимо, що, завдяки чіткій організації періоду, більше концентрується увага, глибше усвідомлюється зв'язок явищ, чіткіше виражаються їхні особливості: *«Почував себе збудженим і трохи схвильованим від того, що перед ним розкривається нове життя, що немає вже військової служби, якої він ніколи не любив і яка ніколи не була йому до серця, немає госпіталю з його нудотливим смородом камфори і ефіру, немає набридливого шльопання капцями по коридорах, де прогулюються поранені, немає щоденного причепливого опікування лікарів і їх вічних запитань про те, що він їв, як їв, як спав, чи припинився в голові шум, чи є ще й досі, – // а натомість навколо весняний шум, здорові, сильні люди, свіже повітря, хвилюючий запах политої дощем землі і освіженого весняною зливою степу»* (Тютюнник).

Період може бути організований і за принципом ще одного з видів контрастної ампліфікації – градації. Експресивне звучання такого періоду, а разом із тим і мови твору, значно зростає. Крім того, завдяки структурним особливостям періоду, зберігається єдність картини, яку змальовує автор: *«Все, що вляглося за зиму, все, що від самої осені стояло на Пслі непорушно, тепер кришилося, ламалося під могутніми ударами весни, мовби все старе життя з обмерзлими його ополонками, з кривулястими, протоптаними до лісів стежками, з величезними крижаними хрестами, що всюди позоставалися на річці після водохреці, з незграбними сніговими бабами, що, посірівши й осівши, так нагадували зараз Данькові скіфських кам'яних бабів із степових могил, – // все це, підхоплене бурхливою силою прибутної, напіраючої із верхів їв води, тріщало, ломилось, стрімголов неслося до весняних просторів Дніпра»* (Гончар, с. 459).

Будуючи періоди, письменники також використовують принцип анафори – повторення однакових слів, синтаксичних конструкцій, звукосполучень на початку суміжних уривків мовлення (у цьому випадку на межі членів періоду або його частин) [2, с. 15]²: *«Як кораблі, що не припливають, як квіти, що не розквітають, як губи, що не поцілують, як діти, що ніколи не виростуть, – // ось чим ставала тепер молодість для Роксолани»* (Загребельний, с. 484).

Структурно-семантичним засобом організації періоду є також полісиндетон – нагромадження сполучників для логічного й емоційного виділення кожного зі складників висловлення [3, с. 241]³: *«І коронка, і Мертенс, і трон землі, й подвиг саможертви, і*

¹ Ширина Л. С. Ампліфікація в системі експресивних засобів / Л. С. Ширина // Проблеми експресивної стилістики. – Ростов н/Д. : Изд-во Ростов. ун-та, 1987. – С. 90.

² Ермоленко С. Я. Українська мова : короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я. Ермоленко, С. П. Бирик, О. Г. Тодор. – К. : Либідь, 2001. – С. 15.

³ Пономарів О. Д. Стилiстика сучасної української мови : [пiдручник] / Пономарiв О. Д. – К. : Либiдь, 1992. – С. 241.

гіркість од засідання, і самотність, – // усе це велике зникло, стерлось, ізморщилось перед цим маленьким жахом» (Винниченко, с. 128).

Великим зарядом експресії відзначаються й риторичні запитання, побудовані у формі періоду. У них найчастіше підвищення містить перелік якихось фактів, а пониження – риторичне питання, що не тільки підсилює експресію, а й робить текст компактним: *«Усі дальші щедроті фортуни – і те, що вона стала заслуженим лікарем РРФСР, кандидатом медичних наук, доцентом старого сибірського медінституту, асистентом відомого професора хірургії, який наполегливо підбиває Віру Павлівну взятись за докторську дисертацію, – // все це було приємно, але чи можна назвати його щастям?»* (Антоненко-Давидович, с. 394).

Часто в художніх творах використовується прийом наростання. Сутність цього засобу полягає в тому, що кожна наступна частина висловлення сильніша (в емоційному відношенні), важливіша, значніша, суттєвіша (у логічному плані), більша (у кількісному відношенні), ніж попередня [4, с. 235]⁴: *«Швидкість мариї, потайність зосередження, несподіваність нападу, особливості нічної взаємодії, зв'язку, стрільби, орієнтування, – // все це розроблялося за строго продуманим і схваленим райкомом планом та ущільненим розписом»* (Стельмах, с. 261).

У створенні періоду бере участь й така фігура мовлення, як ретардація – відтягування логічного завершення думки на самий кінець висловлення. Пор.: *«Хоч він всеньке літо сидів над книжками, писав диктанти, розв'язував задачі, читав літературу, конспектував, робив випуски, складав хронологічні таблиці по історії, студіював статті, креслив схеми розщеплення органічних речовин, – // він все ж таки ловив себе на тому, що такий-от розділ знає гірше, ніж інший»* (Тютюнник, с. 50).

У періоді реалізується й такий прийом, як стилістична конвергенція – накопичення кількох стилістичних засобів, що посилюють експресивність висловлення. Скажімо, у наступному періоді поєднані елементи наростання та ретардації: у такий спосіб автор малює картини історичного минулого України: *«Так моя земля стала займанициною для наїздів, а народ на ній – лиш гречкосіями, броварниками, погоничами, пастухами, кашоварами, лугарями, комахниками, збігами, безіменний і безправний, а над ним гриміли імена вельможних родів Острозьких, Збараських, Заславських, Вишневецьких, Потоцьких, Конецпольських, Каліновських, Рожинських, Заморських, Любомирських, Даниловичів, // і кожен намагався випхатися поперед іншого, перевершити всіх інших своїми багатствами, не вдовольнялися старими панськими своїми кублами, хапали один в одного, терлись коло королівського боку, щоб виканючити собі в державу ще шмат коронних земель»* (Загребельний, с. 105).

Як конструктивна одиниця період на рівні тексту виконує інформативну функцію, оскільки несе ту чи іншу істотну інформацію, необхідну для розвитку сюжету.

Роль періоду в художньому мовленні зводиться не тільки до передачі певного змісту, а й у впливі закладеної в ньому інформації на читача або слухача, іншими словами – у виконанні комунікативно-прагматичної функції. Комунікативним завданням мовця може бути: 1) створення загальної картини описуваної ситуації; 2) оцінка подій чи явищ; 3) опис, оцінка учасників подій.

Форма періоду є однією з найбільш пристосованих для переконливих міркувань, для вияву авторської індивідуальності, для чітких оцінок тих чи інших подій, явищ, предметів: дві частини, протазис й аподозис, доповнюють одна одну, сприяють поєднанню понять для вираження єдиної думки. Разом із тим, період здатен виконувати логічну функцію, що виражається в ряді логічних законів: 1) законі достатнього обґрунтування (кожна істинна думка має бути аргументованою, доведеною), що відображений в особливій лаконічній формі аподозису: *«На мить земля передо мною немов потемнішала, немов упав на неї наглий смерк від хмари чи затемнення сонця, – // бо вгорі небо раптом спалахнуло, заіскрилось,*

⁴ Гальперин И. Р. Очерки по стилистике английского языка / Гальперин И. Р. – М. : Изд-во лит-ры на иностр. языках, 1958. – С. 235.

зацвіло» (Ю. Смолич); 2) законі тотожності (у процесі певного міркування будь-яке поняття або судження повинно залишатись тотожним самому собі, тобто не замінюватись іншим), який сприяє появі точних повторів, повторів-синонімів, а також дозволяє вводити уточнення, пояснення як до складу першої частини, так і до складу другої: *«Дівочі очі, які на полі сміливо дивилися крізь негоду й хугу, zalivні дощі й суховії, проколювали гнівним поглядом недбалого тракториста, котрий мілко зорав чи не щиро посіяв, доглядали посіяне, помічали пошкоджене, щоб його рятувати, – // цих очей не можна було пізнати: вони мінилися від хвилювання, мружилися від яскравого світла, опускалися додолю від збентеженості ніжної дівочої душі»* (Ю. Яновський).

Отже, період як висловлення з максимальною структурною ємністю та змістовою довершеністю на рівні художнього тексту виступає є ролі логічно завершеного відрізка мовлення, ритмічно організованого висловлення, що сприяє експресивності тексту, а в поєднанні з відповідним лексичним наповненням, виражає різноманітні суб'єктивні оцінки автора, чітко вирізняється на тлі ритмічно неупорядкованих одиниць прозового тексту, а також служить засобом для виділення важливої частини твору, потрібної інформації або відтворення її в стислому вигляді. Інформаційна насиченість, логічність викладу, здатність впливати на інтелект читача, пристрасність сприяють більш глибокому прочитанню й розумінню тексту реципієнтом, максимальної реалізації авторського задуму.

Іван Хрипченко

Горлівський інститут іноземних мов

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ВНУТРІШНІЙ МОНОЛОГ ЯК ПРОВІДНА КОМПОЗИЦІЙНО-МОВЛЕННЄВА ФОРМА ПЕРСОНАЖНОГО МОВЛЕННЯ

Зауважимо: термін «внутрішнє мовлення» до сьогодні не має у сучасній лінгвістиці чіткої дефініції: на позначення цього явища використовуються різні формулювання, такі як «невласне-пряма мова» (О. О. Андрієвська), «внутрішній монолог» С. Ю. Завадовська), «зображене внутрішнє мовлення», (Г. Г. Ярмоленко), «вільна пряма мова» (G. Genette, Н. Ю. Сахарова), «внутрішня пряма мова» (О. О. Гончарова) та ін.

У нашому дослідженні вжито традиційний термін «внутрішнє мовлення» на позначення, услід за Н. Є. Буцикіною, процесу та продукту мовленнєво-розумової діяльності суб'єкта свідомості, що відтворені засобами художньої мови в тексті [1, с. 51].

Як відомо, існують наступні лінгвістичні засоби втілення внутрішнього мовлення: *внутрішній монолог, внутрішній діалог, внутрішньомовленнєві вкраплення та потік свідомості*. Увагу нашої розвідки зосередимо саме на внутрішньому монолозі.

Зазначимо, що монологічне мовлення (від грец. *monos* – один і *logos* – мовлення) – форма (тип) мовлення, утворена в результаті активної мовленнєвої діяльності, не розрахована, на відміну від діалогу, на безпосередню миттєву вербальну реакцію (переклад наш. – І. Х.) [2, с. 240].

На думку переважної більшості дослідників, власне «внутрішній монолог» (далі – ВМг) – церізновид монологу, в якому передаються внутрішні переживання персонажа замість опису зовнішніх реальних подій, ситуацій, що викликають ці переживання [5].

Звернемо увагу: структура ВМг залежить від конкретної психологічної ситуації, характеру дійової особи, теми і змісту роздуму чи спогаду. Для цієї форми внутрішнього мовлення характерні експресивність, спрощення синтаксису, обривистість фраз, висловлення думки у скороченій формі, значно менша кількість слів, ніж у зовнішньому мовленні. Однак приводом до роздумів героя завжди слугує подія зовнішнього життя [3]. Для нього також характерні слова та конструкції розмовної мови, просторічні скорочення, фонетичні

компресії, емоційно-забарвлена лексика, еліптичні речення, надмірна кількість питальних та окличних структур, повторення, незакінчені та алогічні фрази.

Як правило, ВМг ніби зупиняє рух сюжету: герой роздумує, і дія завмирає, щоб повернутися до активної фази там, де була перервана введенням Вмг. Впливаючи на хід сюжету, пояснюючи його, але не беручи у ньому безпосередньої участі, Вмг забезпечують причиново-наслідковий зв'язок зовнішніх подій, створюють характер героя, надають цілісності художній структурі твору [4].

Нижче наведемо приклад ВМг із сучасного еротичного роману англійської письменниці Е. Л. Джеймс «П'ятдесят відтінків сірого» ("Fifty Shades of Grey"), де читач занурюється вміркування головної героїні Анастейші про досить привабливого красеня-мільярдера Крістіана Грея, беручи інтерв'ю в останнього. Одним із пікантних питань постає, чи має Грей дівчину. Відповідь Анастейша отримала, та читача цікавить саме реакція на сказане, яку ми можемо спостерігати у вигляді ВМг героїні: *"Do you have a girlfriend?" I blurt out. Holy crap ☞ I just said that out loud? His lips quirk up in a half-smile, and he looks down at me. "No, Anastasia. I don't do the girlfriend thing," he says softly. Oh... what does that mean? He's not gay. Oh, maybe he is ☞ crap! He must have lied to me in his interview. And for a moment, I think he's going to follow on with some explanation, some clue to this cryptic statement ☞ but he doesn't. I have to go. I have to try to reassemble my thoughts. I have to get away from him. I walk forward, and I trip, stumbling headlong onto the road* [6].

Аналізованому ВМг передують зовнішній діалог персонажів, який і вводить нас у ситуацію. Сам же ВМг Анастейші розпочато з емоційного слова-вигуку *Oh...*, що підкріплено апосіопезисом, за яким одразу йде риторичне питання *"what does that mean?"*. Наступна ж фраза так само починається з вигуку, після якого героїня виказує сумніви щодо правдивості слів Грея і звинувачує його, використавши згрубіле слово *crap!*

Зазначимо, що речення *"Oh, maybe he is ☞ crap!"* має додаткову емоційну конотацію, що графічно зображена у вигляді знака оклику. Далі спостерігаємо роздуми героїні щодо можливих дій Грея, жодне з яких не здійснилось. Саме тому автор використала тире у вказаному реченні задля того, щоб показати швидкоплинність між міркуваннями та висновком щодо їх нездійсненності.

Цікавим буде підкреслити наявність повторюваного займенника *I* у наступних реченнях: *I have to go. I have to... I have to get... I walk... I trip*. Такий повтор використання власного займенника самим персонажем вказує на чіткість та послідовність головного героя щодо запланованих ним дій. З огляду на синтаксис маємо анафору – єдинопочаток.

Наголосимо, що в аналізованому уривку переважають як прості (*what does that mean? He's not gay*), так і складні за структурою (*And for a moment, I think he's going to follow on with some explanation, some clue to this cryptic statement ☞ but he doesn't. I walk forward, and I trip, stumbling headlong onto the road*) речення. Емоційний фон ВМг забезпечують повторюваний вигук *Oh* та експресивне згрубіле слово *crap*.

Наведемо наступний приклад із зазначеного роману: *He takes my hand once more. Holy cow – he's leading me onto the dance floor. Shit. I do not dance. He can sense my reluctance, and under the colored lights, I can see his amused, slightly sardonic smile. He gives my hand a sharp tug, and I'm in his arms again, and he starts to move, taking me with him. Boy, he can dance, and I can't believe that I'm following him step for step. Maybe it's because I'm drunk that I can keep up. He's holding me tight against him, his body against mine... if he wasn't clutching me so tightly, I'm sure I would swoon at his feet. In the back of my mind, my mother's often-recited warning comes to me: Never trust a man who can dance* [6]. Як видно, у досліджуваному уривку йдеться про ставлення персонажа до певної особи – Крістіана та показу стану душі Анастейші під час побачення з ним.

Вже на самому початку ВМг Анастейша висловлює власні емоції щодо спрямованих на неї дій зі сторони Грея. Факт того, що він вивів її до танцполу, героїня описує сленговим емоційним словосполученням *Holycow*. На підтвердження того, що Анастейша здивована такими перипетіями, героїня знов висловлює почуття згрубілим вульгарним словом *Shit*.

Звертаючи увагу на синтаксис ВМг, зазначимо, що найпростішим за своєю будовою є речення, яке складається лише із самого похідного вигуку *Shit*. Паралельно існують і прості непоширені речення, зокрема *I do not dance*. Переважну більшість синтаксичних одиниць утворюють складні речення: *He can sense my reluctance, and under the colored lights, I can see his amused, slightly sardonic smile*.

Як і в попередньому прикладі, в аналізованому фрагменті маємо повторюваний займенник *I: I do not dance. I can, I'm, I can't, I would*, наявність якого дає підстави зайвий раз стверджувати, що перед нами саме приклад ВМг, тому що героїня міркує, вирішує, що б вона зробила, чого не може досягти, в якому стані вона перебуває. Той факт, що вона знаходиться у стані глибоких роздумів, підтверджується наявністю модальних слів: *maybe* (припущення), *sure* (впевненість). Усе це забезпечує показ змін у внутрішньому стані персонажа: своєрідних зламів, трансформацій; у найбільш напружені та критичні моменти його життя; у хвилини важких роздумів, внутрішньої боротьби, моральних пошуків; при прийнятті відповідальних рішень, які визначають подальшу долю персонажа.

Звернемо увагу на те, що в жодному із двох запропонованих уривків головна героїня Анастейша не згадує свого співрозмовника саме за ім'ям. Вона використовує лише займенники: *he's leading, he gives, his arms, he starts, he can, against him, his body, he wasn't, his feet*. Припускаємо, що використання коротких займенників робить потік внутрішнього мовлення більш швидким. Фактично спостерігаємо короткочасну дію: Грей вивів Анастейшу на танцювальний майданчик, і за цей короткий проміжок часу дівчина відчула повну палітру вражень.

Отже, в аналізованому уривку наявні всі види речень за будовою: прості, складні, речення-вигук. Наявність процесів мислення та роздумів забезпечується використанням автором модальних слів: *maybe* (припущення), *sure* (впевненість).

ВМг, таким чином, є поширеним випадком імітації внутрішнього мовлення і відбиває його властивості: поєднання логічного мислення з інтуїтивним і позалогічним, недовомовність думок, уривки і паузи, невмотивовані зв'язки понять, образне мислення, що співіснує з понятійним або навіть витісняє його. Саме тут відкривається духовний, моральний, ідейний образ героя в істинному вигляді: наодинці з собою герой роздумує, пригадує, аналізує, планує.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буцикіна Н. Є. Лінгвокогнітивний та комунікативний аспекти внутрішнього мовлення персонажів (на матеріалі художньої прози Ф. Моріака) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.05 / Буцикіна Надія Євгенівна. – К., 2004. – 256 с.
2. Винокур Т. Г. Монолог / Т. Г. Винокур // Русский язык: энциклопедия/ [під ред. Ю. Н. Караулова]. – М. : Наук. вид-во «Большая российская энциклопедия», 2003. – С. 240-241.
3. Зайцева І. П. Поетика сучасного драматургічного дискурсу: моногр. / І. П. Зайцева. – [вид. 2-е, перероб. та доп.]. – Луганськ: Альма-матер, 2007. – 332 с.
4. Літературне місто. Блинова І.А. Внутрішнє мовлення як основа психологічного портрета персонажа (на матеріалі творчості Дж. К. Оутс). Онлайн-бібліотека української літератури. Освітній онлайн-ресурс. URL. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://litmisto.org.ua/?p=7937> (Дата звернення: 02.03.2017).
5. УкрЛіб. Бібліотека української літератури. [Електронний ресурс]. УкрЛіб © 2000.–2017, Євген Васильєв. URL. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrlib.com.ua/encycl/slovnyk/printout.php?number=21> (Дата звернення: 20.03.2017).
6. 6lib.ru. E James. Fifty Shades of Grey. URL. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.6lib.ru/books/Fifty-Shades-of-Grey-189391.htm> (Дата звернення: 06.03.2017).

ІМПЛІЦИТНІСТЬ ІРОНІЇ В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ РОМАНІ

Мова є невичерпною скарбницею використання різноманітних засобів комізму. Сатиричні, іронічні, гумористичні тощо тексти різних епох мають свої художні особливості, що підпорядковуються стилю автора та особливостям соціально-культурного розвитку. Вивчаючи художні прийоми та засоби, ми звертаємося до комічного як до особливої категорії, щоб з'ясувати її природу.

Комічне – це категорія естетики, літературознавства, лінгвістики, виражена у формі висміювання, історично зумовлена несумісність даного соціального явища, діяльності чи поведінки людей, їх звичаїв об'єктивній реальності й естетичному ідеалу [1]. Серед багатьох дослідників значної ваги й актуальності набувають проблеми дослідження саме категорії комічного, її видів, жанрів, прийомів створення, різноманітних образотворчих і виражальних засобів вербалізації мови в різних видах дискурсу (див. роботи Ю. Д. Апресяна, Н. Д. Арутюнової, Т. В. Булигіної, О. Д. Шмельова, О. А. Земської, О. В. Падучевої та інших учених).

Зазначимо, що засоби створення комічного – це ті засоби, що проявляються на художньому рівні, а також, в свою чергу, слугують створенню комічного ефекту в зображенні подій, образів і явищ. Існують певні функції засобів комічного. Наприклад, це може проявлятися як у створенні сміхової атмосфери твору, так і у викритті негативних рис характеру.

Комічне, на думку багатьох дослідників, є невичерпаним джерелом, яке поповнюється завдяки людським стосункам. Особливістю комічного є те, що воно знаходить свій прояв цілком і повністю в людському середовищі. Зазначимо, що ця категорія допомагає людині по-іншому сприймати певні явища та дії, а також підштовхує до виділення окремої ситуації в колі зору реципієнта.

За змістовною класифікацією до основних різновидів комічного відносять: гумор, іронію, сатиру та сарказм. Ці різновиди знаходять свій прояв як у повсякденному спілкуванні, так і в літературі. Окремо наголосимо, що вдале поєднання, навіть усіх різновидів комічного, спостерігається лише в прозі. Тут її прояви слугують не лише для надання твору особливої атмосферності, але й щоб автор зміг доторкнутися до внутрішнього світу читача, допомогти сприймати його життєві негаразди з позитивної точки зору.

На нашу думку, комічне не завжди зосереджене на тому, щоб розвеселити адресата (пор., наприклад, чорний гумор). Її особливістю є і те, що не все комічне піддається очікуваному осміянню. Такі види комінізації, як іронія та сатира, мають на меті глузливо ставитися до конкретної, іноді, кричущої ситуації у житті людини або окремої риси характеру, а також соціуму в цілому.

У дослідженні ми хотіли б звернутися саме до такого різновиду комічного, який користується великою популярністю на сьогодні – до іронії. У загальному визначенні, іронія (дав.-гр. εἰρωνεία – лукавство, глузування, прихований гумор) – різновид комічного, художній троп, в якому виражається глузливо-критичне ставлення до предмета зображення, де зміст прихований або протиставлений явному. Більше того, іронія повинна створювати відчуття того, що предмет висміювання не такий, яким здається на перший погляд.

Іронія як різновид комічного був відомий ще з давніх часів. Вважається, що іронія виникла у стародавній Греції, і вона означала «казати брехню», «насміхатися», а іронік – це та людина, яка вдавалася до брехні за допомогою слів. Ще Сократ застосовував іронію під час своїх спорів із софістами, тим самим викриваючи їх претензії у всезнайстві. З перебігом часу іронія стала засобом у створенні не лише у висміюванні окремого явища. Вона стала набувати більш глибинного змісту [3].

Звертаючись до літератури ХХ-ХХІ ст., можна зауважити, що автори оповідань, романів, новел тощо примушують читача замислитись, у першу чергу, над змістом. Література модернізму і постмодернізму несе в собі глибинне світосприйняття, наповнене філософськими й психологічними міркуваннями. Окрім цього, письменники вдаються до радикальних перевтілень своїх героїв, змушуючи свого читача не тільки бачити зовнішні фактори, але й побувати в ролі героя, пережити разом усе, що з ним відбувається у творі.

Одним із сучасних творів, авторка якого зосереджується на багатьох стилістичних прийомах, серед яких має місце категорія комічного, більше того пронизує свій задум іронічно, є роман «Щиголь» американської письменниці Донни Тартт. Цей твір сміливо можна віднести до «золотого» фонду сучасної літератури, бо авторський підхід до написання роману ніби дає змогу доторкнутися до серця кожного читача, у першу чергу, завдяки сюжету, а в кінцевому результаті через його психологічну глибинність.

Іронія у творі «Щиголь» починає суттєво сприйматися читачем на початку твору: коли головний герой згадує про свою померлу матусю, він помічає, що «...*she worked part-time as a model though she was too uneasy in front of the camera to be very good at it; whatever she had, it didn't translate to film*» [2]; або при розповіді швейцара, який «...*Though he was pouchy in the face from drinking (sometimes he turned up on the night shift smelling of J&B), still he was wiry and muscular and quick – always kidding around, always having a cigarette break on the corner, shifting from foot to foot and blowing on his white-gloved hands when it was cold, telling jokes in Spanish...*» [2]. Складається враження, що авторка намагається підбадьорити свого героя і потенційного читача під час розповіді сумної історії, застосовуючи іронічну «колкість» у зображенні матері хлопця. Також завдяки описанню швейцара Теодор Декер, так зветь головний герой, виражає свою симпатію до цього крихітного чоловіка знову таки крізь призму іронії.

Вже з першої частини роману «Щиголь» ми спостерігаємо, що герой не тільки бачить окремі відхилення в зовнішності та в поведінці інших людей, але й цілком визнає і свою недосконалість. Наприклад, коли Теодор розмірковує про свої інтуїтивні можливості, він каже: «...*I like to think of myself as a perceptive person (as I suppose we all do) and in setting all this down, it's tempting to pencil a shadow gliding in overhead. But I was blind and deaf to the future; my single, crushing, worry was the meeting at school*» [2]. У цьому випадку йому важливо знайти свої певні вади, про які він без страху і коливань, нібито відчиняє двері до своєї душі і надможливостей для того, щоб читач зрозумів, якою ця людина є насправді. Цим авторка підкреслює, що головний герой – це дитина, яка в той момент, коли Теодору виповнилося тринадцять, не могла замислюватись про майбутнє, тим паче зазирати туди без надзвичайних можливостей. На нашу думку, тут присутнє і підліткове перебільшення ситуації особистих здібностей. Це вказує і на те, що письменниця вдається до психофізіологічної передачі контексту.

Таким чином, у ході нашої розвідки ми звернулися до особливого різновиду категорії комічного – іронії. Вона розуміється у нашому уявленні як засіб передачі комічного, який базується на тому, що зміст авторського задуму не завжди лежить «на поверхні». Її імпліцитність спонукає реципієнта звертатись до власних фонових знань або до джерел, які допоможуть йому розкрити незрозумілі, внутрішньо закладені уявлення автора про те чи інше явище.

ЛІТЕРАТУРА

1. Верещагин Е. М. Лингвострановедческая теория слова / Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров. – М. : Рус. яз., 1980. – 320 с.
2. Donna Tartt. The Goldfinch [Електронний ресурс] / Donna Tartt. – Режим доступу : <https://www.readanybook.com/online/565108#356868>.
3. Іронія. Електронна енциклопедія. – Режим доступу : <https://ru.wikipedia.org/wiki/Ирония>.

**СПЕЦИФІКА ПІДРЯДНИХ РЕЧЕНЬ,
ЩО ВВОДЯТЬСЯ КОНЕКТОРОМ «AS», У СТРУКТУРІ СКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ**

Порівняння являє собою багатоаспектне поняття. З одного боку, це логічна категорія, яка грає значну роль в області пізнання людиною предметів і явищ навколишньої дійсності. З іншого боку, порівняння – це явище мови, що базується на зіставленні за подібністю і розбіжності різноманітних властивостей, якостей і ознак окремих предметів і явищ навколишньої дійсності; воно також є елементом художнього мислення і служить завданням зображення і розкриття художнього образу [3, с. 83-90].

У сфері семантики підрядних речень, що вводяться сполучниками *as if, as though*, можна виділити відносини відносної нереальності (коли уявна ситуація знаходиться у протиріччі з описаними подіями, але можлива за інших обставин) і абсолютної нереальності (коли уявна ситуація неможлива ні за яких обставин) [4, с. 71].

У сучасній лінгвістиці пильна увага приділяється детальному опису структурних типів та логіко-семантичних зв'язків у складносурядних реченнях із різними типами підрядних речень. Розуміння логіко-семантичних зв'язків надає змогу точнішого дотримання комунікативної направленості висловлювання та, відповідно, полегшує завдання передачі висловлювання.

Актуальність дослідження визначається тим, що використання сучасного англійського конектора «as» пов'язане з цілим рядом труднощів, які обумовлені значним діапазоном його функцій (сполучник, прислівник, відносний займенник, сполучний займенник), а також у тлумаченні цих функцій у зв'язку з тим, що між дослідниками існують помітні розходження.

Якщо ціллю є дослідження структури та семантики підрядних речень, що вводяться конектором «as», та виявлення його особливостей як складного синтаксичного та змістового цілого, необхідним є реалізація таких завдань:

- 1) встановлення семантичних моделей, на базі яких будуються підрядні речення, що вводяться конектором «as»;
- 2) аналіз логічних відносин між частинами складнопідрядних речень із конектором «as»;
- 3) опис ролі відповідної структури у складнопідрядному реченні [6, с. 4].

Підрядне речення часто класифікують у залежності від того, який конектор використовується у конкретному випадку. Тим не менше, спираючись на той факт, що певні підрядні речення можуть вводитися більш ніж десятком сполучників (наприклад підрядне речення часу), подібний критерій може бути дещо неточним.

Класифікація складнопідрядних речень ґрунтується на типі підрядного речення, його функціях, семантичному значенні, на конекторах, що його вводять [5, с. 49].

Одним із тих конекторів, що привертає увагу завдяки своїй семантичній різноманітності у структурі підрядного речення, є конектор «as». Підрядні речення, що вводяться конектором «as», реалізують функцію обставин різного типу.

У деяких випадках значення та функції сполучника настільки різноманітні, що дійсно важко сказати, яке значення є основним, оскільки воно залежить від значення підрядних речень та їхніх взаємозв'язків.

Найбільш типовими є обставинні речення часу, способу дії або порівняння, причини.

• У підрядних реченнях часу «as» використовується для позначення дій, що відбуваються одночасно (дія підрядного речення співпадає в часі з дією головного речення [2, с. 55]: “*He greeted me and my companion as he was trying to find a vacant place*” [1, с. 66].

• У підрядних реченнях способу дії або порівняння «as» використовується для додавання певної властивості головному реченню: “*He could do it as no one else could have done*”. *She cooks the turkey exactly as my mother did*” [4, с. 70].

• Особливістю підрядного речення причини є те, що воно може приєднуватися до головного речення дещо у вільній формі саме завдяки конектору «as». Відносини між реченнями нагадують відношення у складнопідрядному реченні (подібні речення можуть навіть бути незалежними). Підрядне причини загалом виражає певне підгрунття, на основі якого ми можемо мати судження про певну ідею, що виражається в головному реченні: “*He was, I presume, a relative of the coachman’s, as he lay atop of the luggage, with his face towards the rain*”.

У наданому випадку підрядне речення *as he lay atop of the luggage, with his face towards the rain* не відображає причину, але надає підгрунття, що слугує доказом правдивості припущення, зробленого у головному реченні.

Ми можемо зробити висновок, що конектор «as» використовується як сполучник та виступає складовою частиною сполучників у таких підрядних обставинних реченнях, як: підрядні обставинні речення часу, підрядні обставинні речення способу дії або порівняння, підрядні обставинні речення причини.

У залежності від того, які речення вводить конектор «as», знаходимо різноманітні відповідники його у сучасній українській мові (як, так; оскільки; як тільки; в той момент, коли; котрий, що та інші).

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеева І. О. Курс теоретичної граматики сучасної англійської мови: навчальний посібник / І. О. Алексеева. – Вінниця : Нова Книга, 2007. – 328 с.
2. Блох М. Я. Теоретические основы грамматики / М. Я. Блох. – М. : Высш. шк., 2004. – 239 с.
3. Гурбанов Х. М. Придаточные сравнительные предложения в современном английском языке : дис. ... канд. филол. наук. – Чарджоу, 1988. – 194 с.
4. Maggie O’Farrel. The distance between us / O’Farrel Maggie. – Headline Book Publishing, 2004. – 374 p.
5. Таукчі О. Ф. Теоретичні та практичні аспекти складного речення / О. Ф. Таукчі. – Горлівка : Вид-во ГДПШМ, 2008. – 87 с.
6. Ягодникова О. Г. Синтаксические структуры со значением цели : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10. 02. 04 «Германские языки» / О. Г. Ягодникова. – М., 1975. – 38 с.

Юлія Коваленко

Горлівський інститут іноземних мов

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ОСОБЛИВОСТІ ВИРАЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ ЗАПЕРЕЧЕННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ У ТВОРАХ АФРО-АМЕРИКАНСЬКИХ ПИСЬМЕННИЦЬ ХХ СТОЛІТТЯ

Заперечення – це багатогранне явище, яке потребує постійного осмислення. Заперечення – це та категорія мови, що змінюється разом із розвитком мови. У лінгвістиці заперечення найчастіше являє собою логічну операцію, яка протиставляє істинному судженню неістинне, помилковому судженню правильне судження, вказує на невідповідність предиката суб’єкту. Заперечення (англ. *negation*) – це вислів за допомогою лексичних, фразеологічних, синтаксичних та інших засобів мови того, що зв’язок, який встановлюється між елементами висловлювання, реально не існує.

Незважаючи на безліч праць і досліджень, проведених лінгвістами, проблема заперечення залишається маловивченою. Саме тому потрібно розглянути цю проблему на

конкретних прикладах, а саме на творах афро-американських письменниць ХХ століття. Чого тільки варті твори письменників Гарлемського Ренесансу, особливо Тоні Моррісон та Неллі Ларсен.

Серед засобів вираження заперечення розрізняють експліцитні та імпліцитні. Під експліцитним запереченням розуміють граматичне вираження цієї категорії, а під імпліцитним – логічне значення заперечення у формально стверджувальній синтаксичній одиниці.

Експліцитне заперечення зустрічається в мові набагато частіше за імпліцитне. Найбільш типовими формами вираження експліцитного заперечення є заперечні афікси – префікси та суфікси. Одна з типових форм вираження заперечення в англійській мові – заперечні афікси типу *un-*, *dis-*, *im-*, *in-*, *mis-*, *-less* та інші.

У романі Неллі Ларсен «Сипучий пісок» («Quicksand») ми маємо цілу низку заперечних конструкцій, утворених афіксальним способом:

- *Why add more unwanted, tortured Negroes to America?* [4, с. 83];

- *She woke in the morning weary and a bit shocked at the uncontrolled fancies which had visited her* [4, с. 105].

Та все ж найбільш розповсюдженими є випадки наявності у реченнях заперечної конструкції з «*no*» перед іменниками, що робить усе речення заперечним, а дієслово-присудок ставить у стверджувальну форму:

- *Helga Crane, walking rapidly, aimlessly, could decide on no definite destination* [4, с. 110];

- *She had no business training, and the shops didn't employ colored clerks or sales-people, not even the smaller ones* [4, с. 32].

Проте власне лексичним способом вираження заперечення є спосіб вираження за допомогою дієслів із негативним значенням; до таких дієслів належать: *to deny*, *to doubt*, *to fail*. Також цей спосіб вираження стосується і деяких іменників: *failure*, *lack* та заперечних прислівників *hardly*, *scarcely*. Приклади речень, де чітко простежується поєднання імпліцитного та експліцитного заперечення, можна знайти у Неллі Ларсен («Сипучий пісок»/«Quicksand»):

- *Oh, there was so many things that he didn't like about it, the rush, the lack of home life, the crowds, the noisy meaninglessness of it all* [4, с. 67];

- *Yes, undoubtedly, Anne was too good to be true* [4, с. 56].

Варто б наголосити на тому, що цей спосіб вираження заперечення частинами мови є власне лексичний спосіб вираження заперечення. Самі слова, використовувані у мові, несуть у собі негативну семантику.

Ще один цікавий приклад заперечення – вживання складних негативних займенників у функції предметного члена речення:

- *No. She couldn't. It would be too awful. Just the same, what or who was there to hold her back? Nothing. Simply nothing. Nobody. Nobody at all* [4, с. 115].

Як ми бачимо, форма родового відмінка займенника «*nobody*», виступаючи у функції визначення, одночасно може слугувати визначником іменника.

Використовуючи заперечення «*none*», можливо навіть і уникнути сполучення з іменниками:

- *Christian would speak to her, invite her to return, or inquire kindly if she was a stranger in the city. None did, and she became bitter, distrusting religion more than ever* [4, с. 128].

Таким чином, нам вдалося виявити, що багатий вибір відтінків заперечення надає експресивності у творах афро-американських письменниць.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бахарев А. И. Отрицание в логике и грамматике / А. И. Бахарев. – Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 1980. – 381 с.

2. Верба Г. В. Довідник з граматики англійської мови / Г. В. Верба, Л. Т. Верба. – К. : Освіта, 1995. – 320 с.
3. Morrison T. Song of Solomon / Toni Morrison. – N. Y. : A Plume Book. –1977. – 341 p.
4. Larsen N. Quicksand / Nella Larsen // The Complete Fiction of Nella Larsen. – N. Y. : Anchor Books. A Division of Random House, Inc. – 1992. – pp. 29-163.
5. Leech G. A Communicative Grammar of English / G. Leech, J. Svartvik. – M. : 1983. – 224 p.

Дар'я Савченко
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ОКЛИЧНІ РЕЧЕННЯ У ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ

На сьогодні питання діалогічного мовлення є однією з основних проблем уваги лінгвістів, бо воно як універсальна природна форма людського спілкування являє собою сукупність доповнюючих один одного реплік, які пов'язані між собою в структурному, семантичному і функціональному планах. Багато лінгвістів зосереджують свою увагу на список всіх інтеграційних процесів, які відбуваються в науці при вивченні і описі діалогічної мови, ось чому необхідно вдаватися до даних наук, пов'язаних із лінгвістикою, таких як психологія і психолінгвістика, соціолінгвістика і соціологія, логіка і філософія, прагматика та прагмалінгвістика, когнітивна психологія та когнітивна психолінгвістика.

Зрозуміло, що діалогічна мова не може існувати без окличних речень, які грають емоційну та експресивну ролі у спілкуванні людей. Тому об'єктом дослідження є окличні речення як один з типів різних діалогічних єдностей (ДЄ).

Предмет дослідження полягає у структурній, семантичній та прагматичній характеристиці окличних речень в англійському діалогічному мовленні.

Актуальність дослідження визначається тим, що незважаючи на велику кількість робіт у цій області, категорія окличного речення була не досить узагальненою, щоб розглядатися як особлива категорія діалогічного мовлення, яка відіграє важливу емоційну і виразну роль у процесі спілкування.

У лінгвістичній літературі існують дві точки зору про статус окличних речень у загальній класифікації для цілей комунікації. Перша точка зору полягає у тому, що окличні речення розглядаються як окремий комунікативний тип (А. Гардінер, Дж. Фернальд, Л. Хенкін, В. А. Богородицький, Л. Булаховський, А. М. Пешковський, В. О. Виноградов). Другий погляд розкривається у тому, що окличні речення не мають свого власного набору властивостей, які могли б поставити їх в один ряд іншими видами. (А. Гардінер, Дж. Несфілд, Ж. Фернальд, Л. Хенкін, Г. Плотницький).

Згідно із другою точкою зору статус окличних речень, поряд із розповідним, питальним і заперечним, дозволяє припустити можливість перевірки якості спеціальної категорії, де емоційний аспект виходить на перший план, спеціально призначений для ситуацій, коли мовець знаходиться у стані емоційного збудження.

Більшість моделей окличних речення в англійській мові представлені монокомпонентними структурами, які називають зниженням пропозиції, в тому числі, в номінативними, інфінітивними, ад'єктивними, адвербіальними, вигуківими реченнями та структурними утвореннями, головний член яких виражений числівником. Двоскладові моделі окличних речень представлені формами з простим іменним присудком, вираженим іменником, інфінітивом, дієприкметником, прикметником, а також модифікованими побудовами з інверсією і структурами, співпадаючими за формою з підрядним реченням. Для окличних речень характерне використання смислових дієслів із залежними словами, що розкривають характер емоції: *плакати*, *ахати* (від подиву, сміху), *бурчати*, *переривати* (схвильовано, з раптовою люттю), *нарікати*, *бурмотіти*, *вимовляти* (виразно, глибоко, гірко,

сильно, бадьоро, трохи тремтячи, з появою невинності), *кричати, нюхати, заїкатися, шепотіти*. Наприклад: “*Soldiers, by God!*” he said emphatically. “*I had an idea they’d come back*” (Ф. С. Фіцджеральд).

Із наукових праць сучасних американських авторів (Дж. Мартін, Д. Р. Бредбері) можна виокремити основні типові моделі окличні речення:

1. **Двоскладні окличні речення з функціональними маркерами «що», «як».** Цей тип речень показує та висловлює емоційну оцінку дійсності:

What a wretched king I’ve been! [3, с. 64]; *How well I know that, child!* [3, с. 112].

2. **Окличні питання.** Для цього типу окличних речень характерне використання заперечення з падаючою інтонацією:

Isn’t it a wonderful room! [3, с. 115].

3. **Двоскладні окличні речення з функціональними маркерами «якщо/тільки»; «ніби»; «ніби», які збігаються за формою з підрядними реченнями.** Використовуються, щоб висловити емоційну оцінку реальності через призму наявності або відсутності умов:

As if that could make it true [3, с. 49].

4. **Інфінітивні окличні речення.** Для цього типу окличних речень характерне використання вигуків, висловлюють захоплення:

Oh! To be in this situation again! [3, с. 248].

5. **Номінативні окличні речення.** Використовуються для констатації факту або номінації дії:

Rob claimed: My uncle is not dead! [3, с. 248]; “*Good night!*” *She started up her walk* [2, с. 58].

6. **Вигук речення зі сполучниками «і», «але», які використовуються в якості функціональних маркерів.** Використовуються для емоційного опису реалій:

But his hands! [3, с. 408].

7. **Вигук пропозиції з функціональними маркерами «що», «це».** Використовуються для вказання на реалії життя:

This man wears a hunting horn! [3, с. 314]; *That’s against the law!* (R. Bradbury); *That’s a rose-garden!* [2, с. 157].

8. **Бездієслівні окличні пропозиції.** Характеризуються відсутністю дієслів:

“*Corn!*” *the bird shrieked.* “*Corn! Corn! Corn!*” [3, с. 163]; “*Happy! Of all the nonsense*” [2, с. 291].

Отже, окличні речення – це особливий тип речень, що використовуються у діалогічному мовленні й виконують емоційну й експресивну функції. У цьому дослідженні, опираючись на праці науковців, ми створили класифікацію окличних речень, які використовуються безпосередньо у діалогічному мовленні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Паничева П. Н. Структурно-семантические и прагматические характеристики восклицательных предложений в английской диалогической речи в свете антропоцентрической парадигмы : автореферат [Електронний ресурс] / П. Н. Паничева. – Режим доступа : <http://www.refland.ru/page820-1.html>.

2. Bradbury R. *Fahrenheit 451* / R. Bradbury. – Headline Book Publishing, 2004. – 192 p.

3. Martin G. R. R. *A Song of Ice and Fire. A Game of Thrones* / G. R. R. Martin. – Bantam, 1997. – 864 p.

КЛАССИФИКАЦИЯ РЕЧЕВЫХ ЖАНРОВ В НАУЧНОЙ ЛИТЕРАТУРЕ

Речевой жанр в современной лингвистике является достаточно спорным понятием, ученые все еще не пришли к единому мнению относительно его определения, что в свою очередь отразилось на построении классификационных моделей речевых жанров.

Некоторые из принципов классификации были заложены еще М. М. Бахтиным, который говорил о первичных и вторичных речевых жанрах. Первичные жанры, по мнению ученого, связаны с «непосредственным речевым общением», они относятся к «бытовой жизни». «Вторичные (сложные) речевые жанры – романы, драмы, научные исследования всякого рода, большие публицистические жанры и т. п. – возникают в условиях более сложного и относительно высокоразвитого и организованного культурного общения (преимущественно письменного)» [2, с. 161]. Таким образом, отталкиваясь от таких принципов классификации, можем отнести жанры, составляющие научную литературу к вторичным речевым жанрам.

Еще один критерий для классификации речевых жанров, некогда предложенный М. М. Бахтиным, заключается в степени их жесткости (текстовой упорядоченности). В соответствии с этим критерием К. Кожевникова выделяет три класса текстов: 1) тексты, которые строятся в соответствии с более или менее жесткими, но всегда обязательными информативными моделями (например, кулинарный рецепт, инструкция, театральная афиша); 2) тексты, содержание которых строится по узуальным информативным моделям, т. е. моделям, носящим довольно общий характер (например, газетное сообщение о текущих событиях, рецензия на литературное произведение); 3) тексты нерегламентированные, содержание которых не подлежит никакой строгой заданности со стороны жанра и коммуникативной сферы (частная переписка, большинство жанров художественных произведений) [3, с. 53-54].

Однако следует помнить, что наряду с общежанровыми тенденциями важное место в построении классификационных моделей будут занимать особенности, характеристики научного дискурса. Рассматривая дискурс как текст в совокупности с экстралингвистическими характеристиками, можно отметить, что применительно к научному дискурсу таким критерием будет служить эпистемическая ситуация. Эпистемическая ситуация – это совокупность взаимосвязанных признаков познавательной деятельности в единстве составляющих ее онтологического, методологического, аксиологического, рефлексивного и коммуникативно-прагматического компонентов, оказывающих закономерное влияние на формирование научного текста и определяющих его стилевую специфику [4, с. 47]. Другими словами, это ситуация, определяющая существование и функционирование научного текста как составляющей научного дискурса.

На данном этапе развития лингвистической науки ученые, как отечественные (Т. В. Яхонтова, Т. В. Полякова, О. М. Ильченко и др.), так и зарубежные (В. А. Салимовский, М. П. Котюрова, Е. А. Баженова, М. Н. Кожина, К. Миллер и др.), занимаются изучением как научной литературы в целом, так и ее жанровых особенностей.

В стилистическом энциклопедическом словаре находим определение: «Жанры научной литературы – исторически сложившиеся устойчивые типы произведений научной литературы, обладающие функционально-стилевой спецификой и стереотипной композиционно-смысловой структурой» [6, с. 57]. Таким образом, жанр научной литературы достаточно формализован, организован согласно устоявшимся правилам и стереотипам.

Жанры научной литературы также имеют несколько критериев классификации. Они могут разделяться по количественному признаку на крупные и малые, а в зависимости от степени обобщения – на первичные и вторичные [6, с. 57]. Кроме того, по мнению Е. С. Троянской, жанровая структура научной литературы также может иметь полевое строение, которое подразумевает наличие ядерной периферийной и пограничной зон. Ядерную зону в данном случае составляют жанры, которые репрезентуют новое научное знание, такие как монография, научная статья, диссертация, периферийную – жанровые разновидности с менее выраженными лингвостилистическими характеристиками научного жанра, например, реферат, анотация, справочники, рецензия, отзыв и др., пограничная зона представлена межжанровыми образованиями, например, рецензия-рекомендация [6, с. 58].

Следует отметить, однако, что большее распространение и применение среди исследователей в области лингвистики получили принципы деления жанров по степени обобщения и количественному признаку.

Итак, по количественному признаку жанры научной литературы разделяют на крупные и малые. К первым относятся монография (индивидуальная и коллективная), диссертация, энциклопедия, словарь, справочник, учебник, учебное пособие; ко вторым – статья в периодическом или непериодическом издании, реферат, аннотация, тезисы, обзор, рецензия, хроника и др. Однако, малые жанры выделяются не только по количественному признаку, они также не обладают отдельностью, поскольку, как правило, помещаются в журналах и сборниках [4, с. 255].

Как мы уже отмечали ранее, в зависимости от степени обобщения научных сведений выделяются первичные и вторичные жанры. В первичных жанрах излагается знание, полученное в процессе исследования, вторичные жанры информируют только о конечных результатах исследований, уже опубликованных в первичных текстах [4, с. 254].

В настоящее время наряду с данной общепринятой классификацией, параллельно разрабатываются и другие модели классификации речевых жанров научной речи. Так, в своем диссертационном исследовании В. А. Салимовский характеризует речевые жанры научного академического и научного эмпирического текста. Исследователь выделяет следующие жанры:

– Речевой жанр «Описание нового для науки явления», цель которого - представить данные о характерных свойствах изучаемого объекта, его главных отличительных признаках, месте в системе известных объектов [5, с. 98].

- Речевой жанр «Классификационный текст», который подразумевает экспликацию понятия об исходном множестве объектов (иногда и иных эмпирических понятий), формулировку основания деления или ряда делений, т. е. изложение принципов построения классификации, перечисление выделенных классов, фиксацию их дифференциальных признаков (или одного отличительного признака – классообразующего значения основания классификации) [5, с. 112].

- Речевой жанр «Сообщение об эмпирической закономерности причинно-следственного типа», реализация данного речевого жанра предполагает фиксацию данных опыта в разных исследуемых условиях (чаще всего при описании результатов эксперимента), а также их сопоставление и предварительную группировку; ранжирование этих данных.

– Речевой жанр «Постановочный теоретический текст», чью задачу ученый видит в «запечатлении контуров зарождающейся теории» [5, с. 139].

– Речевой жанр «Экспликация научного понятия» [5, с. 184].

– Речевой жанр «Верификационный текст», который реализует проверку теории экспериментальным методом [5, с. 187]. Составляющие классификации В. А. Салимовского отображают стадии получения и обработки научного знания.

Следует отметить, что помимо привычных печатных изданий и научных конференций, в настоящее время научная литература также присутствует и в сети Интернет, что в свою очередь влияет на ее жанровые разновидности. Т. В. Яхонтова, занимаясь изучением первичных жанров научной литературы (английского языка), использует определение

«жанровый ландшафт», под которым исследовательница понимает комплексную картину функционирования научных жанров в определенных локально-темпоральных координатах, которая позволяет оценить влияние социальной среды на разноплановые характеристики жанра [1, с. 136].

Т. В. Яхонтова отмечает, что как первичные так и вторичные жанры научной коммуникации претерпевают некоторые изменения под влиянием сети Интернет. Для характеристики некоторых инновационных проектов исследовательница использует термин футур-жанр. К таким футур-жанрам Т. В. Яхонтова относит проект «Статья майбутнього», который заключается в том, что электронная публикация наделяется дополнительными функциями, такими как гипертекстовые ссылки на цитируемую литературу, индекс цитирования, возможность быстрой навигации по тексту статьи, возможность получения дополнительной информации, а также интерактивного взаимодействия с текстом. Исследовательница приходит к выводу, что современные исследования в области жанров научной литературы отмечают интенсивное развитие электронных жанровых разновидностей научной статьи, которые расширяют ее (статьи) продуктивные и рецептивные возможности [1, с. 139].

Таким образом, можем отметить, что жанры научной речи в современной лингвистике представлены широко и разнопланово. Некоторые из них подробно изучены, некоторые – только зарождаются. Следовательно, вместе с изменениями в жанровом пространстве могут меняться и подходы исследователей к их классификации и изучению.

ЛИТЕРАТУРА

1. Яхонтова Т. В. Жанри первинної наукової комунікації: сучасні тенденції розвитку / Т. В. Яхонтова // Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Сер. Філологічні науки. – Мовознавство. – 2014. – № 2. – С. 135-140.

2. Бахтин М. М. Собр. соч. / М. М. Бахтин. – М. : Русские словари, 1996. – Т. 5 : Работы 1940-1960 гг. – С. 159-206.

3. Кожевникова К. Об аспектах связности в тексте как целом / К. Кожевникова // Синтаксис текста. – М., 1979. – С. 53-54.

4. Котюрова М. П. Культура научной речи : текст и его редактирование : учеб. пособие / М. П. Котюрова, Е. А. Баженова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Флинта ; Наука, 2008. – 280 с.

5. Салимовский В. А. Жанры речи в функционально-стилистическом освещении (научный академический текст) / В. А. Салимовский. – Пермь : Изд-во Перм. ун-та, 2002. – 238 с.

6. Стилистический энциклопедический словарь русского языка / под ред. М. Н. Кожинной. – М. : Флинта ; Наука, 2006. – 696 с.

Ірина Блинова

Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова (м. Київ)

ПРОЯВИ ГРОТЕСКУ В СУЧАСНІЙ АНГЛОМОВНІЙ ПРОЗІ

Зауважимо: гротеск (фр. grotesque – химерний, незвичайний; іт. grottesco від grotta – грот, печера) – вид художньої образності, принцип зображення дійсності, заснований на перебільшенні, що носить фантастичний характер: переплетіння, змішення фантастики з реальністю, нереального з реальним, теперішнього з майбутнім (або минулим) чи поєднання реального з реальним, але таким, що носить фантастичний характер, тобто сполучення несполучуваного, суміщення несумісного в природі і суспільстві (переклад наш – І.Б.) [1, с. 147].

На думку переважної більшості дослідників, для гротеску характерними є: 1) фантастична основа, тяжіння до особливих, незвичайних, ексцентричних, спотворених

форм (звідси, зв'язок гротеску із карикатурою й огидним); 2) поєднання в одному предметі або явищі несумісних, різко контрастних якостей (комічного з трагічним, реального з фантастичним, піднесено-поетичного з грубо натуралістичним), що веде до абсурду, робить неможливою логічну інтерпретацію гротескного образу; 3) заперечення усталених художніх і літературних норм (звідси зв'язок гротеску з пародією, травестією, бурлеском); 4) стильова неоднорідність (поєднання мови поетичної з вульгарною, високого стилю з низьким тощо). Гротеск відкрито й свідомо створює особливий – неприродний, химерний, дивний світ: саме таким показує його читачеві автор (на відміну від фантастичного світу як умовно-реального).

Зазначимо, що термін «гротеск» походить від знайдених на межі XV–XVI ст. Рафаелем Санті у римських підземних гротах химерних настінних малюнків з поєднанням рослинних і тваринних форм. Це поняття використовувалося ще в міфології та античній літературі (Аристофан, Плавт). Протягом усіх епох гротеск продовжував свій розвиток у літературі і мистецтві, з різним ступенем інтенсивності, але ніколи не зникав з мистецтва повністю. Розрізняють конкретно-історичні типи гротеску: архаїчний і міфологічний, гротеск Середніх віків і епохи Відродження, романтичний гротеск, модерністський тощо.

Наголосимо, що все більшого поширення гротеск набуває у другій половині XX – початку XXI ст., особливо у прозових творах модерного спрямування: відновлюються старі традиції гротеску, з'являються його нові форми, наявні елементи гротеску у багатьох сатиричних творах. Як наслідок, питання про реалістичність гротеску і про реалістичну умовність загалом приваблює все більшу увагу дослідників, у той же час залишаючись недостатньо розробленими в сучасній і зарубіжній лінгвістиці. Неможна, однак, не погодитися з тим фактом, що можливість існування реалізму в формах художньої умовності доводиться розквітом гротеску саме в творах реалістичних.

Матеріалом нашого дослідження слугують англійські прозові твори малих форм найвидатнішої англійської письменниці сучасної літератури Мюріел Спарк (1918–2006), що входять до збірки оповідань “The Public Image. Stories”.

За нашими спостереженнями, образи гротеску несуть у собі трагічний смисл. На підтвердження цього факту звернемося до аналізу оповідання М. Спарк «Портобелло-Роуд» (“The Portobello Road”) [2]. З огляду на особливості оповідної манери досліджуваного твору зазначимо, що вона характеризується наявністю чисто фантастичного елемента, причому ніяк не обумовленого і нічим не обґрунтованого, а такого, що виникає як щось цілком природне, – привода у ролі дійової особи й оповідача, очима якого передаються зображувані події. У центрі розповіді – історія життя дівчини на прізвисько Голка і трьох її друзів, з якими вона знайома з дитинства.

Досліджуваний дискурс являє собою жахливу сповідь Голки про власну трагічну смерть і про те, що навіть люди, яких ти здавалося б добре знаєш, здатні на зовсім несподівані вчинки, зокрема на вбивство близького друга – тебе самого. Оповідь від 1-ї особи розгортається цілком реалістично і підкреслено буденно, і раптом читач розуміє, що Голка – не просто якась жінка з минулим, а мертва жінка, привид. Гротескне поєднання в образі Голки звичайної жінки та привода дозволяє простежити за психологічним станом неупокої душі: вона блукає Портобелло-Роуд з єдиною метою – налякати до смерті свого вбивцю, старого приятеля, одного з трьох, у компанії якого вона провела дитинство, та примусити його зізнатися у скоєнні страшного злочину.

Отже, гротеск в аналізованому творі є формою розкриття трагічного: він перетворює явища, перетворює дійсність, так що вона набуває дивний вигляд завдяки перетинанню часів (теперішнього і минулого) та двох світів (життя і смерті).

ЛІТЕРАТУРА

1. Емельянова О. Н. Гротеск / О. Н. Емельянова // Культура русской речи. Энциклопедический словарь-справочник / [под ред. Л. Ю. Иванова, А. П. Сковородникова, Е. Н. Ширяева]. – М. : Флинта : Наука, 2003. – С. 147–148.
2. Spark M. The Public Image. Stories / M. Spark. – М. : Progress Publishers, 1976. – 290 p.

РЕАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЇ КОГЕЗІЇ У ХУДОЖНЬОМУ АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

Проблема дискурсу останнім часом є однією з найбільш актуальних і популярних у гуманітарних дослідженнях. Термін «дискурс» широко вживається у лінгвістиці, літературознавстві, соціології, філософії та інших галузях. Він використовується при аналізі художніх і нехудожніх текстів і має один з найширших спектрів значень.

Ми розуміємо дискурс як складне явище, яке не тільки включає акт створення певного тексту, але відбиває залежність створюваного твору від величезної кількості екстралінгвістичних обставин – знань про світ, думок, установок і конкретних цілей творця тексту.

Завдяки комплексу лінгвістичних категорій зв'язний текст є впорядкованою структурою. Цілісність тексту, тісний взаємозв'язок його складових, отримала назву когерентності тексту (від латинського *cohaerens* – зв'язний, взаємопов'язаний). Цілісність тексту, органічне зчеплення його частин властиве як надфразовій єдності, так і цілому мовному твору. Зв'язність тексту – це явище не тільки смислове. Вона виявляється одночасно у вигляді структурної, смислової і комунікативної цілісності, які співвідносяться між собою як форма, зміст і функція [2, с. 17]. Головними ознаками тексту вважаються такі його властивості, як цілісність, інтегративність, завершеність, які мають смисловий характер, що визначає їх як психологічні, мовленнєві, комунікативні явища.

Актуальність дослідження зумовлена, по-перше, тим фактом, що на сьогодні є недостатньо ґрунтовно дослідженою англomовна проза, зокрема творчість Вільяма Сомерсета Моєма. По-друге, саме проза, власне-дискурсивна, – у порівнянні з іншими літературними різновидами – дозволяє більш повно і, як наслідок, більш глибоко проаналізувати специфічність вияву категорії когезії.

Метою статті є з'ясування і ретельний розгляд такої категорії тексту, як когезія, в англomовному художньому дискурсі. *Завданнями* заявленого дослідження постають: розгляд та аналіз наявних поглядів з цієї проблеми; визначення основних ознак тексту; характеристика основних видів і засобів зв'язку в сучасному англomовному художньому дискурсі; простеження реалізації різних типів зв'язності на прикладах англійської художньої літератури; розмежувати поняття когерентність і когезія.

Ця проблема посідає значне місце в роботах як вітчизняних, так і зарубіжних лінгвістів, адже когезія є однією з найважливіших категорій тексту. Однак, слід підкреслити, що ця проблема є ще не до кінця вивченою і постає суперечливою на підставі того, що відкритим залишається питання щодо відмінностей таких категорій тексту як когезія, когерентність, зв'язність, цілісність.

Теоретичним підґрунтям наукової статті є праці таких відомих лінгвістів, як І. Р. Гальперіна, М. Я. Димарського, В. А. Звегінцева, Н. В. Кулибіної, В. Л. Наєра та ін.

Проблема дослідження когезії, тобто акту лінійної зв'язності дискурсивних відрізків, являє собою традиційну задачу при описі мовних форм, яка перейшла в дискурсивний аналіз з лінгвістики тексту. Незважаючи на велику кількість публікацій з цього питання, як загальнотеоретичного характеру, так і на конкретному мовному матеріалі, проблема когезії продовжує активно розроблятися, оскільки досі залишаються недостатньо висвітленими багато аспектів цього дискурсивно-текстового механізму [3, с. 48].

Під когезією зазвичай розуміють особливі види зв'язку, що забезпечують континуум, тобто логічну послідовність (темпоральну і (або) просторову)), взаємозалежність окремих повідомлень, фактів, дій [1, с. 74] і можуть бути:

1. Граматичними:

– синтаксичний паралелізм: англ. *'But what does it matter?' he said. 'It'll give me such pleasure to go on with the small allowance I've been making you. After all, I'm pretty well-to-do. My father left me a moderate income, and I'm making a good deal already by operating'* (5, с. 8) (частковий синтаксичний паралелізм у межах діалогійної єдності забезпечено граматичним повтором конструкцій: англ. *I'm pretty well-to-do* 'У мене добре йдуть справи' – англ. *I'm making a good deal* 'Я наразі укладаю угоду', що структурно та семантично інтегрує останню);

– лексичний паралелізм (анафора): англ. *Suddenly he jerked up his tail, and when a lion does this he charges. I got a quick sight on his chest and fired. He reared up on his hind legs, roaring loudly and clawing at the air, and fell back dead. I saw her spring to her feet and rush towards me. She missed me. Suddenly I found that she had collapsed.* (5, с. 16) (анафоричний повтор лексеми англ. *suddenly* 'раптово' в рамках реченнєвої єдності зумовлює формально-смыслову наповненість та вичерпність останньої);

– неповні синтаксичні конструкції (неповні запитання і запитання-прохання без підмета англ. *you* 'ти, ви' і без допоміжного дієслова *would* або *do*): англ. *'Mind to tell me at what college you were?'* said Arthur (5, с. 15); англ. *'Like to go on anywhere?'* he said, when they had finished dinner and were drinking their coffee (5, с. 54) (замість граматичної конструкції *Would you ...*);

– дієприслівникові звороти: англ. *'I'm glad to see you in order to thank you for all you've done for Margaret,' he smiled, taking the proffered hand. At last he got up and, taking his pipe from his pocket, filled it silently* (5, с. 9, 56) (синтаксично-смыслове поєднання речень у рамках діалогійної єдності забезпечуване переліком типових дієприслівникових зворотів: англ. *taking the proffered hand* 'потискуючи простягнуту до нього руку', англ. *taking his pipe from his pocket* 'дістаючи свою трубку для паління з кишені').

2. Лексичними: *'You see, Margaret was ten when I first saw her, and only seventeen when I asked her to marry me. She thought she had reason to be grateful to me and would have married me there and then. But I knew she hankered after these two years in Paris, and I didn't feel it was fair to bind her to me till she had seen at least something of the world. And she seemed hardly ready for marriage, she was growing still'* (5, с. 6) (структурне та семантичне інтегрування речень у межах діалогійної єдності зумовлене дериваційним повтором лексем англ. *to marry* 'вийти заміж' – *marriage* 'заміжжя' – *would have married me* 'вийде заміж за мене'; лексичним повтором, що представлений заміною іменника на позначення власного імені англ. *Margaret* вказівно-замінювальним словом англ. *she* 'вона').

– синонімічний повтор: англ. *Then she dictated a letter. The handwriting was excellent. The spelling faultless* (5, с. 47) (англ. *excellent* 'чудове' – *faultless* 'бездоганне');

– гіпонімічний повтор: англ. *The garden that surrounded it had been allowed to run wild, and the avenue up which they walked was green with rank weeds. Here and there a fallen tree, which none had troubled to remove, marked the owner's negligence* (5, с. 83); англ. *These threatening voices come from a disturbed ravenry. The bird was then still far from its present rare and solitary state* (5, с. 51) (граматично-семантичне поєднання речень у рамках реченнєвих єдностей забезпечено родо-видовими поняттями англ. *garden* 'сад' – *tree* 'дерево'; англ. *ravenry* 'вороння' – *the bird* 'птаха').

Отже, зв'язність (когезія / когерентність) у сукупності із категоріями континууму й членованості завжди розглядалася лінгвістами як найважливіша текстова категорія, що забезпечує цілісність художньо-дискурсивного тексту, оскільки прагматичне орієнтування художнього тексту має свою специфіку, яка відбивається на структурі тексту та виборі лінгвістичних одиниць його граматичної та лексичної побудови (повні або часткові синтаксичні повтори, лексичний паралелізм (анафора), неповні синтаксичні конструкції, дієприслівникові звороти; вживання вказівно-замінювальних слів, синонімічний, антонімічний, дериваційний, гіпонімічний, тематичний повтори тощо).

ЛІТЕРАТУРА

1. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / И. Р. Гальперин. – [2-е изд.]. – М. : Едиториал УРСС, 2004. – 144 с.
2. Москальская О. И. Грамматика текста / О. И. Москальская. – М. : Наука, 1981. – 129 с.
3. Селиванова Е. А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации : монограф. учеб. пособ. / Е. А. Селиванова. – К. : ЦУЛ, «Фитосоциоцентр», 2002. – 336 с.
4. Чернухина И. Я. К вопросу о единицах связного текста / И. Я. Чернухина // Лингвистика текста : материалы науч. конф. – М. : МГПИИЯ им. М. Тореца, 1974. – Ч. II. – С. 155-158.
5. Maugham S. W. The Painted Veil : [novel] / W. S. Maugham. – London : Longman Edition, 2006. – 288 p.

Артур Запольських
Запорізький національний університет

ДОПОВІДІ КОНФЕРЕНЦІЇ TECHNOLOGY ENTERTAINMENT DESIGN (TED TALKS): ЛІНГВОПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ

Основними фокусними аспектами відповідних наукових розвідок є специфіка складників комунікативного акту різноманітних матеріалів ЗМІ (рекламних текстів, політичних промов) [2], публічні ж промови загальної соціальної тематики (такі, як, наприклад, доповіді TED виступи), попри їхню популярність, досі ще не стали об'єктом належної уваги науковців. При цьому можна стверджувати, що матеріали конференції TED є сприятливим полем для лінгвопрагматичного аналізу, який допоможе виявити умови адекватного добору й використання вербальних засобів з урахуванням структурних чинників з метою досягнення найбільш ефективного впливу на аудиторію.

Тому метою нашого дослідження є лінгвопрагматичний аналіз доповідей міжнародної конференції TED Talks з метою виявлення лінгвопрагматичної специфіки різних типів успішних виступів. Матеріалом є TED-довіді (TED – аббревіатура від англ. словосполучення Technology Entertainment Design (Технології, Розваги, Проекти) англійською мовою, які є призерами конференцій (2012–2016 років), відібрані за принципом популярності переглядів.

Проаналізувавши TED-лекції, які слугували матеріалом цього дослідження та враховуючи наші попередні напрацювання, ми виділили спільні риси найпопулярніших публічних виступів. Ми спробували визначити прагматичні характеристики, які є істотними для здобуття популярності промови на основі вимог, які висуваються до промов TED, прослідкувати як ці риси втілюються у лінгвальні форми і як це корелює з відповідними вимогами. Основні вимоги до виступів викладені на сайті, але вони не є суворими, а виглядають як рекомендації, обмеження, які не варто порушувати. Враховуючи представлені вимоги, ми виділили відповідні лінгвопрагматичні характеристики промов TED.

Основною характеристикою виступів є *інформативна лаконічність*. Слід відмітити, що тривалість промов обмежена 18 хвилинами, що змушує автора промови зважувати кожне слово і намагатися не відходити від представлення основної думки. Ця характеристика виражається у тенденції до широкого використання *термінологічної лексики*, яка точно і однозначно визначає чітко окреслене поняття відповідної галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо і його співвідношення з іншими поняттями в межах цієї спеціальної сфери.

Наш матеріал дослідження продемонстрував наявність семи груп термінологічної лексики, а саме: *біологічної* і *медичної* [7; 10]; *комп'ютерної* [13]; *фізичної* й *електротехнічної* [6; 11; 3]; *юридичної* [8; 4]; *філософської* [4]; *екологічної* [4]; *психологічної* [10].

Зазначена лексика є однозначною, точно називає поняття, риси, ознаки означуваного явища, не має синонімів (принаймні, у межах терміносистеми даної науки) і є стилістично нейтральною до тексту. Для більшості промов також характерною є також використання загальноживаної лексики, яка є стилістично нейтральною. Такий прийом забезпечує інформативну лаконічність повідомлення. Але ці позитивні риси зовсім не сприяють утриманню уваги і переконанню слухачів. Якщо створити сухе інформативне повідомлення, можна зекономити час, але навряд чи лекція має шанс стати популярною. Тому, наступну прагматичну характеристику виступів можна визначити як *емоційну персуазивність*. Автори лекцій намагаються забезпечити увагу й захват аудиторії, що можливо тільки за умови певної емоційності. На думку науковців «ключовим елементом формату TED є безпосереднє, практично інтимне єднання людей. На сцені спікер (без перебільшень) стоїть, немов оголений. Найуспішніші виступи – ті, що дозволяють відчувати цю людяність, емоції, мрії та фантазії» [14].

Наш аналіз успішних виступів показав, що тільки певні фрагменти виступу (часто менші за об'ємом) безпосередньо спрямовані на те, щоб передати інформацію, просунути ідеї автора. Частина фрагментів лекції спрямована на те, щоб надихати, розкрити особистість автора. Шанси переконати аудиторію суттєво збільшуються, коли лектор продемонструє власний зв'язок із темою виступу, наповнює її індивідуальним сенсом, захопленістю та пристрасністю. А це можливо лише тоді, коли доповідач знаходиться у піднесеному стані, оскільки харизматичний оратор випромінює радість від можливості поділитися досвідом і натхнення від розуміння того, що його ідеї будуть корисними слухачам. Лектори часто розповідають про цікаві випадки зі свого життя чи про те, що колись чули або читали, вони ілюструють свою розповідь, породжують нові ідеї, допомагають достукатися до свідомості та сердець людей. Гармонійною складовою промови часто стає історія про успіх людини, бренду чи компанії.

Саме це, на нашу думку, й зумовлює можливість виділення у промовах лексики, яка безпосередньо слугує для розкриття тематики повідомлення, тобто, ті лексеми, які представляють проблему і використовуються для її вирішення, а також лексичних одиниць, які допомагають донести цю інформацію до слухача, і без яких повідомлення не створить того ефекту, на який розраховує автор. Такого результату учасник досягає за допомогою використання емоційної лексики, яка привертає увагу аудиторії. Емоційна лексика стала предметом багатьох досліджень, у нашій роботі ми керуємось дефініцією відомого радянського мовознавця Є. М. Галкіної-Федорук, яка вважає, що емоційна лексика – це лексика, що виражає почуття і настрої людини, і значенням поділяється на лексику, яка називає почуття і виражає відношення до явищ дійсності, позитивну і негативну. Автор наголошує на тому факті, що емоційна лексика – це, передусім, декілька прошарків: слова, що виражають почуття, які переживає сам мовець чи інша особа; слова оцінки, що кваліфікують річ, предмет, явище або з позитивного, або з негативного боку [1].

Емоційність у промовах може бути виражена словами, що називають різні почуття і відношення до реальності – радість, гнів, горе, захоплення, огиду; виражають якісну оцінку предметів та явищ. Такі слова вже містять емоційний оцінний елемент у своєму лексичному значенні: *This is the **beautifully lyrical** design work. So when I was feeling **bad** about myself, **insecure**, I would jack my height up* [7]; *It's **ridiculous** but it's a really **good*** [15]; *And I have some **bad** news, but I have a lot more **good** news. I'm going to propose three questions and the answer to the first one necessarily involves a little **bad** news. But – hang on, because the answers to the second and third questions really are **very positive**. We see the cost coming down **dramatically**. More **good** news: energy storage, from batteries particularly, is now beginning to take off because the cost has been coming down very **dramatically** to solve the intermittency problem. We're going to **win** this. We are going to **prevail**. The exponential curve on solar is even steeper and **more dramatic*** [5]; *This truly is a **scandal** of epic proportions hidden in plain sight* [4]; *During 41 years of teaching biology at Harvard, I watched **sadly** as bright students turned away from the possibility*

of a scientific career or even from taking non-required courses in science because they were **afraid of failure** [16].

Позитивне емоційне забарвлення мають, наприклад, слова *happiness, joy, desire, love, care, politeness, dear, tender, magic* [10]. Сумний настрій навіюють своїм лексичним значенням слова *regret, sadness, divorce, departure* [8].

Загальновідомо, що негативні емоції викликають також лайливі слова й вульгаризми, які зовсім не характерні для промов. Навпаки, спостерігаємо випадки використання евфемістичної політкоректної лексики, яка замінює грубі слова і вислови, які можуть образити або роздратувати: *As a young man, I imagined a future world where technology so advanced could rid the world of disability, a world in which neural implants would all of the visually impaired to see* [7].

Для того, щоб утримати увагу слухачів і акцентувати на значущості повідомлення у прикладах, які ілюструють його розповідь, автор використовує імена відомих персоналій, таких як: *Karl Marx, Gwyneth Paltrow, Barack Obama, Kevin Bacon, Albert Einstein, Mary Queen of Scots, Hillary Clinton, Paul McCartney, George H.W. Bush*, які також складають окрему групу, які виконують важливу функцію і привертає увагу аудиторії. Слід також відмітити, що іменами персоналій автор доповнює інформативну складову повідомлення, використовуючи їх протягом всієї промови, пропорційно розташовує їх у своєму виступі.

Ще однією рисою популярних виступів, яка пов'язана з характеристикою емоційної персуазивності, є спосіб подачі інформації. Якщо інформація представлена у занадто офіційній формі, то це також не викликає належної реакції публіки. Усі проаналізовані доповіді призерів демонструють, що нотка несерйозності є невід'ємною складовою успіху. У рекомендаціях до підготовки до виступів сказано, що «Не варто ставитися до себе та своєї теми надто суворо, нехай аудиторія посміється. Гумор руйнує захисний бар'єр, що робить слухачів більш чуттєвими до вашого повідомлення. Окрім цього, гумор викликає симпатію. Не обов'язково бути коміком від народження, жарти чи кумедні цитати можна підготувати заздалегідь [14]. Ми виявили, що кількість випадків, коли аудиторія реагувала сміхом на фрагмент промови варіюється від двох до семи, така реакція спричинена такими видами комічного як гумор (про серйозне говорить з посмішкою, доброзичливо висміюються недоліки) та іронія (коли за зовні позитивним висловлюванням ховається висміювання).

Таким чином, у результаті нашого дослідження виявлено певні лінгвопрагматичні особливості популярних виступів англійською мовою у їхній кореляції з основними вимогами до TED промов, а саме: підтверджена позитивна кореляція лінгвопрагматичних особливостей популярних виступів і основними вимог до TED промов. Дослідження показало наявність у виступах окремих типів лексики, які слугують для реалізації таких прагматичних характеристик як *інформативна лаконічність* та *емоційна персуазивність*. Серед невід'ємних характеристик промов наступні: використання термінологічної лексики, загальноживаної нейтральної лексики, емоційно забарвленої лексики, різних видів комічного, зокрема гумору та іронії, що привертає увагу слухачів і налаштовує їх на позитив. Перспективи нашого дослідження полягають у можливості більш детального лексико-стилістичного аналізу промов, виявлення особливостей їхнього перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галкина-Федорук Е. М. Современный русский язык. Лексика (курс лекций) : [учеб. пособ. для высш. учеб. заведений] / Е. М. Галкина-Федорук. – М. : МГУ, 1954. – 204 с.
2. Кобозева И. М. Лингвопрагматический аспект анализа языка СМИ / И. М. Кобозева. – Режим доступа : <http://evartist.narod.ru/text12/08.htm>.
3. Efromovich S. 5 techniques to speak any language Filmed at TED 2014 [Електронний ресурс] / S. Efromovich. – Режим доступу : https://www.youtube.com/watch?v=-WLHr1_EVtQ.
4. Gooch Ch. My wish: To launch a new era of openness in business Filmed at TED 2014 [Електронний ресурс] / Ch. Gooch. – Режим доступу : http://www.ted.com/talks/charmian_gooch_my.

5. Gore Al. New thinking on the climate crisis Filmed TED 2016 [Електронний ресурс] /Al. Gore. – Режим доступу : https://www.ted.com/talks/al_gore_the_case_for_optimism_on_climate.
6. Haas H. Forget Wi-Fi. Meet the new Li-Fi Internet. Published on Dec 2, 2015 [Електронний ресурс] / Н. Haas. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=iHWIZsIBj3Q>.
7. Herr H. New bionics let us run, climb and dance. Published on Mar 28, 2014 / Н. Herr. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=CDsNZJTWw0w>.
8. Jacobs A. The world's largest family reunion ... we're all invited! Filmed at TED 2014 [Електронний ресурс] /A. Jacobs. – Режим доступу : https://www.ted.com/talks/aj_jacobs_the_world.
9. JR: One year of turning the world inside out Filmed March 2012 at TED 2012 [Електронний ресурс] / JR. – Режим доступу : http://www.ted.com/talks/jr_one_year_of_turning_the.
10. McGonigal K. How to make stress your friend. Filmed at TED 2013 [Електронний ресурс] / K. McGonigal. – Режим доступу : https://www.ted.com/talks/kelly_mcgonigal_how_to_m.
11. Mitra S. Build a School in the Cloud Filmed February 2013 at TED 2013 [Електронний ресурс] / S. Mitra. – Режим доступу : http://www.ted.com/talks/sugata_mitra_build_a_school.
12. Paes E: The 4 commandments of cities Filmed February 2012 at TED 2012 [Електронний ресурс] / E. Paes. – Режим доступу : http://www.ted.com/talks/eduardo_paes_the_4.
13. Schwerdtfeger P. What is Web 2.0? What is Social Media? What comes next?? Published on Mar. 17, 2013 [Електронний ресурс] / P.Schwerdtfeger. – Режим доступу : https://www.youtube.com/watch?v=iStkxcK6_vY.
14. Speaking at TED [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ted.com/about/conferences/speaking-at-ted>.
15. Stevens M. Why do we ask questions? Published on Dec. 9, 2013 [Електронний ресурс] / M. Stevens. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=u9hauSrihYQ>.
16. Wilson E. Advice to young scientists Filmed April 2012 at TED MED 2012 [Електронний ресурс] / E. Wilson. – Режим доступу : http://www.ted.com/talks/e_o_wilson_advice.

Анастасія Сілюта
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ЗАСОБИ ВІДТВОРЕННЯ МОДАЛЬНОСТІ У ФРАНЦУЗЬКИХ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТАХ

Модальність є основою, головною смисловою частиною висловлювання [2, с. 87]. Модальність у журналістському стилі перебуває у тісному зв'язку з авторською точкою зору, з реалізацією авторського «я» у тексті. Модальність публіцистичної статті втілює авторську інтенцію. Текстову модальність формують численні засоби, поміж них особливості композиції, образності, афективний синтаксис, графічна специфіка.

Модальність віддзеркалює глибинний зміст статті, індивідуально-авторську концепцію бачення того чи іншого факту. Авторська оцінка зображуваного завжди пов'язана з пошуком адекватних способів вираження. Способи вираження цього відношення і оцінки можуть бути різними у залежності від кожного автора, вони вмотивовані й цілеспрямовані.

Результати проведеного аналізу матеріалу, відібраного з французького щотижневика «Маріанна» [1], свідчать про те, що модальність текстів забезпечується такими шляхами.

1. По-перше, це **лексико-граматичні класи слів**, що відтворюють ставлення автора. Спонуканий постійною потребою емоційного вираження думки, журналіст не задовольняється лише денотативною функцією слів, а намагається надати модальності через конотативний зміст для вираження:

а) задоволення і, водночас, сумнівів, які відтворюють прислівники *heureusement, sans doute*:

Tout est bien qui finit si heureusement, dira-t-on. Sans doute. Et pourtant... [1];

б) впевненості у зображуваних подіях, яка виражається прислівником *assurément*:

Si cessait d'être attribuée à Vinci, son sourire en aurait-il moins de mystère? Non, mais assurément moins de prix.

в) впевненості автора завдяки вживанню прислівника *décidément*, що часто використовується у статтях щотижневика. Прислівник-модалізатор розташовується у середині речення або на його початку:

La valeur la plus reconnue, en art, c'est décidément la valeur marchande [1].

Décidément très en verve, il conclut: "Benoît a fait le choix de la ligne Martine Aubry. Sauf qu'elle est hyper minoritaire à gauche. On s'en rend compte aujourd'hui" [1].

г) вірогідності події, фактів завдяки вживанню прислівника *véritablement* у статтях щотижневика «Маріанна»:

Ce conte postapocalyptique est présenté par l'auteur comme une et c'en est une, véritablement [1].

г) припущення журналістів за допомогою прислівника *visiblement* ення:

Le fils n'a visiblement pas apprécié ce hold-up sur la pensée du "personnel" [1].

д) роздратованості персонажів через вживання слів із пейоративним змістом:

le député des Yvelines vit une campagne cauchemardesque [1].

2. Важливу роль виконує також лексика, пов'язана з людськими почуттями: **емоційні вигуки** (франц. *interjections*), **звуконаслідування** (франц. *onomatopées*), що є експресивними знаками найрізноманітніших психічних переживань суб'єкта. У журналістичному тексті їхнє значення розкривається у контексті, на відміну від усного мовлення, де його можна визначити за інтонацією, силою, тембром голосу, рухомоторикою. Такі емоційні слова вживаються журналістами «Маріанни» тоді, коли емоційна інформація виявляється важливішою, ніж поняттєво-раціональна. Вони використовуються як яскраві форми, що служать для надання текстові емоційно-експресивного тону:

"M'enfin!", "Râââhh!", "Booahh!" Les interjections du plus célèbre gaffeur de l'Univers et de l'histoire de la bande dessinée ont intégré le lexique du patrimoine populaire, soixante ans après sa première apparition dans le numéro 985 du journal Spirou [1].

Поширеним вигуком, за результатами нашого дослідження, є :

Ah, que la droite aime dissenter sur les "assistés" du RSA... [1].

Інші вигуки функціонують у прямому мовленні персонажів, які фігурують у статтях та репортажах щотижневика «Маріанна»:

Le policier hausse les épaules. "Bah, enculé de flic, c'est pas convenable non plus", explique-t-il [1].

3. До засобів потенційної модальності, які вживають журналісти французького щотижневика «Маріанна», є численні **фразеологізми** (франц. *expressions idiomatiques*). Серед них виокремлюємо сталі вислови, що є експресивними сигналами різних емоцій людини, напружених психічних станів персонажів статей. Так, вислів *être dans le rouge* вживається на позначення *бути в мінусі, в боргу*:

Des agriculteurs sont toujours plus dans le rouge en 2016 [1].

Вислів *pour de bon* позначає *остаточно, по-справжньому, серйозно*:

Avec lui, c'est tout le PS qui menace de disparaître pour de bon [1].

Вислів *faire le lit* вживається журналістом у значенні *торопити шлях* для надання іронічного забарвлення повідомленню:

On croyait que l'impopularité de François Hollande ferait le lit de son prédécesseur [1].

4. **Афективні синтаксичні конструкції** надають тексту модального забарвлення, тобто передають впевненість, невпевненість, іронічне ставлення, сумніви, сподівання тощо. Модальність містить безпосередню оцінку, емоційну ознаку приємно/нейтрально/неприємно, емотивно-експресивну оцінку схвалення/байдужість/несхвалення, маркер психічного стану мовця. Модальність нашаровується на вербальну інформацію, додає суб'єктивні смисли, зумовлені психічним станом мовця і його суб'єктивним ставленням до ситуації. Замовчування, виражені трьома крапками, передають невпевненість автора:

L'Eire, un fantasme néolibéral! Encore que... à en croire l'analyse d'économistes comme David Howell, le "miracle irlandais" aurait plutôt pour particularité la réticence des gouvernements successifs de l'Eire à déréguler le marché du travail façon OCDE [1].

Виокремлювані звороти (франц. tours présentatifs) підкреслюють рематичну інформацію:

Ce n'est pas avec les Palestiniens que les Israéliens négocient, mais avec les Américains [1].

Засоби виокремлення (франц. mise en relief) як-от реприза (франц. reprise), антиципація (франц. anticipation) є виразними показниками модальності, яка має на меті продублювати тему висловлення або його суб'єкт:

Les jeunes, ils votent Le Pen [1].

Потужна модальність супроводжує простий дієслівний присудок у контрастному запереченні:

"Ce n'est pas de la science-fiction, c'est l'amère réalité", affirme la secrétaire d'État allemande à l'armement Kathrin Suder, qui est aussi l'architecte de la nouvelle "cyber-troupe" allemande [1].

Складні поширені фрази із декількома (у нашому випадку, з трьома) вставними словами виражають бажання журналістів ґрунтовно висвітлити питання:

Dans ce récit sur vingt-quatre heures, écrit d'un trait (1), en un an (2), et à un rythme exaltant (3), Maylis de Kerangal se fait tour à tour chef d'orchestre et meneuse de revue [25].

Паралельні конструкції у вигляді хіазму, а також гра слів, каламбури наповнюють тексти щотижневика «Маріанна»:

Le politiquement correct ne lui a jamais fait peur, le politiquement incorrect non plus [1].

5. Графічна форма слів у щотижневика «Маріанна» також може вважатися знаком потенційної модальності:

Le thème: Los Angeles, l'Amérique, que l'on orthographie Amerika comme Kafka ou le Klan [le Ku Klux Klan] [25].

ЛІТЕРАТУРА

1. Офіційний сайт французького щотижневого журналу «Marianne» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.marianne.net/>.
2. Bally Ch. Le Langage et la Vie / Ch. Bally // Collect. Publications romanes et françaises. – Genève : Droz, 1990. – 232 p.

Аліна Фінько

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

ЗНАЧЕННЯ МЕТАФОРИ В АНГЛІЙСЬКІЙ ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Художній стиль широко використовується у творчій діяльності, різних видах мистецтва, у культурі й мистецтві, у тому числі й літературі. Художньому стилю притаманні емоційність, образність, експресивність. Основне призначення цього стилю - різнобічний вплив на думки і почуття людей за допомогою художніх образів. Для досягнення мети автор, зазвичай, використовує різні художні засоби, одним із таких засобів є метафора.

Актуальність питання полягає у тому, що метафора є одним з найпоширеніших художніх засобів, який дуже часто зустрічається художньому дискурсі, в тому числі й англомовному. Отже, важливо визначити роль метафори у художньому творі, а також уміти виокремити метафору у художньому творі та зрозуміти її значення саме у цьому чи іншому контексті. Метою роботи є визначити значення використання метафори в англійській художній літературі.

Вивченням метафори займаються багато лінгвістів: Арутюнова Н. Д., Єфимов А. І., Чудинов А. П., Харченко В. К., Дж. Лакофф та інші. Метафора – один із основних тропів поетичного мовлення. У метафорі певні слова та словосполучення розкривають сутність одних явищ та предметів через інші за схожістю чи контрастністю.

Дуже цікаву думку про метафору висловив Дж. Лакофф, який казав, що люди вважають, що метафора – це поетичний, риторичний вислів притаманний скоріше незвичайній мові, аніж сфері повсякденного вживання, але сам учений вважав, що ця думка не правильна, він вважав, що усе наше повсякденне життя наповнене метафорою, і вона проявляється не тільки у мові, а й у мисленні та діях [3, с. 1].

Хофман говорив, що метафора є дуже практичною. Він уважав, що її можна використовувати в якості засобу опису у будь-якій сфері [2].

Для визначення значення використання метафори в англійській художній літературі було обрано декілька розділів твору Джейн Остін «Гордість іупередження».

Метафора виникає завдяки використанню «вторинних значень слів». Це дозволяє встановити нові зв'язки між ними. Для художнього мислення такі «вторинні» ознаки, які виражають собою моменти чуттєвої наочності, є засобом розкриття через них істотних рис відображеної дійсності.

Метафора як троп являє собою загальнономове явище, але особливого значення набуває в художній літературі, оскільки письменникові, що прагне до максимально індивідуалізованого, конкретизованого, образного відображення дійсності, метафора дає можливість відтінення самих різних деталей, властивостей, явищ, ознак.

Т. А. Казакова виділила такі види метафор в англомовних текстах:

- мовна та стилістична метафора,
- розгорнуті метафори,
- фольклорні метафори,
- позичені метафори із загального джерела [4].

Мовна метафора є загальноприйнятою метафорою.

Розгорнута метафора – це метафора, послідовно здійснювана протягом великого фрагмента повідомлення або всього повідомлення в цілому.

Фольклорна метафора – це та метафора в якій використовуються сталі вирази з фольклору. Наприклад: *a fairmaiden* – красуня, *a braveman* – добрий молодець.

Метафора, позичена із загального джерела: *the Confusion of Babylon* – Вавилонське стовпотворіння.

Нижче наведено декілька прикладів використання метафори у художньому тексті та пояснення її значення.

• *'Mr. Bennet, how CAN you abuse your own children in such a way? You take delight in vexing me. You have no compassion for my poor nerves.'* [1] – «Містер Беннет, як ви можете так говорити про ваших власних дітей? Ви отримаєте задоволення від того, що мучити мене. Звісно, вам нема ніякої справи до моїх знівечених нервів.»

У цьому відривку двічі використано метафору. В першому випадку фраза «*take delight*» дослівно перекладається як «*брати задоволення*», але, по-перше, так ми не перекладаємо, бо це художньо неправильно, а, по-друге, це ми не можемо дійсно взяти задоволення, тому це й буде загальноновживана метафора, яка перекладається як «*отримати задоволення, подобатися*».

У другому випадку використано фразу «*poor nerves*», що має дослівний переклад – «*бідні нерви*», але звичайно, що нерви не можуть бути бідними, тому це метафора, значення

якої можна передати в тому сенсі, що чоловік Місіс Беннет нервує її, вона страждає від цього та нервується.

• *'You mistake me, my dear. I have a high respect for your nerves. They are my old friends.'* [1] – «Ви помиляєтесь, моя люба. Я дуже їх шаную. Вони мої старі друзі».

У цьому реченні ми також бачимо загальноживану мовну метафору, яка тут застосована для передачі веселого, жартівливого настрою персонажа.

• *'Don't keep coughing so, Kitty, for Heaven's sake! Have a little compassion on my nerves. You tear them to pieces.'* [1] – «Припини так кашляти, Кітті! Подумай про мої нерви хоч трішки. Ти рвеш їх на шматки».

Тут метафора схожа на гіперболу, тобто перебільшення, і використана для наголошення на емоційному стані персонажа.

• *'They attacked him in various ways – with bare faced questions, ingenious suppositions, and distant surmises.'* [1] – «Вони здійснювали напад на нього різними способами – прямими запитаннями, хитрими здогадками, та віддаленими натяками».

У цьому випадку, зрозуміло, що під нападом мається на увазі не напад зі зброєю, а словесний напад.

Таким чином, ми бачимо, що проаналізувавши всього декілька невеликих розділів книги, на кожній сторінці було знайдено метафори. Також, хочеться додати, що в якості прикладів було обрано тільки найбільш зрозумілі та яскраві метафори, але в тексті метафори, у різних своїх формах, зустрічались набагато частіше.

Отже, можемо зробити висновок, що метафора є дуже важливим художнім засобом у літературі, бо вона збагачує текст, робить його цікавішим, яскравішим, та й використання метафори у всіх художніх творах свідчить про те, що вона є невід'ємним художнім засобом і її потрібно уміти виокремити серед багатьох інших видів тропів для того, щоб правильно розуміти значення однієї чи іншої фрази у тексті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Austen J. *Pride and Prejudice* / Jane Austen. – Kyiv : Znannia, 2015. – 382 p.
2. Hoffman R. Some implications of metaphor for philosophy and psychology of science / R. Hoffman // *The ubiquity of metaphor*. – Amsterdam, 1985. – 327 p.
3. Lakoff G. *Metaphors We Live by* / G. Lakoff, M. Johnson. – Chicago : University of Chicago Press, 1980. – 276 p.
4. Казакова Т. А. Практические основы перевода. English – Russian/ Т. А. Казакова. – Серия : Изучаем иностранные языки. – СПб.: «Издательство Союз», 2001. – 320 с.

Світлана Частнікова
Приватний вищий навчальний заклад
«Краматорський економіко-гуманітарний інститут»

СПОСІБ ВІДОКРЕМЛЕННЯ НЕПРЯМОГО МОВЛЕННЕВОГО АКТУ ПРОМІСИВУ (ОБЦЯНКИ) ВІД МОВЛЕННЄВИХ АКТІВ АССЕРТИВУ (СТВЕРДЖЕННЯ) ТА МЕНАСИВУ (ПОГРОЗИ)

На поточному етапі розвитку лінгвістичної думки здається, що Теорія мовленнєвих актів (ТМА) та Лінгвістична прагматика (ЛП) є дисциплінами повністю розвиненими з ретельно дослідженим об'єктом та розробленими методами аналізу [1; 5; 6; 7; 11]. Звичайно, тенденція експансії цих лінгвістичних дисциплін до когнітивної лінгвістики та спроба розгляду перформативних дієслів (вони є ядром будь-якого мовленнєвого акту (МА), який класифікується за іллокутивною силою) як концептів, так і розуміння базової схеми, за якою розвертається окремо взятий тип МА, є ковтоками свіжого повітря серед чисельних класичних публікацій в рамках ТМА та ЛП [4; 8].

Тим не менш, такий вагомий та універсальний для всіх мов МА як промісив (обіцянка) й досі є мало дослідженим. Найчастіше ми зустрічаємо його в розгорнутих класифікаціях МА за іллокутивною силою. Скажемо навіть більше – як правило, автори навіть не відокремлюють МА промісив від інших комісивів, а саме МА пропонування та погрози, вважаючи достатнім вказати на групу МА, що виражають намір мовця здійснити певну дію в майбутньому, або ж намір цього мовця не робити чогось, слідувати певній лінії поведінки [1; 5; 11].

На нашу думку, цей факт має місце не тому, що МА комісиви не можуть запропонувати лінгвістам всього різноманіття аспектів для дослідження. Навпаки, комісиви є настільки природною частиною комунікації, що на відміну іншим МА вони рідко призводять до непорозуміння та осічок комунікації, і саме тому не привертають до себе надмірної уваги дослідників. Отже, дана публікація присвячена окремому МА, що не є достатньо описаним на даному етапі, що гарантує **новину** даного короткого дослідження.

Об'єкт нашої публікації сьогодні це МА промісив, а її **предмет** – особливості непрямой реалізації МА обіцянки, що дозволяють адресатам розпізнавати даний МА як такий.

Завдання даного дослідження – описати маркери та ознаки більш широкого контексту, які допоможуть відокремити МА промісив від інших МА, що вербалізуються за тією ж граматичною формулою, що і непрямий МА обіцянки, а саме мова йдеться про відокремлення обіцянок від МА менасивів та асертивів (стверджувальних).

Ось перед нами сама сутність МА обіцянки, пропонування та загрози:

Дав слово – тримай його (I give you my word).

Пообіцяв – виконуй (I promise you that).

Запропонував чашку кави – будь ласка, забезпеч наній для співрозмовника (Shall I bring you coffee?). Пригрозив відтягати когось за вуха при слушній нагоді, роби це (I will box your ears next time I see you!).

Якщо ж ти просто кидаєш слова на вітер, наступного разу не буде тобі віри. В МА комісивах або ти щирий, або ж МА промісив не може трактуватися як такий попри його успішну реалізацію [11]. В будь-якій людській аксіологічній системі, незалежно від релігії та культурних аспектів учасників комунікації, дія, про яку йшла мова в МА комісиві, є обов'язковою для виконання тими, хто пообіцяв, запропонував, висловив загрозу. В іншому випадку іллокутивна сила МА підпадає під інфляцію, і при повторному контакті з комунікантом, що хоча б раз не виконав зобов'язання, яке сам на себе в поклав, породивши МА комісив, співрозмовники будуть ставити під сумнів будь-які МА, генеровані винуватцем. Для порівняння: *Обіцянка-цяцянка* (укр.), *Обещанного три года ждут* (рос.), *Between promising and performing a man may marry his daughter* (брит.), *Between saying and doing there is a long road* (амер.), *It's one thing to promise, another to perform* (амер., брит.), *He who expects from a promise a lot must wait for three years or maybe not* (амер., брит.).

Іншими словами, МА промісив, як і всі інші комісиви, є унікальним типом МА, де щирість є одним із «базових налаштувань». Нещирі обіцянки є нічим іншим, як брехнею та засобом маніпуляції співрозмовником. І це вже об'єкт скоріш соціо-психологічного, ніж лінгвістичного аналізу.

Якщо з прямо реалізованими МА ситуація є більш зрозумілою, тому що наявність перформативного дієслова майже не залишає адресату простору для помилки, то непрямі МА промісиви хоча і дуже добре інтерпретуються адресатом, але залишають «місце для маневру» людині, яка цю обіцянку вимовляє. Порівняємо:

1) *“I promise I will come back before dark”* та 2) *“I will come back before dark.”*

У першому прикладі перформативне дієслово *“promise”* однозначно вказує на те, що перед нами МА промісив. В другому випадку обіцянка легко впізнається адресатом як така завдяки характерній формулі *(I hereby promise) I will do something* та більш широкому контексту спілкування.

Почнемо з формули МА промісиву. Future Simple Tense та займенник першої особи одними є безумовними **маркерами** МА обіцянки. Але тільки граматичної формули для МА промісиву недостатньо. Наприклад, якщо перед вами людина, який ви довіряєте, або якщо батько каже це дитині, що боїться темряви, то “*I will come back before dark*” автоматично і однозначно розпізнається адресатом як обіцянка. До речі, формула

I WILL DO (SOMETHING GOOD FOR YOU)

типового МА промісива зустрічаються у більш ніж 80 % всіх проаналізованих нами фрагментів дискурсу, що містять обіцянки, а отже вона може бути названою як та, що розпізнається адресатом легше за все з мінімальними помилками інтерпретації [2; 3].

Щодо більш широкого контексту, що накладається на базову формулу МА промісиву та допомагає адресату з майже 100 % точністю сказати, що перед ним обіцянка, то тут треба виділити:

– Лінгвістичні маркери як то *it goes without saying, of course, have no fear, don't worry, upon my life, for the sake of everything that is sacred* тощо.

– Екстралінгвістичні фактори: повага та довіра до адресанту, відповідальність чи урочистість моменту, прагнення адресанта заспокоїти адресата чи допомогти йому тощо.

Продовжимо працювати з тією ж фразою, що являє собою непряму реалізацію МА промісива. У рамках іншої комунікативної ситуації “*I will come back before dark*” може бути МА асертивом, тобто просто констатацією факту, повідомленням, інформуванням, що людина повернеться ще до того, як настане темрява. А ще ця ж фраза в іншому контексті може бути навіть МА менасивом, тобто попередженням, погрозою, на кшталт «От зачекай, я повернуся ще засвітло, й буде тобі гірка наука!» чи «Пам'ятай, що я буду ще засвітло, не бешкетуй».

Найбільш простим способом зрозуміти, що за МА перед нами, допоможе досить проста процедура аналізу:

1) Відновити перформативне дієслово, яке тільки мається на увазі, але не називається. Перформативні дієслова групи промісиву як то *promise, swear, give my word, pledge* займають своє місце в формулі абсолютно природно; перформативи асертивів як то *state, assert, assure* теж відновлюються легко; перформативи менасивів такі як *warn, threat, intimidate* [9] теж відновлюються просто, але в реальному житті використовуються вкрай рідко.

2) Встановити, чи існує тісний зв'язок між комунікантами (родинні стосунки, дружба, особиста симпатія, зацікавленість адресанта в прихильності, підтримці та лояльності адресата). Для цього треба аналізувати не одну фразу, а цілий фрагмент дискурсу.

3) Наявність емоцій та намірів, пов'язаних з підтримкою та продовженням неконфліктної комунікації між адресантом та адресатом. МА промісив як правило спрямований на одну або кілька конкретних людей, яких ми знаємо особисто. Ми ніколи не обіцяємо нічого чужинцям, яких бачимо вперше. Єдиний виняток це випадки інституційного дискурсу з публічними заявами політиків чи ватажків (*We shall prevail – King George VI, 1939. I will be president for all (...) and make America great again – D. Trump, 2016*), коли йдеться про масову комунікацію, а обіцянки лунають в адресу цілої країни, групи населення, армії тощо.

На жаль, навіть після здійснення ретельного аналізу непрямого МА для встановлення його іллокутивної сили, адресат може помилитися, а точніше, може бути введеним в оману. Тобто якщо помилка і станеться, то певне не через некомпетентність адресата. Взагалі, непрямі МА як такі виникли як спосіб мовця уникнути відповідальності, «*навести туману*». Кожний комунікант в реальному житті може бути впевненим, що йому щось пообіцяли, і раптом почути «*А я тобі нічого не обіцяв. Хіба ти чув/чула, щоб я казав «я обіцяю»? Я просто сказав, зробив допущення, але обставини склалися інакше*». Але як біло вказано вище, в даному випадку ми маємо на руках приклад брехні та маніпуляції, а це вже об'єкт цілком самостійного дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богданов В. В. Классификация речевых актов / В. В. Богданов // Личностные аспекты языкового общения: [межвуз. сб. науч. трудов]. – Калинин : Калининский гос. ун-т, 1989. – С. 25-37.
2. Восканян Г. Р. Структура, типы, контексты функционирования комиссивных и эмфатических ассертивных высказываний в современном английском языке : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 – Германские языки. / Г. Р. Восканян. – Пятигорск, 1985. – 16 с.
3. Галлямова Н. Ш. Речевой акт «обещание, клятва» в русской языковой картине мира / Н. Ш. Галлямова // Язык и общество на пороге нового тысячелетия: итоги и перспективы : тезисы докладов международной конференции. – М. : Эдиториал УРСС, 2001. – С. 187-189.
4. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен / [Безугла Л. Р., Бондаренко Є. В., Донець П. М. та ін.] ; під загальн. ред. Шевченко І. С. : [монографія]. – Харків : Константа, 2005. – 356 с.
5. Почепцов Г. Г. Теоретическая грамматика современного английского азыка / Иванова И. П., Бурлакова В. В., Почепцов Г. Г. – М. : Высш. школа, 1981. – 285 с.
6. Серль Дж. Классификация иллокутивных актов / Дж. Серль // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. XVII. Теория речевых актов. – М. : Прогресс, 1986. – С. 170-194.
7. Серль Дж. Косвенные речевые акты / Дж. Серль // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. XVII. Теория речевых актов. – М. : Прогресс, 1986. – С. 195-222.
8. Шевченко И. С. Становление когнитивно-коммуникативной парадигмы в лингвистике / И. С. Шевченко // Вісник ХНУ. – Харків : Константа, 2004. – № 635. – С. 202-205.
9. Webster's New World Dictionary of American English [editor-in-chief Victoria E. Neufeldt]. – 3rd college ed. – USA, 1989. – 1574 p.
10. Wierzbicka A. English Speech act Verbs. A semantic dictionary / A. Wierzbicka. – Academic Press Australia, 1987. – 422 p.
11. Yule G. Pragmatics. / G. Yule – Oxford University Press, 2000. – 138 p.

Формування лінгвістичної і соціокультурної компетенції у прикладному аспекті

*Анастасія Злобіна
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

МЕТАФОРИЧНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ «СЕРЦЕ» В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Зазначимо, що наприкінці ХХ століття у мовознавстві постала нова сфера знань – *лінгвокультурологія*, яка висунула основний постулат: мова не лише пов'язана з культурою, а й виражає її. Мова одночасно є засобом утворення, розвитку та збереження (у формі текстів) культури, а також її частиною, адже за допомогою мови створюються реальні, об'єктивні твори матеріальної та духовної культури [1, с. 28].

Саме лінгвокультурологія досліджує мову у нерозривній єдності з культурою, адже вплив культури на мову і мови на культуру важко переоцінити. Саме у національній культурі закладено всі способи людського світосприйняття. Ось чому особливості менталітету та світогляду певної нації розглядаються через мовну систему.

У центрі досліджень мовної картини світу перебуває поняття *концепт*. Ю. С. Степанов стверджує: «Концепт – це ніби згусток культури у свідомості людини; те, у вигляді чого культура входить в ментальний світ людини. І, з іншого боку, концепт – це те, за допомогою

чого людина – звичайна людина, не «творець культурних цінностей» – сама входить в культуру, а в деяких випадках і впливає на неї» [3, с. 42-67]. Тобто культура та людина впливають один на одного: проникаючи у мисленнєвий світ людини, культура вибудовує певну ієрархію цінностей у її свідомості, а людина відповідно, спираючись на досвід, робить певний внесок у культуру.

Наголосимо, що Ф. О. Вакк, який досліджував фразеологізми естонської мови для позначення назв частин тіла, запровадив термін *соматизм*. Учений дійшов висновку, що соматизми належать до одного із найдавніших пластів фразеології [2, с. 82].

Як доводять наші спостереження, до найчастотніших соматизмів англійської мови належать такі лексеми, як *душа, розум, очі, серце, печінка, голова, рука*. Соматизм *серце* у цьому переліку є одним із ключових. Використання лексеми *серце* у художніх текстах та у побутовому мовленні має багату фольклорну та літературну традицію, адже серце людини – джерело і концентрація усіх відчуттів, емоцій та переживань. Із цим органом пов'язані психічні процеси, локалізовані у грудній клітині, а тому *серце* має психофізіологічну природу і супроводжує різноманітне виявлення настрою або стану.

Серце (heart) як концепт внутрішнього світу, непіддатливий прямому спостереженню, відноситься до групи абстрактних концептів, опис яких у мовній картині світу відбувається через їх порівняння за аналогією із спостережуваними об'єктами матеріального світу. Аналіз асоціативно-образного змісту стійких поєднань з компонентом *серце* дозволив встановити сегменти концептуальних ознак: життєдіяльність живого організму (людини, тварини, рослини); нежива природа; артефакти; категорії просторово-часового континууму.

У сегментній структурі концепту *серце* розподіл ознак відбувається нерівномірно. Так, найбільш представницьким у кількісному плані і самим розгалуженим за структурою виявляється перший сегмент – **біоморфні** ознаки. Так, у свідомості носіїв англійської мови *серце* через когнітивну метафору ототожнюється з живим створінням має ряд спільних для всіх живих істот ознак: «життя – смерть» (англ. *Heart alive! / to have a dead heart*). Як «жива істота» *серце* наділяється віковими ознаками й може характеризуватися як «дитяче» чи «молоде», наприклад: англ. *a childlike heart* – «щирість» і *young at heart* – «життєрадісний»).

Тіло будь-якої живої істоти має набір певних внутрішніх і зовнішніх органів. Серце як орган тіла виконує з точки зору анатомії різноманітні *функції*, не властиві цьому органу в рамках наукової картини світу. Загальним для досліджуваних фразеологічних одиниць (далі – ФО) є уявлення про головну у відношенні до людини ролі серця, а також сприйняття *серця* як ментального органу, органу волевиявлення, сприйняття емоційних переживань, органу спілкування з Богом.

Серед біоморфних ознак залежно від їх відношення до конкретного живого організму виділяються **антропоморфні, зооморфні, флороморфні** ознаки. Наприклад, англ. *one's heart exults* – букв. «серце радіє»; англ. *What the heart thinks, the tongue speaks* (серце думає наче ніби це була людина) відповідає укр. «Що на умі, те і на язиці». У досліджуваних прикладах у структурі фразеологічного образу спостерігається взаємодія метафори й метонімії. Лексема *серце*, виступаючи як суб'єкт дії, персоніфікується в метонімічному вживанні (серце як частина замість цілого – людина).

З-поміж антропоморфних ознак розрізняють соціальні, які в свою чергу включають релігійні або етнічні. Так, релігійні ознаки у ФО виявляють у мовних картинах світу «божественне», «священне», «християнське» (наприклад, англ. *A selfish heart desires love for itself; a Christian heart delights to love without return*). Національна історія розвитку релігійних уявлень англійського народу представлена в образному вислові: *My heart is Catholic, but my stomach is Lutheran*.

Зооморфні ознаки концепту *серце* яскраво відображають національно-специфічні особливості найпростіших уявлень англійців, пов'язаних з приписуванням тим чи іншим тваринам і птахам певних характеристик людини. В англійській мовній картині світу кролик, голуб, курча сприймаються як боягузливі живі створіння, тому людина, яка має подібне до їхнього серце, нерішуча, боязка (*to be rabbit-hearted / pigeon-hearted / chicken-hearted*).

Флороморфні ознаки концепту *сердце* репрезентовані у ФО через когнітивну метафору «серце-яблуко», цілісність якого можуть порушити біль і печаль: *Hearts, like apples, are hard and sour, Till crushed by Pain's resistless power.*

Другий концептуальний сегмент – **ознаки неживої природи** – включає такі характеристики концепту *серця*, як ознаки матеріалу або речовини, з якої зроблене серце, властивості серця (*a heart of flint / iron / stone, a velvet heart, tow hearts, to be steel-hearted*), а також *to have a cold / hard heart* – «бути жорстоким»; *a heavy heart* – «тяжкість на серці» чи *to have a warm / soft heart; a light heart.*

Аналіз матеріалу дозволив виділити в досліджуваного концепту третій сегмент – предметна ознака – **ознака артефактів і майна**. В англійській мовній свідомості *серце* уподібнюється дзеркалу (*to break one's heart*), й ознака «музичного інструменту»: англ. *A heart without love is a violin without strings.*

Останній, четвертий, когнітивний сегмент пов'язаний із виділенням в концепті *серце просторових ознак*. Ознаки локалізації серця в тілі представлені в англійській мові як «середина тіла, грудна клітина»: англ. *one's heart leaped into one's throat; one's heart sank into one's shoes.*

Просторові когнітивні метафори також дозволяють описувати концепт *серце* через ознаки вмістилища і дому. Досить часто ця ознака репрезентується через метафори наповнення серця (*one's heart fills with joy*) і його розкриття (англ. *to open one's heart to smb*).

Також виділяємо три основних характеристики концепту *серце*, що ототожнюється з домом: а) дім як обмежений від світу простір, прихисток (англ. *You can look in the eyes, but not in the heart*); б) дім як простір, наповнений добром, любов'ю, ніжними почуттями (англ. *To come / go home to smb's heart*); в) дім як будівля, помешкання, що характеризується наявністю різних його частин (англ. *Eye is the window of the heart*).

Отже, виділяємо ряд національно-специфічних уявлень носіїв англійської мови про концепт *серце*:

– в англійській мовній картині світу *серце*, передусім, утілює джерело сили, мужності і рішучості;

– відмітною властивістю англійської мовної свідомості виступає сприйняття *серця* як органу совісті, добротності й милосердя;

– специфічним для англійської мовної картини світу видається необхідний зв'язок концепту *надія* з *серцем* як місцем її знаходження;

– в англійській мовній картині світу відбито уявлення про *серце* як про замкнутий об'єкт внутрішнього світу;

– виділяється взаємозв'язок концепту *серце* з концептом *гроші*. З точки зору прагматично орієнтованих англійців, матеріальний достаток сприятливо впливає на наповненість серця позитивними емоціями і характеристиками;

– для англійської мовної свідомості важливими вбачаються релятивні і відносні ознаки концепту *серця*.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голубовская И. А. Этнические особенности языковых картин мира : монография / И. А. Голубовская. – К. : ИПЦ «Киевский университет», 2002. – 293 с.
2. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика / В. А. Маслова. – Минск : Тетра-Системс, 2004. – 256 с.
3. Персонажи славянской мифологии / Сост. А. А. Кононенко, С. А. Кононенко. – К. : «Корсар», 1993. – 224 с.
4. Longman Dictionary of Contemporary English. – London : Pearson Education Limited, 2003. – 1950 p.
5. Бондаренко Т. Концепт «серце» в англійській та українській фразеології. Прийоми перекладу / Т. Бондаренко. – К., 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http //xn--e 1 aaajfpcds 8ay4h.com. ua/pages/view/](http://xn--e1aaajfpcds8ay4h.com.ua/pages/view/)
6. Пименова М. В. Типы концептов / М. В. Пименова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://old.kuzspa.ru/diss/conf.../5_pimenova.doc

ДОСЛІДЖЕННЯ АКСІОЛОГІЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК АНІМАЛІСТИЧНИХ ПРИСЛІВ'ІВ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ, АНГЛІЙСЬКОЇ ТА НОВОГРЕЦЬКОЇ МОВ)

Наше дослідження присвячене проблемі вивчення оцінних характеристик прислівного фонду у англійській, українській та новогрецькій мовах.

Прислів'я – це коротка, всім відома фольклорна речення, яка передається з покоління в покоління та виражає мудрість, правду, мораль і традиційні погляди на життя в метафоричній, фіксованій формі [7, с. 4].

Прислів'я розглядають як один з основних «кодів» культури, який «формується з повсякденною культурою», передається з покоління в покоління і відображає всі аспекти життєвої філософії народу – носія мови [5, с. 219].

Прислів'я неодноразово привертати увагу дослідників. Найбільш вивчено стилістична сторона прислів'їв, тобто їх використання в художніх творах для створення того чи іншого стилістичного ефекту. В окремих роботах проведено аналіз семантичних особливостей прислів'їв та їх структурних характеристик [1]. Насьогодні більшість вітчизняних і зарубіжних міжкультурних досліджень у галузі пареміології зорієнтовано на розкриття саме внутрішніх зв'язків між відповідними культурами та виявлення етнолінгвістичної специфіки прислів'їв кожного окремого етносу, що й зумовлює **актуальність** нашої роботи. **Об'єктом** роботи є анімалістичні прислів'я англійської, української та новогрецької мовах. **Предметом** роботи є оцінні характеристики у семантиці анімалістичних прислів'їв. **Метою роботи** є дослідження категорії мовної оцінки на матеріалі анімалістичних прислів'їв англійської, новогрецької та української мовах і визначення їхніх універсальних та спеціальних ознак.

Прислів'я цікавлять не тільки як засіб спілкування, але й як засіб пізнання національного характеру народу, проникнення у систему його цінностей. Вони експлікують менталітет народу як лінгвокультурної спільноти, дають можливість виявити найбільш значущі цінності, які відображують психологію народу.

Особливий наголос у вивченні лінгвокультурних характеристик прислів'їв зроблено на образності прислів'їв, в якій закладено особливості поведінки та характеру кожного народу. Безсумнівно, етнокультурна специфіка народу знаходить своє відображення в лексичному змісті прислів'я, що дозволяє виявити неповторне національне забарвлення мови, пов'язане з історичною долею, культурою, традиціями, звичаями та особливостями народу. Стійкі вирази, що не мають аналогів в інших мовних середовищах, найчастіше є тонким вираженням національного менталітету і культурної самобутності народу [2, с. 177].

На противагу цьому судженню існує інше, яке свідчить, що значення переважної більшості прислів'їв є універсальними, тобто для майже будь-якого прислів'я даного народу можна завжди знайти синонім серед прислів'їв будь-якого іншого народу; відмінності стосуються виключно предметно-образної сфери, а не змісту [3, с. 32].

При дослідженні прислівного фонду тієї чи іншої мови можна виявити головні пріоритети та орієнтації певного етносу. Вивчення такого мовного феномену, як прислів'я, пов'язане зі зверненням до аксіології. Аксіологічною основою для прислів'їв є цінності [6]. Цінності – це узагальнені, стійкі уявлення про бажані блага та прийнятні способи їх отримання, у яких сконцентрований попередній досвід суб'єкта і на основі яких приймаються рішення про його подальшу поведінку [4]. Цінності орієнтують індивіда у його оточенні та виявляють позитивні чи негативні сторони реалій дійсності [6].

У результаті зіставлення анімалістичних прислів'їв англійської, новогрецької та української мов можна стверджувати, що оцінна конотація зоонімів виявляє як схожість, так

і розбіжність у фундаментальних цінностях відповідних етносів, вимагаючи певних фонових знань від учасників комунікації.

Наприклад, в англійських прислів'ях до собаки, кішки та коня виявляється позитивне ставлення:

Every dog has its day. – Буде і на нашій вулиці свято.

Do not spur a willing horse. – Не прищорюй старанного коня.

If you stare deep into a cat's eyes, you would be able to see into the world of spirits. – Якщо вдивився глибоко в очі кішки, маєш можливість побачити світ духів.

Тоді як негативна конотація присутня в прислів'ях, що містять лексему «свиня», «вівця», «осел»:

Never buy a pig in a poke. – Ніколи не купуй свиню в мішку.

A lazy sheep think sits wool heavy. – Ледачий вівці і шерсть важкою здається.

Every ass loves to hear himself bray. – Всяк осел свій рев слухати любить.

Щодо прислів'їв новогрецької мови, позитивна конотація найчастіше надається лексемам «вовк», «лисиця», «кіт», наприклад:

Ο λύκοςέχειτον σβέρκοχοχοντρόγιατί κάνειτιςδουλειέςμόνοστον. – У вовка широка потилиця тому, що зі своїми справами він справляється сам. (Еквівалент з української мови – На інших сподівайся, а сам не зівай).

Γριά αλεπού στην παγίδα δεν πιάνεται. – Стара лисиця у пастку не потрапить.

Καλήγειναι η φάκα, αλλά πάρε και μια γάτα. – Мишоловку поставиши, але і кішку залишиши.

Водночас, у прислів'ях новогрецької мови дуже рідко можна зустріти лексему «кінь». Найчастіше можна побачити лексему «осел», яка має негативну конотацію:

Γάδαρου λύραν έπαιζαν κι αυτός τ'αυτιάτουάραζε. – Ослу на лірі грали, а він очами блимав.

Позитивна оцінка свині, лисиці та вовка у прислів'яному фонді української мови практично відсутня:

Розбирається (розуміє) як свиня в апельсинах.

Як вовка не годуй, він все в ліс дивиться.

Кожна лисиця свій хвіст хвалить.

До вовка і ведмедя простежується двоєке ставлення, з явним переважанням негативної конотації із значенням заборони:

Не вбивши ведмедя, шкури не продавай.

Не клади вовку пальця в рот.

Проаналізувавши 90 англійськомовних пареміологічних одиниць та відповідну кількість їх грецькомовних та українськомовних еквівалентів, ми дійшли висновку, що схожість між ними спостерігається в фундаментальних цінностях як морального, так і утилітарного порядку. Відмінності стосуються плану вираження моральних норм, ступеню їхньої актуальності для даних народів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вяльцева С. И. Языковое использование английских пословиц / С. И. Вяльцева. – М., 1977.
2. Кунин В. А. Курс фразеологии современного английского языка : учеб. для ин-цев и фак. иностр. яз. / В. А. Кунин. – 2-е изд., перераб. – М. : Высш школа, Дубна : Изд. центр «Феникс», 1996 – С. 177.
3. Пермяков Г. Л. Избранные пословицы и поговорки народов Востока / Г. Л. Пермяков. – М., 1968. – С. 32.
4. Саратовский В. Н. Сущностные силы человека / В. Н. Саратовский и др. // Человек: деятельность, творчество, стиль мышления. – Симферополь, 1987. – 112 с.
5. Телия В. Н. Русская фразеология: Семантический, прагматический и лингвокультурный аспекты. – М. : Языки русской культуры, 1996. – С. 219.
6. Шепітько С. В. Аксиологічні характеристики англійських прислів'їв: питання теорії / С. В. Шепітько // Одеський Лінгвістичний Вісник. – Одеса, 2016. – № 7. – С. 114-117.
7. Mieder W. Proverbs: A Handbook / W. Mieder. – Greenwood Press, Westport ; Connecticut London, 2004. – p. 4.

ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ УНІВЕРСАЛІЇ СЕМАНТИКИ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ТА УКРАЇНСЬКОМОВНИХ ВЕЛЕРИЗМІВ

За останні десятиріччя різко зріс інтерес лінгвістів до велеризмів, в особливості до їх семіотичної структури. Найбільше велеризми є дослідженими у працях А. Тейлора та В. Мідера. Вони дефініювали та визначили структуру цього жанру. Проте чимало питань досі залишається нез'ясованими. Причиною цього є насамперед складність і багатопроблемність самого жанру паремій. У традиційній зарубіжній науковій літературі до пареміофонду входять різні афористичні структури типу прислів'їв, ідіом, порівнянь, загадок, велеризмів. У традиційній вітчизняній літературі спектр жанрового розподілу є ще ширшим – прислів'я, приказки, побажання, прокляття, прикмети, велеризми, промовки, пародії на молитви, каламбури, анекдоти [3, с. 114]. Велеризм є жанром паремій, адже має набір сталих характерних ознак, які є визначальними для паремій (лаконізм, влучність, конденсованість думки, відтворення в комунікативному акті певної ситуації, клішованість) [2, с. 52].

Актуальність нашої роботи зумовлена необхідністю у більш глибокому дослідженні семантики велеризмів у соціальному, історичному та культурному аспектах.

Об'єктом дослідження є англійськомовні та українськомовні велеризми.

Предметом дослідження є лінгвокультурні універсалії семантики англійськомовних та українськомовних велеризмів.

Метою нашого дослідження є аналіз семантики англійськомовних та українськомовних велеризмів у лінгвокультурному аспекті.

За **матеріал дослідження** обрано 220 велеризмів, отриманих методом суцільної вибірки з Н. Halpert's «Journal of American folklore», G. Grant Loomis's «Western Folklore», Ch. Dicken's «The Pickwick Papers» та «Українські приказки, прислів'я і таке інше» М. Номиса.

Теоретична значущість роботи полягає у внеску до теорії лінгвокультурології та соціолінгвістики.

Практична значимість роботи полягає в тому, що її наробки можуть бути використані в лекціях, семінарських заняттях з лексикології, у вивченні фразеологічних та етнолінгвістичних аспектів мовних одиниць.

Велеризм – це особливий різновид висловлювання, при якому пояснюється не лише те, хто сказав дану фразу, але й при яких обставинах це було зроблено, що надає висловлюванню новий сенс. А. Тейлор першим використав цей термін у своїй праці «An index to the proverb». Слово «велеризм» виникло від імені героя новели Чарльза Дікенса «Посмертні записки Піквінського клубу» (1836) Семюела Велера, який багато використовує такі висловлювання, що значно додають гумору до його спостережень, серед них «That's the pint», interposed Sam; «out vith it, as the father said to the child, wen he swallowed a farden» [4, с. 194].

Структурно велеризми характеризуються наявністю таких елементів: висловлювання у формі прямої мови; мовця; вказівки на умови чи обставини мовлення (ситуація).

На відміну від звичайного прислів'я у велеризмі введення мовця дозволяє не вказувати на його особисте відношення до прямої мови. Також введення мовця дозволяє посилити (зменшити) достовірність, реальність висловлювання (не моє особисте, так говорить багато хто); отже, висловлюванню надається характер колективного судження. Введення мовця змінює модальність висловлювання.

Ситуація містить в собі причину або умову вживання прямої мови і тому обмежує можливий ситуативний потенціал висловлювання. Ситуація використовується з метою

конкретизації метафори, зменшуючи ступінь узагальнення при ситуативної інтерпретації висловлювання.

Пряма мова містить ставлення мовця до ситуації. Ситуація може розглядатися як закономірне явище, яке впливає з властивостей природи і людини, і тому признається неминучою. Свої спостереження щодо сутності речей, властивостей і відносин мовець формулює в такому випадку в афористичній формі. Тут проявляються світоглядні установки мовця, його ставлення до діалектики життя і смерті, його розуміння долі Всесвіту і людини [1, с. 284-290].

Лінгвокультурний аналіз велеризмів є нерозривно пов'язаним із зовнішніми факторами: з історією країни, її культурою, побутом і т.д. Дослідження велеризмів у лінгвокультурному аспекті допомагає уточнити, а в ряді випадків встановити додаткові смислові відтінки велеризмів з національно-культурної семантикою. Велеризми реагують на всі явища дійсності, відображають життя і світогляд народу у всьому різноманітті, вони передають побутові, соціальні, філософські, релігійні, морально-етичні, естетичні народні погляди. Велеризми є важливим матеріалом для вивчення історичних подій, етнографії, побуту та світогляду народу. Порівняння велеризмів різних народів показує, як багато спільного мають ці народи, що, в свою чергу, сприяє їх кращому взаєморозумінню та зближенню.

У ході дослідження проаналізовано 167 англійськомовних та 53 українськомовних велеризмів, отриманих методом суцільною вибірки. Для аналізу лінгвокультурних універсалій велеризмів ми керувалися тематичним критерієм відбору. Найчисельнішою є група велеризмів, що виражає соціальні ролі жінки. Серед англійськомовних велеризмів до неї відноситься 15,6 % від загальної кількості, тоді як в українській мові серед відібраних нами велеризмів потрапило 14,7 %. Соціальні ролі англійської жінки представлені наступними лексемами: *old lady, old maid, young lady, wife, sister, dowager, girl*. В українських велеризмах наведені такі соціальні ролі жінки: *мати, невістка, кума, жінка*. В українських велеризмах негативне ставлення до дружини виражено набагато яскравіше, ніж в англійських велеризмах. Найімовірніше це пов'язано з тим, що в українській культурі жінка досі не вважається рівною чоловікові, тоді як в англійській культурі жінка більш незалежна.

Другою за змістовністю групою велеризмів в українській та англійській мовах стала група, у якій висміюється фізичне неподобство, а саме сліпота. Найбільшу кількість у цій групі складають англійськомовні велеризми – 14,4 %, українськомовних велеризмів лише 3,7 %.

Третьою є група велеризмів релігійної тематики, до якої увійшло 2,45 % англійськомовних велеризмів та 11 % українськомовних велеризмів.

Четвертою ми виділили групу «міжнаціональні стосунки», у якій відображено взаємини англійців та українців з іншими народами. Українськомовних велеризмів у цій групі 9,25 %, і в них висміюються москалі, жиди, татари. Кількість англійськомовних велеризмів складає 2,4 %, і об'єктом глузування є негр.

Далі йдуть невеликі групи. У групі, в якій висміюється пияцтво і ненажерливість кількість англійськомовних велеризмів складає 1,8 %, українськомовних – 7,4 %. В англійській мові велеризмів про нечесність – 2,4 %, в українській – 3,7 %. У групі, в якій висміюється лінь, англійськомовні велеризми складають 1,2 %, українськомовні – 1,8 %. У групі, в якій засуджується дурість, кількість англійськомовних велеризмів становить 1,2 %, українськомовних – 3,7 %.

Підсумовуючи результати нашого дослідження, ми можемо стверджувати, що велеризми – це жанровий різновид творів народної творчості, який належить до фольклорного роду паремій та має складну структуру (щонайменше дві і більше частин). Стилійною особливістю велеризмів є їх комічний характер, що слугує підсилювачем морального, викривального та виховного у висловлюванні. Виявлено, що англійський та український народи у своєму світосприйнятті мають багато спільних рис. Це проявляється в спільному для цих народів ставленні до жінки, релігії, інших націй, у висміюванні фізичних неподобств, пияцтва та ненажерливості, нечесності, ліні і дурості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пермяков Г. Л. Паремииологические исследования. Сборник статей / Г. Л. Пермяков. – М. : Наука, 1984. – 318 с.
2. Салтовська Н. Велеризм як жанр української усної народної творчості / Н. Салтовська // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2012. – № 23. – С. 52-54.
3. Шепітько С. В. Фонд прислів'їв як об'єкт вивчення сучасних парадигм лінгвістики / С.В. Шепітько // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія : зб. наук. пр. / Міжнар. гуманіт. ун-т. – Одеса: МГУ, 2015. – С. 114-116.
4. Mieder W. Proverbs : a handbook/ W. Mieder. – Greenwood folklore handbooks, 2004. – 304 p.

Софія Шпак
Маріупольський державний університет

ЕТНОЛІНГВІСТИЧНА СПЕЦИФІКА АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ТА УКРАЇНСЬКОМОВНИХ ПРОВЕРБІАЛЬНИХ ПОРІВНЯНЬ З АНІМАЛІСТИЧНИМ КОМПОНЕНТОМ

Національна культурна специфіка відбиває те, які уявлення носій мови має про оточуючий світ, які фрагменти її досвіду були лексично зафіксовані, а також у якій мірі представлені ці фрагменти у певній мові у вигляді цілісних пріоритетів, образів, символів.

Серед складних і багатограних відносин людини з навколишнім світом особливе значення для розвитку людського суспільства мало взаємовідношення «людина – природа», зокрема, «людина – тваринний світ», оскільки освоєння світу є не чим іншим, як пізнанням його закономірностей.

Різніпочуття і переживання людини, що виникають у процесі пізнання природи, знайшли відображення у мові в утворенні людської «другої природи», зокрема, в усталених словесних комплексах, що є мовними пам'ятками культурної історії народу.

Актуальність роботи полягає в тому, що аналіз одиниць паремійного корпусу англійського та українського народів дозволяє виявити відмінні риси, які притаманні їх ментальності. Розробка даної проблематики є перспективною для виявлення специфіки відображення мовної картини світу в пареміях, зокрема у проverbsіальних порівняннях, які на сьогодні є ще не достатньо дослідженими.

Об'єкт дослідження – англійськомовні проverbsіальні порівняння.

Предмет дослідження – етнолінгвістичні характеристики англійськомовних та українськомовних проverbsіальних порівнянь.

Мета роботи – дослідити етнолінгвістичну специфіку проverbsіальних порівнянь з анімалістичним компонентом на матеріалі англійської та української мов.

Етноконцепти, що відображають сприйняття й осмислення етносами взаємодії людини з тваринним світом, реалізуються в мові через зоосемізми – назви тварин у переносному значенні, що характеризують людину та її контакти з фауною. Такий підхід дає можливість зрозуміти особливості сприйняття людиною живої природи, що знайшло відображення в мовній картині світу, яка включає універсальні, етнічні й індивідуальні компоненти [2, с. 66-81].

Тваринні образи мають універсальне значення у символічній системі народного фольклору. Вони – одні з найчастіше вживаних та найбільше значущих елементів. Така символічна роль зооперсонажа пов'язана із життєвою активністю самої тварини у природі. Це виявляється в можливості дихати, рости, рухатись, видавати звуки тощо, а ці ознаки життя відповідно дозволяють розширити семантичне та функціональне поле зооморфного символу.

Процес доместикації тварин вносить в образно-символічну систему ще один класифікатор – дикий – домашній, який у свою чергу розбиває класи звірів на дві частини, додатково його «семантизуючи». Дана опозиція одночасно співвідноситься із такими характеристиками як чужий – свій (свійська тварина), небезпечний – безпечний, сакральний – профанний. «Свійські тварини, – зауважує Л. Дунаєвська, – протиставлені диким звірям благородством поведінки, добротою, розумом». [1, с. 73]. Домашня тварина має семантику синонімічну самій людині (слабка і розумна), натомість дика тварина співвідноситься у свідомості зі сміливістю, витривалістю, ненаситністю, підступністю, жорстокістю.

Зазвичай, зоосемізми втілюють риси людини, її відношення до оточуючого світу, але в різних мовах ці риси приписують різним образам.

Етно-специфіка порівнянь відбивається, наприклад, у пареміях для позначення такої риси характеру, як тупість. В українській мові використовують зоосемізм «баран»: *як баран в аптеці, дивиться як баран на нові ворота*, а в англійській мові – це «осел»: *act like the ass, as stupid as a donkey*.

Зоосемізм «кінь» асоціюються з силою, витривалістю в англійській мові: *strong as a horse* [3, с. 386].

В англійській мові силу відбиває образ коня, то в українській – образ «корови» та «бика»: *здоровий як віл*. Добір образів тут не випадковий, тому що коні, корови і бики здавна служили людині підмогою в польових роботах.

Зоосемізм «свиня» в англійських пареміях дуже часто використовується з негативним значенням ненаситності, жадібності, лінощів, нерозумності. Наприклад: *as greedy as a pig, as fat as a pig, sleep as a pig, roar as a stuck pig, squeal like a pig, stare like a pig* [3, с. 336]. В українській мові це символ неохайності, нерозумності: *брудний як свиня, розумітися як свиня на апельсинах*.

Специфіку ми можемо простежити і в порівняннях стосовно зоосемізма «лев». В англійській мові лев вживається для позначення не тільки позитивних, але й для негативних рис. Йому приписують хвалькуватість. В українській культурі це не простежується.

Серед досліджуваних нами провєрбїальних порівнянь англїйської мови найпродуктивнїшими є з компонентами-зоонїмами *cat, dog, horse, bear, pig*.

В українській мові не менше, ніж у англійській, порівнянь із компонентами *собака, кіт, бик, віл, вівця*. Можна зазначити, що одиничними є вислови з зоонїмами *лев, осел*, а такі компоненти, як: *крокодил, дятел, бобер* зовсім не фіксують українські джерела.

Таке часте вживання цих зоонїмів, на нашу думку, можна пояснити глибиними механїзмами людської свідомості, що є задїяними в когнїтивних процесах відображення навколишньої дійсності та асоціативним характером людського мислення.

Таким чином, багато порівнянь із зоонїмичним компонентом відображають у своїй семантичній структурі специфіку культури народу, особливості його історичного розвитку, певний соціально-економічний лад. Вони становлять цікавий матеріал, який дає нам можливість простежити, яким чином ці компоненти впливають на формування національно-культурної семантики. І на сьогодні питання взаємозв'язку національної культури і фразеології все ще залишається одним із найактуальніших питань у дослідженнях з фразеології з різних мов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дунаєвська Л. Ф. Українська народна казка / Л. Ф. Дунаєвська. – К. : Вища школа, 1987. – 127 с.
2. Ужченко Д. В. Провідна роль конотативного аспекту в семантичній структурі зоофразеологізмів / Д. В. Ужченко // Вісник Луганського державного педагогічного університету імені Тараса Шевченка : Філологічні науки. – Луганськ, 1999. – № 10. – С. 47-52.
3. Mieder W. Proverbs: A Handbook / W. Mieder. – Connecticut : Greenwood Press, 2004.

Фонетичний аспект дискурсу: сегментний та надсегментний рівні

Наталія Богаєнко
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

ІНТОНАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Для кожної мови характерна особлива інтонація, яка помітно відрізняється від інтонації інших мов. Через сильно виражений аналітичний характер англійської мови, відповідно до якого відношення між словами виражаються не за допомогою закінчень, як, наприклад, в українській синтетичній мові, а за допомогою службових слів, прийменників, допоміжних дієслів й інтонації, остання відіграє важливу роль при спілкуванні. Правильне англійське мовлення неможливе без знання інтонаційних особливостей.

Вивченням цього питання займалися такі вчені: Лях О. В., Кузьмичова В. К., Голованьова О. О., Деніел Д., Крістал Д., Гарашук Л. А.

Мета дослідження – проаналізувати інтонаційні особливості англійської мови, визначити основні функції інтонації.

У лінгвістиці інтонація – це варіація усного мовлення, яка не використовується для розрізнення слів [4, с. 76]. Проте інтонація виконує цілий ряд функцій, вона демонструє ставлення мовця до висловлюваного, його емоції; розрізняє твердження та питання; а також вказує на конкретний тип запитання; за допомогою інтонації можна зосередити увагу на важливих елементах усного повідомлення, тобто одне й те саме речення може звучати по-різному за допомогою виділення того чи іншого слова, відповідно до того, на що саме мовець хоче наголосити. Іншими словами, інтонація – це взаємодія ритму, темпу, мелодики, гучності, тобто різних просодичних систем [1, с. 142].

Мелодика мови виражається завдяки підвищенню або притишинню голосу. Мовний ритм спостерігається при чергуванні наголошених і ненаголошених складів. Темп характеризує швидкість або повільність мовлення, а також паузи між висловлюваннями. Адекватністю вимови є швидкість мови. Під швидкістю мовлення мається на увазі достатня автоматизованість вимовних навичок, що дозволяє тому, хто говорить, висловлюватися в нормальному темпі, характерному для мови [3, с. 215]. Темп мовлення в українській мові, наприклад, дорівнює 80-100 слів за хвилину, а англійці говорять набагато швидше – 140-150 слів за хвилину. Тембр мови залежить від індивідуального звукового забарвлення, яке надає мовленню емоційні відтінки (похмурі, веселі, злі і т. ін.). Фразовий і логічний наголос виділяють окремі значущі слова у мовному відрізку. В реченні, як правило, наголошуються повнозначні слова (іменники, смислові дієслова, прикметники, прислівники, числівники, питальні займенники, вказівні займенники в ролі підмета, присвійні займенники в абсолютній формі). Ненаголошеними є зазвичай службові слова (допоміжні та модальні дієслова, якщо з них не починається речення, союзи, артиклі, частки і більшість займенників). Наприклад: *It's a family tradition* (Це сімейна традиція).

Логічний наголос – це особливий засіб виділення будь-якого слова, що використовується як інтонаційний засіб протиставлення або посилення, із навмисним його підкресленням у фразі. Наголос на слові з логічним наголосом виявляється настільки сильним, що всі слова, що стоять після нього до самого кінця синтагми, є ненаголошеними: *I can read this text* (Я можу прочитати цей текст) [2, с. 154].

На початку ХХ століття домінуючий підхід в описі англійської інтонацій ґрунтувався на невеликому числі базових «мелодій», пов'язаних з одиницями інтонації: в типовому описі «мелодія 1» остаточно спадає, в той час як «мелодія 2» має різке зростання наприкінці речення [6, с. 84-85]. У наш час ми знаємо, що в англійській мові існують зразки інтонації, які відповідають використанню певних граматичних структур. Найбільш розповсюдженим прикладом є використання *wh*-запитань (тобто питань, які починаються зі слів *who*, *what*,

why, where, when, which, how) після яких інтонація, як правило, йде на спад. Такий тип інтонації є найбільш розповсюдженим в англійській мові. Його також можна почути у стверджувальних реченнях, риторичних запитаннях та командах. Також, як це не дивно, незважаючи на знак оклику у кінці речення, у вигуківих конструкціях останнє слово слід також вимовляти із спадаючою інтонацією.

Зростаюча інтонація характерна для тих випадків, коли мовець хоче продовжити розмову, чекає на відповідь. У запитаннях, які передбачають відповідь «Так» чи «Ні», інтонація завжди зростає.

Іноді використовують комбінацію зростаючої та спадаючої інтонації. Є два типи такої комбінації: зростаючо-спадаюча і спадаючо-зростаюча. Перший тип комбінованої інтонації можна почути у незавершених реченнях, коли йдеться про вибір (між двома речами, наприклад), в умовних реченнях, а також під час переліку явищ, предметів тощо. У цьому випадку інтонація буде зростаючою протягом усього переліку, окрім останнього слова, на якому інтонація різко спадає.

Другий тип комбінованої інтонації використовується, коли мовець невпевнений у своїх відповідях на поставлене запитання, не зацікавлений у відповіді на поставлене запитання, а також у чемних проханнях та пропозиціях [5, с. 305].

Таким чином, інтонація – це характерна фонетична ознака будь-якої мови, і оволодіння нею дозволяє не тільки зробити мову більш мелодійною, але й надати висловлюванню певний смисл.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лях О. В. Шляхи формування інтонаційних навичок у майбутніх учителів англійської мови / О. В. Лях // Молодий вчений. – 2015. – № 10(2). – С. 141-144.
2. Махмурян К. С. Фонетический практикум / К. С. Махмурян. – Дубна, 2008. – 256 с.
3. Миролубов А. А. Методика обучения иностранным языкам: Традиции и современность / А. А. Миролубов. – М., 2010. – 464 с.
4. Пассов Е. И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению / И. Е. Пассов. – М., 1989. – 278 с.
5. Соколова М. А. Практическая фонетика английского языка / А. М. Соколова. – М., 1997. – 384 с.
6. Gussenhoven C. The phonology of Tone and Intonation / C. Gussenhoven. – Cambridge University Press, 2004. – 355 с.

Авторський стиль та переклад

Єлизавета Аршенюк
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ПАРАДИГМАТИЧНІ ВІДНОШЕННЯ В ОСНОВІ АНГЛОМОВНИХ НЕОЛОГІЗМІВ ТА ЇХ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Протягом останніх десятиліть чималі зміни відбуваються в англомовних країнах в суспільно-політичній та науково-технічній площинах, що спричиняє утворення в англійській мові та поширення в світі, у результаті перекладу, неологізмів як нових слів, лексико-семантичних варіантів слів, словотворчих засобів, фразеологічних одиниць та семантичних варіантів стійких словосполучень [1, с. 90]. Разом із формуванням у світі нових політичних, економічних і культурних відносин та утворенням різного роду нових інституцій і організацій, з'являється нагальна потреба постійного поповнення лексичного фонду мов. Відтак неологізми та їх переклад відзначаються великою актуальністю для

філологічних досліджень, оскільки вони засвідчують розвиток мовних систем і реформують мовлення. Водночас варто зауважити, що новий словниковий матеріал часто утворюється за аналогією та з урахування парадигматичних відношень: синонімії, антонімії, омонімії, полісемії та паронімії [2, с. 34]. Нашою метою є розглянути такі особливості функціонування англійських неологізмів та їх перекладу українською мовою на матеріалі ЗМІ.

Так, явище **синонімії** характерне для відповідників нових англійських слів в українській мові. Наприклад, *disruptive technology* – *підривна технологія, підривна інновація* «нова продукція чи послуга, яка впливає на промисловість і поступово завойовує переважну частину ринку»: *Підривна інновація* являє собою новий продукт або принципово нову пропозицію ринку (Моніторинг розвитку профільних досліджень, 2007); *junk e-mail* – *поштове сміття, електронне сміття та спам* «матеріал рекламного характеру, який надсилається електронною поштою»: *Одним із неприємних різновидів реклами за допомогою електронної скриньки є спам. Електронне сміття, як ще його називають, можна порівняти з рекламою у звичайній поштової скриньці або з телефонними опитуваннями,...* (Дебет-Кредит, 29.08.2005).

Аналогія відіграє також помітну роль у творенні неологізмів-синонімів, особливо з епітетним компонентом на позначення явищ, спричинених розробкою комп'ютерно-інформаційних технологій. Наприклад, *digital* і *tele-* (семантичні синоніми); *wireless* і *unstrung* (стилістичні синоніми); *Internet/net* і *web-* (семантико-стилістичні синоніми): *Цифрова демократія та права чи обмеження та безпека?* (Дзеркало тижня, 24-30.11.2001); *«Теледемократія» набридла,...* (День, 11.11.2009); *Приєднуйтеся до бездротової революції* (Sony Ericson, 2009); *З такими закликами звертаються до абонентів невідомі організатори так званої мобільної революції* (Україна молода, 01.02.2006); *net fever* – *інтернет-лихоманка: ...так було у... 2001-2002 роках – під час «Інтернет-лихоманки» та бухгалтерських скандалів* (Економічна правда, 09.03.2009).

Іншим прикладом синонімії неологізмів із компонентом-епітетом є варіювання не епітета, а охарактеризованого ним головного компонента, наприклад: *smart gun* = *smart pistol* – «розумна» зброя «зброя з високотехнологічними налаштуваннями»: *Сучасний солдат, чий дії прикриває найсучасніша «розумна зброя», має постійно вдосконалювати свої вміння та фізичні дані* (Український тиждень, 22.01.2010); *fusion cookery* = *fusion cuisine* – *змішана кухня* «кулінарія, заснована на змішуванні продуктів, приправ і техніки приготування страв різних народів, країн»: *Тут актуальна змішана кухня, інтер'єри, що нагадують фантастичну орбітальну станцію, і продумана коктейльна карта, – пишуть «Новости туризма»* (Контракти, квітень 2004, № 17).

Велика кількість неологізмів із суфіксоїдом-епітетом *-friendly* відтворюються в українській мові синонімічно-описовими відповідниками зазначеного словотворчого форманта: *зручний, допоміжний, сприятливий, безпечний, корисний* як *auto-friendly* – *зручний для автомобілів, farmer-friendly* – *допоміжний у фермерстві, forest-friendly* – *безпечний для лісу, nature-friendly* – *безпечний для навколишнього середовища, reader-friendly* – *зручний для читача, family-friendly* – *зручний/корисний/безпечний для сім'ї, IT-friendly* – *сприятливий/безпечний/сумісний для інформаційних технологій*.

Водночас, якщо компонент *friendly* є повноцінною лексемою, а не формантом, то українська мова запозичила неологізми з цим епітетом у результаті повного калькування, наприклад: *friendly fire* – «дружній вогонь» «обстріл або вчинки, що призводять до власних втрат»: *Дружній вогонь. У I кварталі 2012 року імпорту феросплавів до України зріс на 27%. За підсумками 2011-го зростання обсягів імпорту становило 188%. Буквально за три роки частка вітчизняних виробників зменшилася з 90% до 40%.* (Контракти, червень 2012, № 24-26).

Проаналізовані приклади адаптації в українській мові англійських неологізмів із компонентом-епітетом свідчать про те, що більшість таких новоутворень запозичуються шляхом покомпонентного калькування. Проте одночасна актуальність кількох синонімів певного епітета може призвести до його синонімічної заміни в складі словосполучення-

неологізму. Наприклад, *digital terrorism* «маніпулювання електронними графічними зображеннями» – не *цифровий*, а *електронний тероризм*: Приховані вставки у відеопродукцію можуть бути небезпечними для психічного здоров'я людей, їх можна віднести до категорії «*електронного тероризму*»,... (Хрещатик, 15.08.2002).

Явище **антонімії** простежується як у вигляді векторної протилежності епітетів (*soft power* – *м'яка* влада та *hard power* – *тверда* влада; *soft money* – «*м'які*» гроші та *hard currency* – *тверда* валюта), так і у плані градаційної протилежності (*red state* – *червоний штат* → *purple state* – *фіолетовий штат* → *blue state* – *сині штати*; дієслова *whitelist* → *greylist* → *blacklist* – *занести до білого/сірого/чорного списку*).

Антонімічні відношення епітетів можуть виявлятися як на лексичному рівні (*smart gun* – «*розумна*» зброя та *stupid line* – *межа дурості*), так і в концептуальному плані (*stupid line* – *межа дурості* «метафорична межа, яка розділяє розумну поведінку й безглузду» та *swarm system* – *логіка рою* «явище, коли велика кількість нерозумних істот, скооперувавшись, здатна виконати розумну дію»): *Сучасна розумна зброя* – *яскравий приклад таких інновацій* (Дзеркало тижня, 09-15.08.2008); *Припустити, що нашоукраїнець Сидоров, який очолює Солом'янський район, раптом стане міцним регіоналом* – *межа дурості* (Дзеркало тижня, 12-18.06.2010); *Мережевий рух. ...Логіка рою* – *це надприродна річ, особливо якщо не розуміти її простих правил* (Сайт Комітету протидії корупції і організованій злочинності, 17.11.2007).

Досить звичайною можна вважати таку аналогію, внаслідок якої неологізми співвідносяться зі словом-зразком як елементи антонімічної парадигми. Наприклад, *meatspace* – *реальний простір* (неологізм 1990-х років) з'явився на противагу *cyberspace* – *віртуальний простір* (неологізм 1980-х років); засвоєння неологізму *meatspace* в українській мові відбувається внаслідок аналогічного калькування головного компонента – *space* та стилістично нейтральної експлікації атрибутивного компонента. За аналогією до протиставлення *cyberspace* – *meatspace* побудовано опозицію *cybermeet* – *fleshmeet*, де *cybermeet* – *віртуальна зустріч*, а *fleshmeet* – *жива зустріч* «зустріч у реальному просторі, особливо людей, які спілкуються переважно чи виключно через інтернет – *online*». В українських варіантах неологізмів спостерігається зниження експресивності.

Паронімія на основі слова *fishing* – *рибальство* спостерігається на позначення прикрого сучасного явища шахрайства в умовах комп'ютерно-технологічного середовища, що полягає у виманюванні у користувачів інтернету їхніх особистих, фінансових, парольних даних, особливо за допомогою створення копії офіційно існуючої веб-сторінки банку чи іншої установи (відповідним дієсловом в англійській мові є *to phish* – *займатися фішингом*: **Фішинг, грумінг, спамінг, віруси, кіберхуліганство, порносайти** – *важко навіть визначитися, з якої мови на яку потрібно все це перекладати* (Дзеркало тижня, 05-12.04.2009).

У випадку еквівалента *електронне сміття* зауважуємо **полісемію**, якої варто уникати, використовуючи загальноприйнятий новий термін *спам* (*spam*), оскільки словосполучення *електронне сміття* переважно відповідає англійському неологізму *e-waste*, яке позначає (стару) електронну техніку, викинуту на смітник: *Техніка все більше входить в наше життя, а разом з нею людство зіткнулося з новою екологічною проблемою – електронним сміттям. Таким сміттям є б/в електронні пристрої, такі як комп'ютери, мобільні телефони, плеєри, холодильники, телевізори та інші пристосування, а також забраковані і застарілі пристрої* (Екологія життя, 10.06.2010). А отже, доречними еквівалентами неологізму *junk e-mail* є зазначені в такому прикладі: *Не марнуйте час на поштове сміття та непотрібні повідомлення. Gmail блокує спам до того, як він потрапить у поштову скриньку* (Google : про Gmail).

Зауважуємо, що англійське ініціальне скорочення *WTO* **омонімічно** позначає дві організації – *World Trade Organization* та *World Tourist Organization*. Україномовне ініціальне скорочення *ВТО* засвідчує аналогічну омонімію (*Всесвітня торгова організація та Всесвітня туристична організація, створена в 1975 р.*): *За даними Всесвітньої туристичної організації*

(ВТО), світом щорічно “кочують” понад 600 мільйонів чоловік, а доходи від міжнародного туризму становлять близько 470-480 млрд. дол. США (Дзеркало тижня, 15-21.02.2003). Очевидно, що омонімія двох термінів-ініціальних скорочень спричиняє експлікацію та приводить до висновку, що нова аббревіатура *COT* є доречнішою для розрізнення двох організацій – торгової та туристичної. Проте аббревіатура *ВТО* є виправданою як запозичення за аналогією.

Транскодування з експлікацією характерне для акронімів, які є омонімами до звичайних англійських слів, як-от, наприклад: *START* (Strategic Arms Reduction Treaty) – *СТАРТ*, угода/договір про скорочення/зменшення стратегічних наступальних озброєнь (була підписана США та СРСР 31 липня 1991 року та набула чинності 5 грудня 1994 року): *Перш ніж почати працювати над новою угодою, Клінтону потрібно було спочатку виконати Договір про зменшення та обмеження стратегічних наступальних озброєнь (СТАРТ 1), підписаний 31 липня 1991 року Джорджем Бушем та Михайлом Горбачовим* (Дзеркало тижня, 27.07-02.08.2002); *TARGET* (Trans-European Automated Real-time Gross Settlement Express Transfer) – *TARİET* «Трансєвропейська єдина автоматизована система розрахунків у режимі реального часу» та *URAN* (Ukrainian Research and Academic Network) – *УРАН*, Українська науково-освітня (телекомунікаційна) мережа: *Одним із важливих елементів Валютного союзу стане TARİET – Трансєвропейська єдина автоматизована система розрахунків у режимі реального часу (Trans-European Automated Real-time Gross Settlement Express Transfer – TARGET)* (Політика і час, 1999, № 1); *Тому Міністерство започаткувало програму доступу до провідних світових журналів через Українську науково-освітню мережу УРАН, яка сьогодні об'єднує понад 80 провідних університетів і науково-дослідних інститутів* (День, 18.12.2009).

Розглянуті приклади свідчать про важливість урахування парадигматичних відношень між неологізмами як у мові оригіналу, так і у мові перекладу, оскільки вони характеризують такі інновації як актуальні, експресивні, варіативні та змістовні лексико-семантичні одиниці мови, які варто розглядати у зіставному аспекті на матеріалі усіх стилів мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зацний Ю. А. Мова і суспільство : Збагачення словникового складу сучасної англійської мови / Ю. А. Зацний, Т. О. Пахомова. – Запоріжжя : Вид-во ЗДУ, 2001. – 243 с.
2. Ясинецька Н. А. Структурно-семантические особенности и функционирование новейших англицизмов в украинском языке : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Ясинецька Наталія Анатоліївна. – К., 2013. – 253 с.

Поліна Бакутіна
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ПЕРЕКЛАД СЮЖЕТНИХ ПІСЕНЬ ТА ПОЕЗІЇ

Література займає особливе місце серед інших видів мистецтва. На відміну від музики та живопису, які впливають на людей різних національностей безпосередньо через слух і зір, літературний твір інколи зазнає значних перешкод на шляху до свого читача, якщо цей читач є носієм іншої мовної системи, ніж автор твору. На жаль, полілінгвізм є явищем більше виключним, ніж типовим; тоді на допомогу приходять переклад, тобто такий вид діяльності, у процесі якого твір, який існує в одній мові, відтворюється засобами іншої мови [1, с. 234]. Переклад посідає особливе місце у літературному процесі, в якому художній переклад є особливим видом перекладу як «відображення думок і почуттів автора прозового або поетичного першотвору за допомогою іншої мови, перевтілення його образів у матеріал іншої мови» [2, с. 166].

Переклад пісень та поезії у кіно є художнім перекладом і посередництвом у прояві міжлітературної та міжкультурної взаємодії. Відповідною метою є проаналізувати особливості перекладу сюжетних пісень та поезії з англійської мови українською та, у зіставному плані, російською, щоб виявити переваги й недоліки та проілюструвати, що переклад має бути змістовно наближеним до оригіналу, римованим та вдало поєднуватися з музичним супроводом, щоб реципієнт не замислювався над тим, що це переклад, а слухав його як оригінал.

Переклад як своєрідний тип міжмовної та міжкультурної комунікації має багатогранний характер і, відповідно, може оцінюватися з різних точок зору: з позиції відповідності оригіналу, з точки зору комунікативного ефекту, досягнутого за допомогою перекладу, у плані прагматичної адекватності [3, с. 136]. Варто відмітити, що за якість пісні відповідають не лише перекладач та редактор перекладу, а ще й актор, який озвучує персонажа, що співає. Важливо дотримуватися схожих із героєм тембру та тональності; причому голос у виконавця пісні, якщо її виконує/озвучує інший актор/співак, та у персонажа у звичайному спілкуванні не повинні відрізнятися тембрально. Співаки також можуть брати участь у перекладі або редагуванні сюжетних пісень, оскільки їм краще зрозуміти, як звучатиме готова пісня.

Прикладом вдалого перекладу сюжетної пісні вважаємо фінальний саундтрек до мультфільму «Тролі» (слова пісні Джастіна Тімберлейка «Can't Stop the Feeling!»):

Англійський саундтрек	Український переклад	Російський переклад
I got this feeling inside my bones. It goes electric wavy when I turn it on. And if you want it inside your soul, Just open up your heart, let music take control.	Я відчуваю, як ніби щось Електрохвильне в організмі завелось. І той, хто хоче такий мотор, У того в серці хай розспівується хор.	Что там за сила во мне живёт? Электризует кровь, даёт душе полёт, То пузырьками, щекочет нос, То заряжает нас до кончиков волос.
I got that sunshine in my pocket, Got that good soul in my feet. I feel that hot blood in my body when it drops, ooh. I can't take my eyes up off it, moving so phenomenally. Room on lock the way we rock it, so don't stop.	У мене ноги аж гарячі, Гуде пожежа у взутті, Кипуча кров у жилах скаче пісні в такт. Рухи виточені наче Очі рвуть з німих глядачів. Підлога наша й зала наша. Буде так!	То светит солнцем из кармана, Дует ветром в рукаве, То вдруг по спине неожиданно ручейком. Уши музыкой наполнит, И жужжит, гудит в голове. Мы кружим с тобой, не помним ни о ком.

Загалом український варіант перекладу є ближчим до оригіналу і, водночас, милозвучним: добре звучить у поєднанні з мелодією. Російська версія є досить своєрідною та більш авторською, але коли чуєш її вперше, вона вражає своїми образними засобами та стилістичними прийомами.

Наступним прикладом вдалого перекладу сюжетної пісні вважаємо саундтрек із мультфільму «Крижане серце»:

Англійський саундтрек	Український переклад
Let It Go The snow glows white on the mountain tonight, Not a footprint to be seen. A kingdom of isolation And it looks like I'm the queen. The wind is howling like this swirling storm inside.	Все одно Цей білий сніг дику гору обліг, Навіть сліду тут нема. Безлюдне, неначе, царство, А царюю я сама. І завиває вітер-хуга в серці зла... Втримати в собі силу не змогла.

<p>Couldn't keep it in, Heaven knows I tried.</p> <p>Don't let them in, don't let them see. Be the good girl you always have to be. Conceal, don't feel, don't let them know. Well, now they know! Let it go, let it go. Can't hold it back anymore. Let it go, let it go. Turn away and slam the door. I don't care what they're going to say. Let the storm rage on. The cold never bothered me anyway.</p> <p>It's funny how some distance makes everything seem small. And the fears that once controlled me can't get to me at all. It's time to see what I can do, to test the limits and break through. No right, no wrong, no rules for me. I'm free!</p>	<p>То схаменись, то доведи – ти хороша і буде так завжди! Сховай свій дар в душі на дно. Вже все одно! Все одно! Все одно! На волю шугне воно! Все одно! Все одно! – Я здалася вже давно! Хай женуть! Хай цураються! Хай кругом зима... Та холоду я не лякаюся.</p> <p>На відстані всі речі, Малесенькі немов. І страхи мої безодні не вернуться І знов, – Сама собі я покажу, що вільна перейти межу! Добро і зло – їх тут нема! Нема!</p>
---	---

Переклад здійснено з дотриманням усіх вимог: збережено римування, слова перекладу так само накладаються на мелодію, як і оригінал пісні, тобто при перекладі був врахований темп пісні. Звичайно ж українська версія створена за допомогою перекладацьких адаптацій. Важко не помітити пропущення фрази *Heaven knows I tried*. Такий прийом було застосовано з метою дотримання кількості складів у перекладі. Переклад речення *It's funny how some distance makes everything seem small* українською є еліптичним, з пропущенням дієслова-зв'язки: *На відстані всі речі, Малесенькі немов*. Нашу увагу привернув також переклад останнього рядка: *No right, no wrong, no rules for me. I'm free! – Добро і зло – їх тут нема! Нема!* Слова *right* та *wrong* передано як *добро* та *зло*, а *no rules for me* взагалі пропущено, через що втрачається сенс усього вислову мовою реципієнта. Переклад цього речення не пов'язаний із попередніми рядками пісні. Бачимо, що такий варіант існує лише для підтримання римування та цілісності пісні.

Далі хочемо запропонувати переклад пісні Рапунцель з однойменного мультфільму:

Англійський саундтрек	Український переклад
<p>When Will My Life Begin 7 am the usual morning line up, Start on the chores and sweep till the floor's all clean. Polish and wax, do laundry and mop and shine up. Sweep again and by then it's like 7:15.</p> <p>So I'll read a book, or maybe two or three. I'll add a few new paintings to my gallery. I'll play guitar and knit and cook and basically, Just wonder when will my life begin. Then after lunch, it's puzzles and darts and baking, Paper mache, a bit of ballet and chess, Pottery, and ventriloquy candle making,</p>	<p>Де ж воно, те життя Кожного дня о сьомій завжди встаю я І для початку в мене мітла в руках. Я прибираю, мию, перу, прасую: Півгодини пролине – і вільна як птах!</p> <p>А потім я книжки читаю пачками, Малюю той момент, що в мріях бачу я. Гітара, печиво, готую всячину, Та це не те, що я бачу в снах.</p> <p>Після обіду пазли, і дартс, і квіти, Пап'є-маше, балет, шах і мат швидкий, Глина, черевомовлення, свічі лити,</p>

<p>Then I'll stretch, maybe sketch, Take a climb, sow a dress.</p> <p>And I'll re-read the books if I have time to spare, I'll paint the walls some more. I'm sure there's room somewhere. Then I'll brush and brush and brush and brush my hair. And I'll keep wondering and wondering and wondering and wondering when will my life begin.</p>	<p>Кілька вправ, щось підправ, Вверх залізь, щось поший.</p> <p>Я вже читала все, та знов читатиму. Я стіни розпишу, якби ще знати – де. А потім коси я свої чесатиму, І так щодня у цій вежі я...</p> <p>І все себе я питаю, питаю, питаю, Де ж воно, те життя.</p>
--	--

Проаналізувавши, можемо зробити висновок, що пісня у перекладеному варіанті зберегла усі компоненти оригіналу. Перед перекладачами та редакторами поставало складне завдання, адже всі слова, що співала героїня, відображувались в її діях. Тобто не можливо було змінити порядок слів чи замінити слова. Наприклад, *Paper mache, a bit of ballet and chess – Пан'є-маше, балет, шах і мат швидкий* – видно як редактори сумлінно поставились до збереження порядку слів. Однак це не завжди можливо, як ось у наступному прикладі: *Then after lunch, it's puzzles and darts and baking* – *Після обіду пазли, і дартс, і квіти* – в оригіналі не йдеться про квіти, і на екрані дівчинка на словах *and baking* тримає в руках печиво. Проте ми вважаємо, що така заміна, спричинена не неухважністю редакторів, а певною безвихіддю, не стала фатальною помилкою.

Отже, переклад сюжетних пісень можна вважати художнім. Він є певним відображенням власних почуттів автора перекладу, однак слід бути обережним із тлумаченням почуттів, бо є ризик втратити сюжетну лінію пісні, її роль у певному місці кінострічки. Можна і потрібно використовувати перекладацькі трансформації. Саме вони допомагають створити адекватний еквівалент мовою реципієнта. Також варто враховувати культурологічні та вікові аспекти аудиторії, для якої перекладається пісня.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дюришин Д. Межлитературные формы художественного перевода / Диониз Дюришин // Проблемы особых межлитературных общностей. – М. : Просвещение, 1993. – С. 234-239.
2. Дюришин Д. Посредническая функция художественного перевода / Диониз Дюришин // Перевод – средство взаимного сближения народов. – М. : Прогресс, 1987. – С. 166–172.
3. Комиссаров В. Н. Слово о переводе. Очерки лингвистического учения о переводе / Вилен Наумович Комиссаров. – М. : Междунар. отнош., 1973. – 215 с.

Анастасія Груданова
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

АНГЛОМОВНІ МАРКЕТИНГОВІ ТЕРМІНИ ТА ЇХ ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Переклад займає особливе місце серед галузей мовознавства. Перед перекладачем постає особливе завдання – зробити переклад тексту таким, щоб не змінити оригінальність твору, донести основну думку до читача і одночасно адаптувати роботу для сприйняття читачем тексту цільовою мовою. Оригінал тексту вимагає від перекладача застосування особливих методів та прийомів перекладу, зокрема для подолання лексичних труднощів,

причинами існування яких перш за все є розбіжності у картинах світу англійської та української мов.

Незважаючи на те, що багато мовознавців зверталися до проблем термінології (В. Абаєв, М. Апресян, Т. Арбекова., І. Арнольд., Р. Болтянська, Р. Будагов, В. Виноградов, А. Грищенко, О. Демська, М. Доленко, М. Задорожній, М. Івченко, М. Кочерган, Д. Новіков), англомовні маркетингові терміни та їх переклад українською мовою залишаються актуальними для дослідження.

Відповідно до положень «Енциклопедичного економічного словника», економічні терміни поділяються на два різновиди за ознакою «зрозумілості» для певної категорії населення: 1) **загальнозначущі терміни**, які характеризуються тим, що вони вживаються у повсякденному змісті і зрозумілі усім; до цієї групи термінів відносяться, наприклад, *brand* – бренд, *consumer* – споживач, *sale* – продаж, *market* – ринок; 2) **спеціально-технічні терміни**, які відбивають певну галузь спеціальних знань – техніки, економіки, медицини тощо (ці терміни повинні бути зрозумілі фахівцям відповідної галузі), наприклад: *payback period* – термін повернення капіталовкладення, *planned economy* – планова економіка, *safety stock* – гарантійні запаси, *segmentation* – сегментація ринку, *stagflation* – економічний застої при одночасній інфляції.

Багато авторів, що досліджували терміни, робили спробу класифікувати ці одиниці. Усі терміни за своєю будовою А.Я. Коваленко поділяє на [2, с. 258]:

1) прості, які складаються з одного слова: *product* – товар, *purchase* – купівля, *sale* – продаж, *advertising* – реклама;

2) складні, які складаються з двох коренів і пишуться разом або через дефіс: *price-conscious* – той, хто розуміє динаміку цін; *storyboard* – рекламне розкадрування; *product design* – дизайн, зовнішній вигляд товару;

3) терміни-словосполучення, які складаються із декількох компонентів: *concentrated marketing* – концентрований маркетинг, *consumer franchise* – привілейоване положення в очах споживача, *deceptive advertising* – реклама неякісних товарів, *demand curve* – крива попиту, *diffusion of innovations* – розповсюдження новинок, *battle of the brands* – війна марок, *top-selling brand* – бренд, найпопулярніша (торгова) марка.

Вимоги до терміну були сформовані ще у 1930-х роках у роботах засновника радянської термінології Д. С. Лотте. Діяльність цього вченого була в першу чергу пов'язана з упорядкуванням та стандартизацією російської наукової та технічної термінології, і його внесок в теорію терміна та у практику робіт зі стандартизації має велике значення. Д. С. Лотте [3, с. 57] зауважував, що однозначність не виникає у термінології сама по собі. Він висунув та обґрунтував такі вимоги: короткість, однозначність, умотивованість, простота, погодження з іншими термінами, які є у терміносистемі, тобто системність, перевага питомого терміна перед іншомовними. Сукупність перелічених ознак, як показує практика, існує лише в ідеалі для невеликої кількості термінів. У дійсності ж та чи інша ознака або відсутня, або існує у послабленому стані. Звідси й випливають основні проблеми, пов'язані з перекладом термінології.

Багато науковців виділяють основні прийоми перекладу термінів. Переклад термінів вимагає знання тієї галузі, якої стосується переклад, розуміння змісту термінів англійською мовою і знання термінології у мові перекладу. У процесі перекладу терміна розрізняють два етапи: 1) з'ясування значення терміна у контексті; 2) переклад значення рідною мовою. Завдання перекладача полягає у вірному виборі того чи іншого прийому у процесі перекладу, щоб якнайточніше передати значення будь-якого терміна.

Одним із найпростіших прийомів перекладу терміна є прийом транскодування, що є побуквенною чи пофонемною передачею вихідної лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови перекладу, наприклад: *hypermarket* – гіпермаркет, *broker* – брокер, *banner* – банер, *slogan* – слоган. При перекладі способом транслітерації не слід забувати і про «фальшивих друзів перекладача» (таких, як *contribution*, *data*, *instance*, *stimulation* тощо), транслітераційний спосіб перекладу яких призводить до грубих викривлень смислу [1, с. 95].

Терміни також підлягають іншому лексичному прийому перекладу – калькуванню, що полягає у передачі не звукового, а комбінаторного складу слова, коли складові частини слова (морфеми) чи фрази (лексеми) перекладаються відповідними елементами мови перекладу. Цей прийом застосовується при перекладі складних за структурою термінів, наприклад: *product life cycle* – *життєвий цикл продукту*, *competitive advantage* – *конкурентна перевага*, *selecting target markets* – *вибір цільових ринків*. При калькуванні можуть використовуватися граматичні і лексичні трансформації: *dilutive effect* – *ефект розводження* (заміна частини мови: прикметник на іменник); *translation risk* – *ризик трансляції* (заміна частини мови: іменник на прикметник); *valuation allowance* – *оцінний резерв* (заміна частини мови і лексична заміна) тощо. При калькуванні безеквівалентних складених термінів може використовуватися також експлікація єднальних компонентів або декомпресія (описовий переклад) одного із терміноелементів: *customer acceptance* – *прийнятність товару для покупця*; *termination income benefit* – *грошова допомога, що виплачується після закінчення терміну дії договору*; *holding gain* – *дохід від збільшення вартості активів*; *listed company* – *компанія, акції якої продаються на фондовій біржі*.

Деякі інші трансформаційні прийоми перекладу термінів застосовуються у тих випадках, коли значення того чи іншого терміна для цільової мови є новим, або у випадку, коли словник не дає точного еквівалента тому чи іншому терміну, або ж коли застосування калькування, транслітерації чи описового перекладу виявляється недоречним. Виявлення та аналіз таких випадків становлять перспективу дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Велика О. Ю. Проблема синонімії в англійській маркетинговій термінології та переклад термінів-синонімів українською мовою / О. Ю. Велика // *Studia Linguistica* : зб. наук. праць. – Вип. 2. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2009. – С. 91-96.
2. Коваленко А. Я. Загальний курс науково-технічного перекладу / А. Я. Коваленко. – К. : ІНКОС, 2002. – 320 с.
3. Лотте Д. С. Вопросы заимствования и упорядочения иноязычных терминов и терминологических элементов / Д. С. Лотте. – М. : Наука, 1981. – 149 с.

Соф'я Гузаїрова

Горлівський інститут іноземних мов

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ЗАСОБИ ПЕРЕДАЧІ ІНФІНІТИВНИХ КОНСТРУКЦІЙ В УКРАЇНСЬКОМОВНОМУ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ ДЖЕЙН ОСТІН «ГОРДІСТЬ ТА УПЕРЕДЖЕННЯ» ГАННИ ЛЕЛІВ

Інфінітив займає окреме місце серед інших дієслівних форм в англійській та українській мовах, оскільки він є основною словотвірною формою, від якої можна утворити часові та особові форми. Поняття «інфінітив» розглядаємо з урахуванням праць таких видатних науковців, як І. П. Іванова, В. В. Бурлакова, Г. Г. Почепцов, О. Єсперсен, Т. О. Зражевська, Л. М. Беляєва, К. О. Гузеєва та С. І. Костигіна. Інфінітив належить до однієї з трьох безособових форм дієслова, яку вперше було широко досліджено О. Єсперсеном і віднесено до категорії «вербалій» разом із герундієм та дієприслівниковими формами теперішнього та минулого часу [1, с. 14]. Відтак інфінітив характеризується відсутністю ознак часу та особи і визначає дію з абстрактної точки зору.

Мета нашого дослідження – виявити й охарактеризувати засоби передачі інфінітивних конструкцій в українськомовному перекладі роману Джейн Остін «Гордість та упередження» Ганни Лелів. Актуальність роботи зумовлено тим, що перекладач керується обмеженою кількістю засобів передачі граматичного значення, але може створювати контекстуальні відповідники, щоб зберегти прагматичний ефект твору. Відтак варто виявити найбільш

адекватні синтаксичні засоби, які допомагають у створенні адекватного перекладу інфінітива та інфінітивних конструкцій.

Так, суб'єктно-предикатний інфінітивний зворот може передаватись різними засобами при перекладі. Найпоширенішим є переклад, при якому пасивна форма присудка замінюється на форму активного стану, наприклад: *Through letters, whatever of good or bad was to be told would be communicated, and every succeeding day was expected to bring some news of importance* [4, с. 228]. – Саме через листи мали вони **дізнатися** новини – добрі чи погані, тож кожного наступного дня всі **очікували** на отримання якихось дуже важливих відомостей [3, с. 230].

Якщо у тексті оригіналу присудок вживається у заперечній формі, тоді при перекладі українською мовою заперечення зберігається, але підмет та додаток можуть змінюватися векторно протилежно, наприклад: *...if she had not happened to see Mr. Jones's shop-boy in the street, who had told her that they were not to send any more draughts to Netherfield because the Miss Bennets were come away* [4, с. 75]. – ...якби їй **не трапився** на вулиці **хлопчик** із Джоунсової аптеки, котрий сказав, що їм уже не треба посилати ліки до Недерфілда [3, с. 74].

Присудок, виражений сполученням дієслова-зв'язки та інфінітива, при перекладі передається безособовим реченням із модальним значенням ситуативної імовірності, наприклад: *No, my dear, you had better go on horseback, because it seems likely to rain; and then you must stay all night* [4, с. 32]. – Ні, моя люба, краще б ти їхала верхи, бо збирається на дощ; тож **тобі доведеться** залишитися там на ніч [3, с. 32]. У випадку дієслова-зв'язки інфінітив як безособова форма дієслова замінюється на особову форму, наприклад: *She assured him that no one intended to play, and the silence of the whole party on the subject seemed to justify her* [4, с. 57]. – Керолайн запевнила його, що ніхто грати не збирається, а **мовчання**, з яким усе товариство зустріло її слова, **здавалося, підтверджувало** їхню правдивість [3, с. 58].

Слід зауважити, що інфінітив дієслівного значення разом зі словами *likely (unlikely), sure, certain* виражає дію, що матиме місце у майбутньому часі, й перекладається відповідним чином – із використанням особової форми дієслова, наприклад: *I think it would not be very likely to promote sisterly affection or delicacy of mind* [4, с. 164]. – Не думаю, що це сприятиме дружнім сестринським почуттям чи витонченості душі [3, с. 164].

Об'єктно-предикативний інфінітивний зворот найчастіше передається у перекладі із застосуванням складнопідрядного речення із підрядним реченням, що водиться за допомогою сполучника «що», «щоб», наприклад: *With amazement did she first understand that he believed any apology to be in his power.* [4, с. 198] – Спочатку вона з подивом зрозуміла: містер Дарсі вважає, **що він має право виправдовуватися** будь-якими засобами [3, с. 198]; *Yes, Miss Bennet, interest; for do not expect to be noticed by his family or friends, if you wilfully act against the inclinations of all.* [4, с. 344] – Саме так, міс Беннет, – усупереч вашим власним інтересам, бо не думайте, **що на вас зважатимуть** його родина і друзі, якщо ви навмисне вчините всупереч бажанням усіх нас [3, с. 345].

При перекладі художніх творів часто виникає необхідність у повній перебудові речення, наприклад: *...and Mrs. Bennet, with great politeness and cordiality, said how happy they should be to see him at Longbourn again, whenever his engagements might allow him to visit them.* [4, с. 125] – ...місіс Беннет надзвичайно чемно і сердечно сказала, що буде дуже рада знову прийняти містера Коллінза у Лонгберні, якщо той коли-небудь буде поруч у якихось справах [3, с. 125].

Інфінітивна конструкція із прийменником «for» може виконувати різні синтаксичні функції, а при перекладі найчастіше передається за допомогою підрядного речення зі сполучником «що» або «щоб» [2, с. 343], наприклад: *...it may be easily believed that the happy spirits which had seldom been depressed before, were now so much affected as to make it almost impossible for her to appear tolerably cheerful* [4, с. 208]. – ...неважко повірити, що досі майже завжди весела вдача Елізабет була настільки пригнічена, **що їй було просто несила**

мати більш-менш бадьорий вигляд [3, с. 209]; *The surprise of such an application was great indeed; it was too great for her to know in what manner she acceded to it* [4, с. 245]. – Великим було здивування Елізи, викликане таким проханням; настільки великим, що вона й незчулась, як дала згоду [3, с. 246].

Іноді інфінітивна конструкція із прийменником «for» може перекладатися за допомогою інфінітива чи іменника у давальному відмінку, наприклад: *It is, in short, impossible for us to conjecture the causes or circumstances which may have alienated them, without actual blame on either side.* [4, с. 88] – *Коротше кажучи, наразі ми не можемо робити здогадки про причини такої взаємної ворожості таким чином, щоб при цьому не звинуватити когось із них* [3, с. 85].

Розглянувши основні засоби перекладу інфінітивних конструкцій засобами української мови в українськомовному перекладі роману Джейн Остін «Гордість та упередження» Ганни Лелів, ми дійшли висновку, що найпоширенішим засобом передачі є переклад за допомогою підрядного речення зі сполучниками «що» та «щоб» зі збереженням лексичного змісту. При перекладі не завжди є можливим дотримуватися типових правил передачі інфінітивної форми, тож у таких випадках зміст передається лексично. У перспективі варто проаналізувати частотність використання кожного різновиду інфінітивних конструкцій, статистично порівняти найпоширеніші засоби передачі їх при перекладі, а також зіставити засоби передачі інфінітивних конструкцій у різних перекладах одного художнього твору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гузеева К. А. Инфинитив. Грамматика английского языка / К. А. Гузеева, С. И. Костыгина. – СПб. : Союз, 2000. – 320 с.
2. Корунець І. В. Порівняльна типологія англійської та української мов / Ілько Вакулович Корунець. – Вінниця : Нова Книга, 2003. – 459 с.
3. Остін Дж. Гордість та упередження / Джейн Остін ; пер. з англ. Ганни Лелів. – К. : Знання, 2015. – 382 с.
4. Austen J. *Pride and Prejudice* / Jane Austen. – К. : Znannya, 2015. – 384 p.

Валерія Куропятник
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ПЕРЕКЛАД МУЗИЧНО-ПОЕТИЧНОГО ТЕКСТУ

Переклад музично-поетичного тексту зазвичай передбачає художньо-поетичний переклад. Т. А. Казакова зазначає, що «художній переклад являє собою іншокультурну подібність первинного художнього тексту, який відповідає літературно-комунікативним вимогам та уявленням суспільства на певному історичному етапі» [1, с. 113]. Художній переклад спирається на мовну творчість перекладача, його літературний талент. Перекладач повинен сприймати текст як незалежний спостерігач, виявляти та долати можливі труднощі при його прочитанні й перекладі. Оскільки практично будь-який текст припускає можливість декількох варіантів перекладу, перекладач як творець художнього тексту мовою перекладу повинен мати на увазі, що обраний ним варіант повинен бути саме художнім, і він обов'язково повинен містити у собі всі ті трактування, які припускає текст оригіналу [3, с. 375]. Актуальність дослідження перекладу музично-поетичних текстів зумовлено тим, що, здійснюючи художній переклад, важливо відобразити індивідуальний стиль автора, авторську естетику [3, с. 326]; відтак важливо оперувати типовими прийомами і засобами перекладу для досягнення стилістичної, лексико-семантичної та ритмомелодійної адекватності.

Віршований переклад має свої специфічні особливості та методи передачі інформації при роботі із текстом. Перекладацькі проблеми при роботі з поетичним текстом можна умовно розділити на дві групи, перша із яких пов'язана з особливостями національного та авторського поетичного мислення, а друга – з особливостями форми вірша, які враховують типові мовленнєві структури та залежать від сформованих у кожного народу традицій. У поезії індивідуальність автора та його рідної мови проявляється максимальною мірою. Так, відомий перекладач М. М. Лозинський вважав, що при перекладі іншомовних текстів перекладач повинен урахувувати всі складові елементи у їхньому складному та живому зв'язку, а мета – знайти у плані мови перекладу такий самий складний та живий зв'язок, який за можливістю точно відобразив би оригінал та мав би той самий емоційний ефект [2, с. 23-33].

У процесі перекладу часто виявляється неможливим використовувати відповідність слів та виразів, які нам пропонує словник. Так, розглянемо приклади із відомих пісень англійського гурту «Queen».

Речення «*Another one bites the dust*» недоречно перекладати дослівно як «*інший кусає пил*», бо це ідіома, тобто сталий вислів (англ. set expression), який перекладається у тексті як «*впав обличчям вниз*».

Розуміння крилатої фрази з іншої відомої пісні гурту «Queen» «*We will rock you*» у носіїв англійської мови також не викликає складнощів у розумінні, а українською мовою використовується літературний переклад «*Ми тобі покажем рок-н-рол*».

Назва пісні «*Killer Queen*» перекладається як «*Королева зваблення*» або «*Карколомна королева*», оскільки це більш влучний за контекстом переклад, ніж із дослівним варіантом «*вбивця*».

У пісні «*Coming Soon*» згадується головний біль, але йдеться не про стан здоров'я, а про головний біль у переносному значенні – про проблему, як у російському варіанті: «*Ты моя головная боль*».

У пісні «*Don't Stop Me Now*» присутній ідіоматичний вислів «*I'm gonna have myself a real good time*», що перекладається як «*я збираюсь реально відтягнутись*».

Розглянувши приклади ідіом у піснях гурту «Queen» та їхній переклад можна зробити висновок, що дослідження перекладу музично-поетичних творів допомагає зрозуміти культуру мовлення носіїв вихідної та цільової мов. Більшість носіїв мови може й не знає походження ідіом, які вони використовують щодня, але вони знають їхні значення та розуміють, коли настає влучний момент для використання того чи іншого вислову.

При перекладі пісень складність може викликати наявність сленгу, розмовних висловів. У таких ситуаціях потрібні знання зі стилістики, наявність доречного й надійного словника та увага до контексту.

Музично-поетичним текстам притаманні чіткі структурні, прагматичні та лінгвостилістичні особливості. Лінгвостилістичний аналіз перед здійсненням перекладу має виявляти різноманіття і багатство стилістичних засобів і прийомів, які використовуються у піснях. Такий аналіз сприяє розумінню соціального статусу, взаємовідносин, емоцій і почуттів, про які йдеться в оригіналі та які переживає і передає слухачам автор першотвору.

Переклад пісень виконавців різних музичних напрямів та жанрів уявляє собою окрему сферу перекладу. Ключовим моментом є визначення реципієнта перекладу. Зазвичай ним є прихильних виконавця або просто слухач. Англійська пісня для україномовного та російськомовного слухача – це музична композиція, яка супроводжується текстом англійською мовою, тобто текст уявляє собою другорядний аспект сприйняття пісні. Реципієнту необхідна сутність тексту без втрати сенсу, ключових моментів, ідеї, тому переклад тексту повинен бути максимально наближеним до оригіналу, без стилістичних вольностей та зі збереженням для реципієнта можливості самому проаналізувати текст та зробити власні висновки щодо композиції.

Професійний перекладач при перекладі тексту пісні повинен передати настрій та думки автора, і водночас якнайкраще зберегти формальну та семантичну складову

оригінального тексту. Перекладачеві бажано не лише володіти мовами оригіналу та перекладу, але й мати хоча б мінімальні музичні пізнання. При перекладі пісень необхідно враховувати стилістичні особливості та граматичну структуру. Так, коли перекладач переосмислює текст, він нерідко зазнає труднощів перекладу жаргонних слів, різноманітних зворотів та граматичних структур, які впливають на розмір тексту та музичну форму пісні. Відомо, що зазвичай слова в англійській мові коротші за розміром, ніж їхні аналоги в українській та російських мовах.

Пісні є складовою частиною духовної культури, а тому переклад таких творів представляє собою складне завдання для будь-якого перекладача. Головне – зберегти при перекладі початковий сенс та комунікативну інтенцію автора пісенного оригіналу, оскільки у піснях автор створює образність завдяки найрізноманітнішим мовним засобам, при яких використовується все багатство мови. Перекладач має особливо уважно аналізувати всі деталі, з яких складається художньо-естетичне враження, щоб текст перекладу не втратив яскравості, насиченості та індивідуальних особливостей стилю автора оригіналу.

Перспективою дослідження вважаємо виявлення та аналіз засобів компресії та декомпресії, які сприяють досягненню у перекладі адекватної ритмомелодики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Батурина Е. С. Лингвотекстовые особенности речевого жанра газетная информационная заметка (на материале газетной прессы) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Елена Станиславовна Батурина. – М., 1994. – 23 с.
2. Іваніна Т. В. Малоформатний англомовний політико-біографічний текст: структурний і прагматичний аспекти : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Тетяна Вікторівна Іванівна. – Х., 2007. – 20 с.
5. Коб'якова І. К. Концептуалізація та категоризація гумору / І. К. Коб'якова // Вісник СумДУ. Сер. «Філологія». – Вип. 11 (95). – 2006. – Т. 1. – С. 35-39.

Олександра Лосіч

Горлівський інститут іноземних мов

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

УТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Мова є одним із найважливіших чинників, який сприяє становленню нації та відображає рівень її розвитку. Мова розвивається разом із суспільством. В останні десятиріччя розвиток англійської мови знаходиться у постійному русі; вона постійно удосконалюється та зазнає значних змін. Одним із найважливіших факторів мовного розвитку є збагачення словникового складу, що має тісний зв'язок із потребами суспільства. Семантика стійких словосполучень поєднує у собі предметно-логічні й конотативні компоненти, а в «структурно-семантичному плані нова фразеологія представляє собою майже виключно номінативні сталі словосполучення зі значною перевагою субстантивних одиниць» [2, с. 111]. Відповідно, спостерігається тенденція до створення фразеологічних одиниць для виконання функцій термінів, надання водночас назви й оцінки суспільно-політичним, науково-технічним та соціально-побутовим явищам.

Стійкі словосполучення здатні відтворити «значення, які не завжди можуть бути виражені окремими словами, а також у тих випадках, коли семантичні навантаження простих слів виявляються недостатніми для передачі певних семантичних нюансів», емоційно-експресивної оцінки [2, с. 113]. Актуальність дослідження фразеологізмів та їх перекладу зумовлено тим, що увага до міжмовної адаптації фразеологічного позначення реалій необхідна для встановлення форм запозичення стійких словосполучень, на основі яких

когнітивно-вмотивований спосіб вираження ідіоматичної семантики, запроваджений в одній з мов, перетворився на усталений.

Фразеологічні одиниці є невід'ємною частиною культури, тому необхідно чітко розуміти та вивчати їхню структуру, семантичні особливості, оскільки вкрай важким завданням є розуміння складу мислення носія мови без знання та розуміння змісту фразеологічних одиниць. Фразеологізми є загальноживаними, тому вони знайшли місце майже в усіх галузях життя людини; досить часто їх використання можна зустріти і у творах різних письменників і у повсякденному житті суспільства, що відображається у сучасних ЗМІ. Особливий пласт у словниковому складі англійської мови становлять фразеологізми політичного дискурсу, оскільки специфіка їхньої структури є, насамперед, привабливою та викликає неабияку зацікавленість у багатьох лінгвістів, але з іншого боку потребує чіткого аналізу їхніх змісту та форми.

Англомовні фразеологізми політичного дискурсу – це одна з мовленнєвих універсальї. Передача англійських фразеологізмів українською мовою – це складне завдання, через свої семантичні особливості, лаконічність та яскравість. Під час перекладу фразеологізмів перекладачеві необхідно передати його зміст і відобразити його образність, знайшовши аналогічний вираз в мові перекладу; необхідно обирати такі мовні кліше та вирази, що будуть відповідати саме культурі та менталітету мови перекладу і не нівелювати при цьому стилістичну функцію фразеологізму. Переклад фразеологізмів з англійської мови іншими мовами становить певні труднощі через їхні семантичної цілісність та ускладненість. Перекладачеві необхідно розглядати фразеологічну одиницю як єдине семантичне ціле та чітко зрозуміти, що заміна їх словами прямого значення обов'язково спричинить нерозуміння образів, до яких звикла людина.

В. Н. Комісарів [3, с. 179] запевняє, що для адекватного перекладу фразеологічних одиниць необхідно враховувати всі їхні характерні компоненти, а саме:

- образний або переносний компонент значення фразеологізму;
- прямий або предметний компонент значення фразеологізму, що становить основу образу;
- емоційний компонент значення фразеологізму;
- стилістичний компонент значення фразеологізму;
- національно-етнічний компонент значення фразеологізму.

С. Влахов та С. Флорін у своїй книзі «Непереводимое в переводе» поділили всі способи перекладу фразеологічних одиниць на два великі блоки: фразеологічний переклад (переклад еквівалентом) і нефразеологічний переклад (за допомогою нефразеологічних засобів, за відсутності фразеологічних еквівалентів і варіантів) [1, с. 183].

Фразеологічний переклад передбачає використання у тексті перекладу стійких одиниць різного ступеня близькості між одиницями мови перекладу і відповідною одиницею вихідного тексту – від повного і абсолютного еквівалента до приблизного фразеологічного відповідника. Такий спосіб перекладу частіше за все застосовується до таких груп фразеологізмів:

- інтернаціональні фразеологізми (багато з таких одиниць належать до крилатих виразів), наприклад: *a carrot and stick policy* – політика «батога і пряника»;
- стійкі порівняння: *kind as an angel* – добрий, як ангел)
- дієслівно-іменні сполучення: *to introduce law* – внести законопроект; *to voice one's protest* – заявити протест).

Нефразеологічний переклад передає сенс фразеологізму за допомогою лексичних, а не фразеологічних засобів. До нього зазвичай вдаються за відсутності фразеологічних еквівалентів у мові перекладу. Такий переклад не є абсолютно повноцінним: завжди є деякі втрати (образність, експресивність, відтінки значень), наприклад: *Five years into this thing (the war with Iraq), we're taking our eye off the ball.* – Протягом п'яти років у цій війні ми не помічаємо основну мету.

Описовий переклад фразеологізмів зводиться до його тлумачення (пояснення, порівняння), наприклад: *Faltering stocks saved by the bell*. – Ринку цінних паперів допомогли *втриматися на плаву іноземні інвестиції*.

Із вищерозглянутих аспектів можна зробити такі висновки.

По-перше, фразеологічні одиниці відрізняються від своїх лексичних синонімів стилістично і характеризуються більшою експресивністю і виразністю, а трансформації фразеологічних одиниць можна поділити на семантичні, лексичні, синтаксичні, морфологічні та словотвірні.

По-друге, існують два основні способи перекладу фразеологічних одиниць – фразеологічний та нефразеологічний.

По-третє, перекладач для адекватного перекладу фразеологічної одиниці повинен враховувати і по можливості повністю передати всі її компоненти, але при цьому перекладач повинен намагатися по можливості зберігати образний характер вихідної одиниці, спираючись на попередній досвід, та мати великий обсяг знань для того, щоб більш адекватно передати смисл висловлювання.

Перспективою є детальне дослідження утворення англомовних фразеологізмів та проблем їх перекладу українською мовою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Влахов С. Непереводимое в переводе / С. Влахов, С. Флорин ; под ред. В. Россельса. – М. : Междун. отнош., 1980. – 342 с.
2. Зацний Ю. А. Развитие словарного состава современной английской лексики / Юрий Антонович Зацний. – Запорижжя : ЗДУ, 1998. – 430 с.
3. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение / Вилен Наумович Комиссаров. – М. : ЭТС, 2001. – 424 с.

Карина Панова
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

АВТОРСЬКІ НЕОЛОГІЗМИ НА ОСНОВІ РОМАНУ ДЖОРДЖА ОРВЕЛЛА «1984»

Питання неологізмів набуває все більшого значення у наш час, це зумовлено тим, що життя не стоїть на місці, воно постійно розвивається, а разом з ним і ми. Постійні зміни призводять до появи нових слів у мові- неологізмів. Неологізми- це нові слова в тій чи іншій мові, які проходять процес засвоєння та адаптації до певного мовного середовища [2]. Якщо, наприклад, перекладач не знає значення певного слова, то можна скористатися словником. Але, словники не можуть умістити в собі усі неологізми, адже вони постійно з'являються. Наприклад, гострим питанням у наш час є оказіональні неологізми. Лексикографи усіляко уникають занесення оказіоналізмів до словників, адже це так звані індивідуальні новоутворення, що вводяться певними авторами відповідно до поставленої мети, де неологізм є інструментом впливу на свідомість читача. Ці новоутворені слова якнайкраще відображають індивідуальність автора та його особливий вид написання творів [6]. Але, такі слова, у більшості випадків, довго не існують, вони настільки швидко зникають, наскільки і з'являються. Метою роботи є дослідження авторських неологізмів у романі «1984» Джорджа Орвелла та визначити моделі утворення «новомовних» слів.

В Україні над проблемою неологізмів та оказіоналізмів працюють О. Головка, І. Андрусак, Г. Апалат, Г. Врублевська, А. Янко, Л. Чумак та ін. Ця проблема також розглядається у працях російських науковців С. Флоріна та С. Влахова [4], В. Виноградова та ін. [3].

Великий філософ В. Гумбольдт казав, що те, як відноситься людина до навколишнього середовища, до світу, зумовлено саме мовою. Саме твори антиутопічного характеру якнайкраще підходять для розгляду питання авторських неологізмів. Адже у романах-антиутопіях можна знайти велику низку неологічних вкраплень. Тут завуалізована важливість мови, автор наголошує на тому, як зміни у мовному середовищі можуть відбитися на процесі мислення людей. Авторські неологізми Джорджа Орвелла були використані не лише задля максимального звуження свідомості індивіда, а й для знищення думки загалом [1].

У романі «1984» усі неологізми можна зібрати в один термін – «новомова». Поняття «новомова», яке було створене Дж. Орвеллом, зазвичай розуміють як ознаку тоталітаризму, тобто це мова того суспільства, де кожна зі сфер життя підлягає контролю з-боку правлячої верхівки. При написанні цієї роботи, було встановлено характерні риси «новомови» (за висловом Е. А. Земської): «високий ступінь клішованості, евфемістичність, порушення основних постулатів спілкування, застосовуваного з метою лінгвістичного маніпулювання, ритуалізоване використання мови, десемантизація не лише окремих слів, а й великих фрагментів дискурсу. Кліше новомови, як правило, орієнтовані або на абстрактний, умовний референт, або на референт, відсутній у дійсності» [5].

З поступовим закріпленням «новомови» існуючі поняття починають замінюватися іншими, при тому, набуваючи протилежного значення, наприклад: *joyscap* – каторжний табір, *doublethink* – двоміркування, *Minipax* – Мінімир (Міністерство Миру, тобто Військове міністерство), *thoughtcrime* – думкозлочин, *Thought Police* – Поліція думки. Цитата з книги якнайкраще відобразить становище нації: «Міністерство Миру займається війною, Міністерство Правди – брехнею, Міністерство Любові – тортурами, а Міністерство Достатку – старвацією».

«Новомова» має дві цікаві особливості, що стосуються граматики. Перша риса «новомови» – мова повністю унормована і вона не має винятків. На кожен зміну в мові завжди є правило. Інша характерна риса – майже повна взаємозамінність різних частин мови (*think* – дієслово та іменник, *knife* – іменник та дієслово). Якщо слову треба надати негативного значення, то треба додати префікс *in-*, якщо треба посилення слова, використовують префікс *plus-*, для більшого посилення – *doubleplus*. Наприклад: *good* – *ungood* – *plusgood* – *doubleplusgood* – (рос.) *хороший* – *плохой* – *плюс плюсовой* (отличный) – *плюсплюс плюсовой* (велеколенный). Прикметники утворювались з «дієсловоіменників» за допомогою додавання суфікса *-ful*, а для створення прислівника – *wise* (наприклад, *speedful* – «швидкий» і *speedwise* – «швидко»). Автор також використовував синтаксичні та морфологічні неологізми, де найбільш були популярні суфікси, наприклад: *speedful* – *швидкий*, *plentiful* – *рясний*, *blissful* – *блаженний*; та префікси *inperson* – людина, яка раптово зникла, *ungood* – поганий, *unhot* – холодний, *unhungry* – ситий.

Отже, «новомова» Джорджа Орвелла насичена авторськими неологізмами, де більшість слів перероблено на новий лад, на новомову. Можемо вивести такі способи утворення неологізмів: суфіксація, префіксація, складання основ, аббревіація.

Таким чином, автор максимально намагається занурити читача у світ роману і подій, описаних у ньому. До того ж, обраний спосіб написання розкриває ідею «1984» і показує усю важливість мови у суспільстві. Також Джордж Орвелл наділив слова не тільки новим значенням, а й новою, специфічною семантикою, де відбулося максимальне звуження значень слів. Що ще раз підкреслило обмеженість індивіда, описаного в романі Дж. Орвелла.

ЛІТЕРАТУРА

1. Orwell G. Nineteen Eighty-Four / G. Orwell. – London : Penguin Books, 1972. – 256 p.
2. Апетян М. К. Особенности русских неологизмов путем заимствования из английского языка / М. К. Апетян // Молодой ученый. – 2014. – № 1. – С. 670-671.

3. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (Общие и лексические вопросы) / В. С. Виноградов. – М. : Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. – 224 с.

4. Влахов С. Непереводимое в переводе / С. Влахов, С. Флорин. – 2е изд., испр. и доп.– М. : Высш. шк., 1986. – 416 с.

5. Земская Е. А. Клише новояза и цитация в языке постсоветского общества [Электронный ресурс] / Е. А. Земская // Вопросы языкознания. – 1996. – № 3. – Режим доступа : <http://www.proza.ru/2002/12/19-12>.

6. Калиновська О. В. Проблеми лексикографічного опису ідеологічно забарвлених лексичних одиниць / О. В. Калиновська // Наукові записки. Том 85. Філологічні науки. – К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – С. 35-39.

Яна Рябоконт

Горлівський інститут іноземних мов

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ МЕТАФОР (НА МАТЕРІАЛІ ЗІСТАВНОГО АНАЛІЗУ ПЕРЕКЛАДІВ ВІРШІВ СЕРГІЯ ЄСЕНІНА)

Роль перекладу як засобу полікультурної комунікації зростає. Незважаючи на існування великої кількості досліджень з різних аспектів перекладознавства, актуальним залишається питання адекватності художнього перекладу, особливо коли питання стосується перекладу поетичного твору [1]. У своїй творчості Єсенін піднімав багато тем, зокрема любов, Батьківщина, російська природа, революція. Його перу належать авангардні, романтичні, іноді гнівні й іронічні, але завжди зрозумілі й близькі читачеві вірші. Тому не дивно, що його вірші було неодноразово перекладено іноземними мовами.

Основною метою роботи є дослідження способів відтворення поетичної метафори у перекладі. Проблема перекладу метафор не є новою. Проте, незважаючи на величезну кількість праць, це питання залишається не достатньо вивченим у перекладознавстві. Чимало лінгвістів пропонують власні класифікації метафор, але не всі намагалися систематизувати засоби їх відтворення у перекладі.

Метафора широко використовується у побутовому, політичному, публіцистичному мовленні, однак більшою мірою метафора властива художнім текстам. Видатний фахівець у сфері перекладознавства Пітер Ньюмарк виділяє дві основні функції метафори: конотативну і естетичну. Під конотативною функцією розуміється здатність метафори описувати певні предмети, поняття, надавати характеристику будь-якого предмету. Під естетичною функцією мається на увазі здатність метафори здійснювати естетичний вплив на читача, зацікавлювати і залучувати до подальшого процесу сприйняття тексту [1]. Відповідно, втрата метафори при перекладі може призвести до того, що сенс не буде переданий повною мірою, і перекладач повинен знайти відповідний спосіб перекладу заради збереження сенсу [2, с. 115].

Об'єктом дослідження слугували англійські переклади А. С. Вагапова та П. Темпеста вірша Сергія Єсеніна «Отговорила роща золотая».

Предметом дослідження є поетична метафора та засоби її відтворення у перекладі.

Для досягнення поставленої мети ми прагнемо розв'язати такі основні завдання:

- розглянути основні способи перекладу метафор;
- класифікувати метафори досліджуваного матеріалу за способами перекладу;
- з'ясувати найуживаніший спосіб при перекладі метафор з російської мови англійською.

На сьогодні найвичерпнішими практичними порадами щодо перекладу метафор вважаємо класифікацію прийомів перекладу, запропоновану Пітером Ньюмарком, який виділяє сім способів перекладу метафор:

- 1) дослівний переклад («reproducing the same image in the TL»);
- 2) заміна/субституція («replace the image in the SL with a Standard TL image which does not clash with the TL culture»);
- 3) перероблення метафори на порівняння («translation of metaphor by simile, retaining the image»);
- 4) перероблення метафори у порівняння плюс пояснення («translation of metaphor (or simile) by simile plus sense (or occasionally a metaphor plus sense»);
- 5) парафраза («conversion of metaphor to sense»);
- 6) пропущення («deletion»), коли метафора пропускається;
- 7) дослівний переклад метафори із додаванням пояснення («the same metaphor combined with sense») [3, с. 88-91].

Аналіз прикладів метафор показав, що найбільш типовими серед досліджуваних перекладів є дослівний спосіб (67 %), заміна (23 %) та пропущення (11 %). Ми не можемо стверджувати, що ці переклади однакові, але вони рівноцінні, адже кожен із них у своєму роді унікальний, оскільки відображає художній дар автора і перекладача. При відтворенні перекладачі прагнули знайти не точні, а рівносильні відповідники, таким чином, створили своє власне інструментування, передали як поняттєвий зміст, так і символічне значення форми вираження цього змісту [2].

При перекладі метафори «*В саду горит костер рябины красной*» обидва перекладачі обрали дослівний спосіб перекладу: *The purple rowan burning in the garden* (А.С. Вагапов), *A rowan fire is in the orchard blazing* (П. Темпест). При перекладі метафори «*И если время, ветром разметая, Сгребет их все в один ненужный ком*» вибір способу перекладу різниться. А.С. Вагапов переклав дослівно: *And if some day the wind of time intended To rake them all up in a useless roll...*, а Пітер Темпест вважає необхідним використати субституцію: *And if time with its breezy broom should pile them Into a heap to burn without regret...*. Зіставний аналіз оригіналу та перекладів показав, що у 56 % випадків вибір способу перекладу метафори співпадає, а в інших 46 % випадків відрізняється. У висновку ми можемо відзначити, що переклади відповідають авторському ідіостилі та жанровій приналежності тексту оригінала.

Теоретична цінність дослідження полягає у тому, що його положення можна використовувати у подальших наукових дослідженнях з проблеми відтворення метафори безпосередньо у перекладі поезії Сергія Єсеніна і загалом при перекладі метафори у будь-якому її прояві. Ми плануємо продовжувати дослідження способів перекладу метафор на основі зіставних аналізів різних перекладів інших віршів С. Єсеніна, а також на основі віршів інших авторів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Драгінда О. В. Фоносемантичний аспект у комплексному дослідженні віршових перекладів [Електронний ресурс] / О. В. Драгінда. – Режим доступу : http://philology.knu.ua/library/zagal/Movni_i_konceptualni_2010_31/46_50.pdf стр 50.
2. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение. Курс лекций / Вилен Наумович Комиссаров. – М. : ЭТС, 1999. – 189 с.
3. Newmark P. Approaches to Translation / Peter Newmark. – Shanghai Foreign Language Education Press, 1981. – 200 p.

СТИЛІСТИЧНІ ПРИЙОМИ В ОСНОВІ НЕОЛОГІЗМІВ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ВІДТВОРЕННЯ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ

Склад лексики, як відомо, віддзеркалює рівень розвитку суспільства. Все нове, що відбувається у суспільстві, закарбовується у лексичному складі відповідної мови. Неологізмами є нові слова, лексико-семантичні варіанти слів, словотворчі засоби, фразеологічні одиниці та семантичні варіанти стійких словосполучень, які мають часову конотацію новизни, доки колективна мовна свідомість реагує на них як на нові. Неологізм повинен пройти значний період «перевірки» у мовній практиці суспільства, для того щоб закріпитися у словниковому складі мови [3, с. 7]. Актуальність роботи зумовлено швидким розвитком лексичного складу англійської мови на тлі процесів інтеграції та глобалізації. Метою дослідження є проаналізувати стилістичні прийоми в англійськомовних неологізмах та їх переклад українською мовою на матеріалі ЗМІ.

Неологізми часто засновані на стилістичних прийомах, таких як:

- фонетичні: звуконаслідування (ономатопея) і римування;
- лексико-семантичні: гіпербола і мейозис (характеризують, перебільшуючи або применшуючи, параметри); алюзія, метафора, метонімія та епітет (відбивають властивості, асоціативні та суміжні); оксюморон та іронія (передають контраст) [4, с. 142-195].

Метафора та метонімія є самостійними прийомами реалізації похідної семантики та становлять когнітивну основу для інших стилістичних прийомів. У системі лексико-семантичних стилістичних прийомів метафора вирізняється як «найпродуктивніший креативний засіб збагачення мови, вияв мовної економії, семіотична закономірність» [2, с. 388], один із усталених механізмів семантичної деривації та утворення нових мовних одиниць у результаті асоціативного перенесення назв одних об'єктів і явищ на інші на основі їхньої подібності за певними ознаками. Метонімія виступає стилістичним прийомом лексико-семантичного узгодження мовної економії та когнітивної закономірності, оскільки когнітивно-семантичною основою метонімії є суміжність об'єктів і явищ та їхніх компонентів за просторовими, часовими і причинно-наслідковими відношеннями.

Звуконаслідування – назва чи фонетична імітація звуків навколишнього середовища. Цей прийом у англійськомовних неологізмах відображається як метафорично, так і метонімічно, наприклад: *e-boom* – електронний бум, *infoboomb* – інформаційний бум, *technoboomb* – техно(логічний) бум; *beerer* – бінер (нейджер); *word burst* – вибух лексики (лексичний вибух, термінологічний вибух, жаргонний вибух) «швидке поширення слів, особливо в Інтернеті»; *hactivist* – гакер-активіст «той, хто проникає в комп'ютерні системи для поширення власної інформації», *hactivism* – гакерська активність «проникнення в комп'ютерні системи з метою поширення власної інформації», *patriot(ic) hacker* – гакер-патріот «гакер, який зламує комп'ютерні системи супротивників». Зазначені приклади свідчать, що звуконаслідування може зберігатися при перекладі шляхом транслітерування. Однак воно втрачається за умови конкретизації значення шляхом описового перекладу: *clickstream* – відомості про відвідування «віртуальний маршрут, який людина обирає, подорожуючи в Інтернеті»; *click-wrap* – інтерактивна/електронна ліцензія «угода, яка з'являється під час встановлення комп'ютерної програми й потребує натиснення на опцію прийняття умов ліцензії»: *Інтерактивна ліцензія (a click-wrap)...* (Proz.com, 19.03.2010).

Римування у неологізмах при перекладі українською мовою зберігається рідко і засвідчується лише у випадку транскодування літер та звуків, як-от *smart card* – *смап-картка*.

У матеріалах ЗМІ **гіпербола** – це стилістичний прийом, що перебільшує параметри предмета або явища з метою висловлення оцінки його впливу. **Мейозис** – протилежність

гіперболи – є стилістичним прийомом применшення кількісних або якісних параметрів об'єкта чи явища з метою вказати на його незначне місце на тлі інтенсивних і масштабних світових процесів. Гіпербола і мейозис зазвичай допомагають висловити схвалення або осуд, визнання чи ігнорування певної суспільної реальії в аспекті моделювання її ціннісного смислу. Відповідними прикладами є *information killing* – *інформаційне кілерство* «нищівні критика чи цькування у ЗМІ» та *microblog* (*micro* + *web* + *log*) – *мікроблог* «розміщення коротких повідомлень на сайті обговорень в Інтернеті». Транскодування та калькування є типовими прийомами збереження метонімії та метафори на тлі гіперболи і мейозису; відповідними прикладами є: *universal release* – *світовий реліз* та *yestertech* – *вчорашня техніка* «застарілі техніка й технології».

Алюзія являє собою непряме посилення на історичні, літературні, міфологічні або біблійні поняття або факти повсякденного життя. Як риторичний прийом у створенні нових слів і значень, алюзія відображає взаємозв'язок між історичними і сучасними явищами, які відомі в окремому суспільстві або у світі. Алюзії можуть означати звернення як до філологічної інформації (*weapon of mass distraction* – *зброя масового відволікання* – алюзія до словосполучення *зброя масового ураження* – *weapon of mass destruction*), так і до соціальних понять (*cold peace* – *холодний мир* – алюзія до геополітичної й ідеологічної боротьби *cold war* – *холодна війна*). У будь-якому випадку такі неологізми, що поширюються за допомогою ЗМІ, не існують лише у філологічному контексті, бо вони так чи інакше пов'язані із суспільними (зокрема історичними) реаліями, на основі або в контексті яких вони використовуються. Як свідчать приклади, при перекладі типово застосовується калькування.

Метафора – це перенесення назви одного предмета чи явища на інший за принципом подібності між двома предметами або явищами. Виникненню нових метафор сприяє взаємодія наявних і нових смислів у лексиці та ідіоматичних висловах, які відображають соціально-культурний досвід та асоціативні переосмислення. Прикладами метафоричних неологізмів є: *worm* – *хробак* «форма вірусу в комп'ютерній техніці», *brand extension* = *brand stretching* – *розширення бренду* «використання імені добре відомої фірми, її торгової марки для популяризації власних товарів» та *social mom* – *соціальна мама* «жінка, яка піклується про групу дітей, вихователька у приватному дитячому садку».

Метонімія – це перенесення назви одного предмета чи явища на інший за принципом суміжності двох предметів або явищ. Прикладами метонімічних неологізмів у суспільно-політичних текстах є: *cabinet* – *кабінет* «склад уряду або основної його частини»; *digital terrorism* – *електронний тероризм* «маніпулювання електронними зображеннями»; *coalition of the willing* – *коаліція доброї волі* «коаліційні сили під час ведення військової операції в Іраку»; *freegan* – *фріган* «особа, зазвичай суворий вегетаріанець, що споживає лише відходи з ресторанів та продовольчих крамниць». У перекладі спостерігаємо калькування, як покомпонентне, такі і семантичне (останнє означає запозичення значення, як-от *cabinet* – *кабінет*), а також транскрибування (*freegan* – *фріган*). Мета перекладу – сприяти поширенню неологізму та відповідного поняття.

Епітет як оцінно-образний прикметник або прислівник може бути метафоричним (наприклад: *velvet revolution* – «*оксамитова революція*» «мирний переворот»; *golden rice* – *золотий рис* «різновид генетично модифікованого рису з підвищеним вмістом вітаміну А») або метонімічним (*crony capitalism* – *клановий капіталізм* «корумпована форма капіталізму»; *digital economy* – *цифрова економіка* «комп'ютерна/віртуальна економіка, ділові/фінансові операції, що здійснюються через Інтернет»; *green roof* – *зелений дах* «дах із рослинними насадженнями»). Приклади свідчать, що більшість таких новоутворень адаптуються в українській мові у результаті перекладу-калькування.

Іронія – це смислове протиріччя між позитивним формулюванням і його негативним значенням [1, с. 78]. Прикладами іронії на основі метафори та метонімії є, відповідно: *pizza parliament* – *парламентський піріг* «парламент, який складається з багатьох партій/фракцій» та *electronic democracy* – *електронна демократія* «використання електронних технологій для зв'язку з громадськістю/виборцями».

Оксюморон – це поєднання семантично протилежних елементів в одному словосполученні, як, наприклад: *electronic paper* – *електронний папір*, *soft power* – *м'яка влада/сила*.

Поєднання оксюморона й іронії спрямоване завуальовано викрити абсурдність явищ, які можуть перерости або вже перетворилися у типові казуси, курйози суспільства. Наприклад, *peer culture* – *культура підглядання*, «*підглядання у шпаринку*» «суспільство, в якому одні люблять описувати чи показувати своє повсякденне життя, а інші – читати про це чи спостерігати на екрані». Іронія й оксюморон зазвичай відтворюється при перекладі шляхом калькування, яке сприяє уніфікації смислу з урахуванням лексико-семантичних можливостей мови перекладу.

Отже, виявлення умотивованості англійських неологізмів є однією з необхідних умов адекватного розуміння похідної семантики, доречності перекладу та тенденцій у запозиченні актуальних неологізмів. Наявність в основі неологізмів різних стилістичних прийомів засвідчує прагнення інформаційної публіцистики в мовах оригіналу й перекладу оперувати стилістично-місткими міжнародно зрозумілими засобами. Перспектива дослідження – систематизувати типологічні закономірності й філологічні особливості поповнення словникового складу української мови новими англійськими.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арнольд И. В. Основы научных исследований в лингвистике : учеб. пособ. / Ирина Владимировна Арнольд. – М. : Высш. шк., 1991. – 139 с.
2. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2010. – 844 с.
3. Янков А. В. Соціально-політичні неологізми та оказіоналізми в американському варіанті англійської мови: структура – семантика – функціонування : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Янков Анатолій Вікторович. – Л., 2004. – 276 с.
4. Ясинецька Н. А. Структурно-семантические особенности и функционирование новейших англицизмов в украинском языке : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Ясинецька Наталія Анатоліївна. – К., 2013. – 253 с.

Наталія Тищенко

Горлівський інститут іноземних мов

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ІНТЕРФЕРЕНЦІЯ У МАШИННОМУ ПЕРЕКЛАДІ: ТИПОЛОГІЯ ПОМИЛКОВОЇ ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ

Ідея автоматизації перекладу з однієї мови іншою виникла спочатку як ідея «механізації трудомісткого процесу» [7, с. 14] – процесу пошуку словникових відповідників. Технічне впровадження цієї ідеї було запропоновано викладачем історії науки і техніки П. П. Смірновим-Троянським ще в 30-х роках 20 століття. Він подав заявку на патентування свого винаходу – «машину для автоматичного виробництва готових друкованих перекладів, що потребують лише літературної обробки, з однієї мови одночасно на ряд інших мов», та отримав патент на винахід «машини для підбору і друку слів під час перекладу з однієї мови іншою». Головним елементом його перекладацької машини була «операція логічного розбору», тобто обробка матеріалу перед його безпосереднім перекладом. Перекладацька машина будувалася на основі «одномовної перекладацько-мовленнєвої методології» та на роботі «одномовних редакторів» [6, с. 3].

Кінцевий продукт машинного перекладу, тобто перекладений текст, може розглядатися з двох боків: переклад, виконаний для подальшого використання, та інформативний переклад для внутрішнього користування [1]. Існують також переклади, які

використовуються як чорновий варіант. Вони надають сигнальну інформацію. У цьому випадку текст не редагують, а сприймають як відносно еквівалентний та частково адекватний переклад. Відтак системи машинного перекладу використовують переважно для інформативного ознайомлення зі змістом документу.

У цій роботі було взято за основу безкоштовний загальнодоступний ресурс системи машинного перекладу Google для вирішення завдання перевірити його на наявність граматичних та лексичних помилок при перекладі художнього тексту з англійської мови українською.

У науковий обіг у радянському мовознавстві термін «машинний переклад» увів математик О.Я. Ляпунов [5, с. 74], розглядаючи машинний переклад як кібернетичну задачу. Математик позиціонував машинний переклад як систему записаних правил, вживання яких у поєднанні зі спеціальним словником дозволить механічно перекладати текст. Таким чином, у кінці 50-х років минулого століття термін «машинний переклад» розуміли як обробку тексту на основі словника, яка виконується за допомогою однозначних процедур та цілком підпорядкована завданню переходу від мови-джерела до вихідної мови. Зосереджуючи увагу на електронному словнику та ефективному пошуку у ньому, дослідники не могли врахувати те, що смисл тексту природною мовою залежить не лише від речення, але й від контексту.

Виникнення комп'ютерів та розширення їх функціональності уможливили їх участь у перекладі, який ґрунтується на заміні знаків одного знакового коду символами іншого. Таке перекодування відбувається завдяки існуванню визначених відповідностей між словами та граматичними явищами різних мов.

Система машинного перекладу здійснює переклад з урахуванням морфологічних, синтаксичних та семантичних даних, але через високу ймовірність граматичних і лексичних помилок якість перекладу не завжди забезпечує належні результати вихідного тексту. Тут постає питання як саме класифікувати помилки та визначити, наскільки конкретним є переклад.

Традиційні терміни «адекватність перекладу» та «еквівалентність перекладу» є багатозначними і суперечливими. Існують різні підходи до визначення цих понять. Адекватність перекладу – це: 1) відповідність перекладу як процесу певним комунікативним умовам [2, с. 95]; 2) відповідність вибору мовних знаків у мові перекладу тому виміру початкового тексту, що вибирається як основний орієнтир для процесу перекладу [8, с. 92]; 3) забезпечення прагматичного завдання на максимально можливому рівні еквівалентності, дотримуючись жанрово-стилістичних вимог і відповідаючи конвенційній нормі перекладу [4, с. 51].

Під адекватністю машинного перекладу розуміється забезпечення прагматичних засад перекладу відповідно до поставленої мети на максимально можливому рівні еквівалентності, зі збереженням форми оригіналу та найменшим порушенням норма мови перекладу. Але досягти адекватності перекладу неможливо без урахування еквівалентності перекладу.

Еквівалентність перекладу – це: 1) збереження відносної рівності змістової, смислової, семантичної, стилістичної і функціонально-комунікативної інформації, що міститься в оригіналі та перекладі [8, с. 18]; 2) відповідність тексту перекладу оригіналу [8, с. 95]; 3) смислова спільність прирівнюваних одна до одної одиниць мови й мовлення [4, с. 51].

Під еквівалентністю машинного перекладу розуміється семантична та структурна відповідність одиниць основних рівнів мови (лексико-семантичного, морфологічного і синтаксичного) у текстах оригіналу та перекладу. Будь-який адекватний переклад повинен бути еквівалентним змісту оригіналу, однак не кожний еквівалентний переклад можна визнати адекватним, тому що крім норми еквівалентності він повинен відповідати й іншим нормативним вимогам.

Система Google Перекладач має функцію перекладу веб-сторінки й ніколи не позиціонувалася як ресурс для перекладачів; її розробники завжди акцентували увагу на

тому, що вона може допомогти читачеві зрозуміти загальний зміст іноземномовного тексту, але не надає точних перекладів. Розглянемо приклад.

Оригінал:

The next day he did not leave the house, and indeed, spent most of the time in his own room, sick with a wild terror of dying, and yet indifferent to life itself. The consciousness of being hunted, snared, tracked down, had begun to dominate him. If the tapestry did but tremble in the wind, he shook. The dead leaves that were blown against the leaded panes seemed to him like his own wasted resolutions and wild regrets. When he closed his eyes, he saw again the sailor's face peering through the mist-stained glass, and horror seemed once more to lay its hand upon his heart [9] (Оскар Уайльд, «Портрет Доріана Грея»/«The Picture of Dorian Gray»).

Машинний переклад:

На наступний день він не виходив з дому, і дійсно, проводив велику частину часу в своїй кімнаті, хворий з диким жахом смерті, і все ж байдуже до самого життя. Свідомість полювали, потрапив в мережу, вистежили, почали домінувати над ним. Якщо гобелен зробив, але тремтять на вітрі, він струснув. Мертві листи, які були підірвані проти свинцевих стекол, здавалися йому, як і його власні витраченими резолюції і диких жалю. Коли він закрив очі, він знову побачив моряка особа вдвляючись крізь скло туман плямах, і жах, здавалося, ще раз, щоб закласти свою руку на його серце (<https://translate.google.com>).

Переклад людиною:

Другого дня Доріан не виходив з будинку і більше пробув у себе в кімнаті, знеможений диким страхом перед смертю, але й до життя вже збайдужілий. Від усвідомлення того, що хтось на нього чигає, вистежує його, готує пастку, — він не мав жодної спокійної хвилини. Досить було війнутись гардині, і Доріан уже здригався. Сухе листя, яке вітром прибивало до віконних шибок, здавалось йому схожим на його власні нездійснені заміри й несамовиті каяття. Заплющивши очі, він знов бачив обличчя моряка, що вдвлявся крізь затуманене скло, і знов тяжка рука жаху стискувала йому серце [3] (Переклад Ростислава Доценка).

Основним завданням дослідження є виявлення типових груп помилок системи машинного перекладу. Зокрема спостерігаємо лексичні та граматичні недоліки перекладу.

Так, при перекладі речення «*The dead leaves that were blown against the leaded panes seemed to him like his own wasted resolutions and wild regrets*» система Google перекладає «*panes*» як «*стекла*», хоча правильний відповідник – «*шибки*». У реченні «*If the tapestry did but tremble in the wind, he shook*» система перекладає «*tapestry*» як «*гобелен*», хоча йдеться про «*гардину*».

Неправильне вирішення граматичної проблеми спостерігаємо, коли система перекладає форми пасивного стану у «*The consciousness of being hunted, snared, tracked down, had begun to dominate him*» узагальнено-особовими формами: «Свідомість **полювали**, **потрапив в мережу**, **вистежили**, **почали домінувати над ним**»; переклад втрачає сенс. Граматично помилковим є і дослівний переклад словосполучень. Так, у контексті речення «*When he closed his eyes, he saw again the sailor's face peering through the mist-stained glass, and horror seemed once more to lay its hand upon his heart*» словосполучення «*mist-stained glass*» перекладено як «*скло туман плямах*»; електронний перекладач опрацював його як набір іменників, неузгоджених між собою.

У ході аналізу типових помилок на прикладі перекладу уривку художнього тексту виявлено, що, система машинного перекладу не є досконалою на поточному етапі, тобто потребує доопрацювання щодо лексико-семантичної та лексико-граматичної узгодженості в системах машинного перекладу. Очевидно, що машинні переклади не варто використовувати як повноцінні, оскільки системи машинного перекладу можуть виконувати функцію забезпечення лише чорнового варіанта перекладу. Для того, щоб перетворити переклад на якісний та адекватний, необхідно виконувати редагування, виправляти лексичні, граматичні, смислові помилки.

Перспективою є детальне дослідження типових помилок машинного перекладу на матеріалі текстів різних функціональних стилів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бірюков А. В. Система оцінки якості автоматизованого перекладу [Електронний ресурс] / А. В. Бірюков // Вісник Сумського державного університету. Сер. Філол. науки. – 2004. – № 3 (62). – С. 42-48. – Режим доступу : <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/11023>.
2. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы) / В. С. Виноградов. – М. : Изд-во ин-та общ. сред. образован. РАО, 2001. – 224 с.
3. Доценко Р. Оскар. Портрет Доріана Грея : роман для ст. шк. віку / пер. з англ. та прим. Р. Доценка. – К. : Школа, 2003. – Розділ 18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrlib.com.ua/books-zl/printthebookzl.php?bookid=1&id=417>.
4. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) : [учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз.] / Вилен Наумович Комиссаров. – М. : Высш. шк., 1990. – 253 с.
5. Ляпунов А. А. Основные проблемы машинного перевода А. А. Ляпунов // Вопросы языкознания. – М., 1956. – № 5. – С. 74.
6. Панов Д. Ю. Переводная машина П. П. Троянского / Д. Ю. Панов. – М., 1959. – 52 с.
7. Панов Д. Ю. Автоматизация перевода с одного языка на другой / Панов Д. Ю., Ляпунов А. А., Мухин И. С. – М., 1956. – 35 с.
8. Швейцер А. Д. Теория перевода : статус, проблемы, аспекты / А. Д. Швейцер. – М. : Наука, 1988. – 216 с.
9. Wilde O. The Picture of Dorian Gray [Електронний ресурс] / Oscar Wilde. – Режим доступу : <http://oscar-wilde.ru/english/portret-doriana-greya-na-angliyskom-yazyke.html#t19>.

Христина Тріскіба

Горлівський інститут іноземних мов

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНИХ ТА ПСЕВДОІНТЕРНАЦІОНАЛЬНИХ СЛІВ У НАУКОВО-ТЕХНІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Характерною рисою розвитку сучасної науки є остаточне набуття англійською мовою статусу мови світової науково-технічної літератури. Саме інтернаціоналізація суспільного життя, що отримала прискорений розвиток під впливом науково-технічної революції, збільшує суспільні потреби у вивченні іноземних мов, у перекладі наукової літератури.

Робота присвячена актуальній темі у галузі порівняльної лексикології – інтернаціоналізмам та псевдоінтернаціоналізмам в англійській та українській мовах. Мета роботи полягає у виявленні та подоланні труднощів перекладу інтернаціоналізмів та псевдоінтернаціоналізмів у науково-технічній літературі з англійської мови українською.

Інтернаціоналізми – це, як правило, не всі прояви багатомовних залежностей, а лише особливі форми міжмовної спільності. Найбільш повним на сьогодні є визначення інтернаціоналізмів А. Е. Ричардової: «під інтернаціоналізмами розуміються лексичні одиниці, що функціонують у декількох (не менш ніж у трьох) світових мовах, близькі за звуковою, графічною і семантичною формами, що є наслідком мовного контакту, які виражають спільні для багатьох культур поняття з галузей науки, техніки, бізнесу, політики, мистецтва, засобів комунікації» [1, с. 9]. Існує декілька способів передачі інтернаціональної лексики: літературний переклад, переклад за допомогою транскрибування, описовий переклад, переклад шляхом синонімічної заміни.

Псевдоінтернаціоналізми – це слова вихідної та цільової мов, які значною мірою збігаються за графічною або фонетичною формою, але мають різні значення. Такі слова ще називають «хибними друзями перекладача» через те, що перекладач може хибно сприйняти

подібність форм певних двох слів за подібність і їхніх значень [2, с. 155]. Наведемо декілька прикладів псевдоінтернаціоналізмів, які найчастіше зустрічаються у науково-технічній літературі: *article* – *артикуль*, *mode* – *мода*, *dramatic* – *драматичний*, *resin* – *резина*, *design* – *дизайн*.

Головним завданням перекладача є розпізнати псевдоінтернаціоналізм у тексті. На відміну від справжніх інтернаціоналізмів, «хибні друзі перекладача» перекладають не шляхом транскодування, а шляхом пошуку словникових відповідників.

Розглянемо особливості перекладу інтернаціоналізмів та псевдоінтернаціоналізмів. Переклад першої групи слів ускладнюється тим, що у сполученні з іншим словом вони набувають у науково-технічних текстах певної специфіки. Наприклад: *revolutionary changes in tube design* – *значні зміни у конструкції труби*; *massive tube failures* – *сильні пошкодження труби*, а не *масивні пошкодження труби*.

Наведемо один із прикладів, щоб продемонструвати особливості передачі інтернаціоналізмів засобами української мови: *Around the turn of the century, steel producers began using furnaces that could make steel from leftover scrap instead of using traditional raw material alone.* – *На початку століття виробники сталі почали використовувати печі, за допомогою яких сталь можна виплавляти із скрапу, а не тільки з традиційної сировини.* У перекладі повний інтернаціоналізм «*traditional*» перекладено за допомогою українського відповідника «*традиційний*».

На відміну від справжніх інтернаціоналізмів, псевдоінтернаціоналізми викликають певні труднощі при перекладі. Наприклад, *It is dramatically illustrated by Eric's.* – *Це ефектно ілюструється Еріком.* Прислівник «*dramatically*» в англійській мові означає «ясраво, ефектно, вражаюче; сильно». Якщо перекладати це слово українською як «драматично», це буде означати «те, що характеризується драматизмом, напруженою обставиною». Однак *dramatically* у сполученні з дієсловом *to illustrate* має перекладатися не як «драматично», а як «ефектно».

З одного боку, прагнучи уникати збереження інтернаціональної форми, можна припуститися помилок і спотворити зміст початкового тексту. Враховуючи цілі перекладу, адресата, а також специфіку галузі та термінологію, дослівний переклад інколи стає більш прийнятним, як у плані значення, так і у плані вираження. Проте з іншого боку, у будь-якому тексті знайдуться псевдоінтернаціоналізми, які важко розпізнати і зрозуміти навіть у контексті речень.

Можемо зробити висновок, що проблема перекладу інтернаціональної та псевдоінтернаціональної лексики на сьогодні є однією з найактуальніших, але, на жаль, вона недостатньо вивчалася. У складі лексики саме «хибні друзі перекладача» не тільки особливо часто дезорієнтують перекладача, але деколи можуть вводити в оману і фахівця-філолога (зокрема лексиколога, перекладача-професіонала, викладача), вже не кажучи про того, хто лише вивчає мову.

ЛІТЕРАТУРА

1. Муравьёв В. Л. *Faux amis или «ложные друзья переводчика»* / В. Л. Муравьёв. – М. : Просвещ., 1969. – 48 с.
2. Білодід І. К. *Інтернаціональні елементи в лексиці та термінології* / І. К. Білодід. – Х. : Вища школа, 1980. – 208 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕДАЧІ СЕМАНТИКО-СТИЛІСТИЧНИХ ФУНКЦІЙ АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Переклад – багатогранний вид людської діяльності. Кожен перекладач зазнає багатьох труднощів. Одною з них є різноманітність фразеологічних одиниць та правильність їх перекладу українською мовою. Передати зміст правильно дуже складно, адже для кожна фразеологічна одиниця має власне значення.

Дослідження присвячено актуальній темі в галузі порівняльної лексикології: особливостям передачі семантико-стилістичних функцій англійських фразеологізмів українською мовою у засобах масової інформації.

Фразеологія є універсальним явищем, яке властиве всім мовам світу. На сьогодні існує багато наукових праць, присвячених дослідженню міжнародних та загальномовних властивостей фразеології. Розглядаючи ці якості фразеології будь-якої мови як її іманентного складу, Ю. П. Солодуб стверджує, що вони можуть бути об'єктом лінгвістичного дослідження. Свого часу А. А. Реформатський писав про те, що національна специфіка є іманентною властивістю фразеології. Слідом за В. М. Савицьким ми вважаємо, що, якщо фразеологія універсальна, то її окремі риси і властивості повинні мати не національно-специфічний характер, а інтернаціональний, спільний для всіх мов світу [2, с. 187].

Оскільки поняття «фразеологізм» визначається в сучасній теорії фразеології неоднозначно, то ми залуцаємо для дослідження тільки той мовний матеріал, приналежність якого до фразеологічних зворотів визнається лінгвістами всіх шкіл і напрямків. Це так звані ідіоми, тобто стійкі словесні комплекси, цілісне значення яких не відповідає сумі значень, які входять до їх складу лексичних компонентів, але може образно мотивуватися на основі цих значень [2, с. 189].

Основні труднощі при перекладі фразеологічних одиниць полягають у розпізнаванні стійких поєднань у тексті першотвору. Фразеологізми володіють оформленістю, і характер компонентів здебільшого не відрізняється від звичайних слів, ми приймаємо їх за вільні сполучення. Це призводить до перекладу їх на рівні слова, а помічаючи їх злитість, приписуємо їй індивідуальному стилю автора. Неправильне сприйняття ідіоми призводить до спотворювання тексту.

Найчастіше, фразеологічний образ зберігає національну специфіку, оскільки він часто спирається на реалії, відомі тільки одному народу. Представнику іншої нації, який не володіє фоновими знаннями, дуже важко здогадатися про значення фразеологізму. Хоча той зоровий образ, що виникає у нашій свідомості, – явище не лінгвістичне, а має відношення до психології, це не означає, що фразеологічний образ не може бути об'єктом мовного дослідження.

Складовими частинами фразеологічного образу є специфічні для певної нації реалії (топоніми, антропоніми, гідроніми), які сприймаються носіями мови дуже легко, так як лінгвістичні маркери його національної обмеженості «лежать на поверхні», виявляються без особливих труднощів. Проте найчастіше національна специфіка образу не усвідомлюється так «легко і відразу»: для її виявлення необхідний більш глибокий аналіз, звернений до історичної етимології окремих лексичних компонентів і їхніх граматичних структур [1]. Розглянемо приклади.

Shake the pagoda-tree – швидко розбагатіти, нажитися (*pagoda* (іст.) – старовинна індійська золота або срібна монета); *in a brown study* – у похмурому роздумі, у роздумі, у глибокій задумі (*brown*: у цьому вислові зберігається застаріле значення «похмурий», або «сірий» – не в якості колористичної лексеми, а як емоційний стан; *study* – застаріле значення

«роздумі, роздум»). Читачеві перекладу, який не знає етимології цих слів, буде важко здогадатися про значення даних фразеологічних одиниць.

Аналіз роботи В. М. Телії дозволяє нам стверджувати, що національна специфічність зазвичай властива окремих компонентів фразеологізму або всьому змінному словосполученню, який лежить у його основі [5], наприклад: *Every Tom, Dick and Harry* – *всякий зустрічний*.

В українській мові є самий такий еквівалент, тому що ці імена є найпоширенішими в англomовних країнах, наприклад: *Aunt Sally* – *величезна бабуся, у якої довгий язик*; *Aunt Adna* – *театралка, що дотримується консервативних поглядів*; *Billy Bunter* – *ненажерливий хлопчик* [7]. Ці власні імена, з точки зору перекладу є своєрідними реаліями, значення їх для читача оригіналу зрозумілі, але для читача перекладу вони нічого не означають. С. Влахов і С. Флорін називають такі імена «алюзивними». У носія мови вони асоціюються з певним словом із фольклорних літературних і фразеологічних джерел. С. Влахов і С. Флорін пропонують ці імена-символи транскрибувати з урахуванням форми, в якій вони відомі носіям перекладацької мови, а ті імена, які не відомі, підлягають переведенню у залежності від контексту, який може «висвітлити» їх зміст [5].

Близька до нуля структурно-семантична еквівалентність спостерігається у фразеологічних одиницях, що містять некротизми (тобто компоненти, що не мають самостійного вживання як лексеми), оскільки некротизмам не відповідає ніяка певна лексема в іншій мові [4]: *as the old cock crows so doth the young* – *яблуко від яблуні недалеко падає*; *beyond per adventure* – *безсумнівно, безперечно*; *tit for tat* – *відплата, зуб за зуб*; *forlorn hope* – *дуже слабка надія*.

При перекладі цих фразеологічних одиниць виникає багато труднощів. Перекладачеві слід забезпечити читача необхідними виносками у кінці книги, що пояснюють значення цих фразеологічних одиниць, зокрема некротизми.

Фразеологічні одиниці, в основі яких лежать непродуктивні, унікальні образи володіють структурно-семантичною еквівалентністю. В. В. Виноградов і Н. М. Шанський такі фразеологічні одиниці називають фразеологічним зрощенням: *Will, a duck swim?* – *Ви сумніваєтеся? Безсумнівно*; *Tell it to the horse – marines* – *Брешіть більше*; *When pigs fly* – *Після дощуку в четвер*; *Draw the wool on somebody's eyes* – *Пускати нил в очі* [6].

Саме на матеріалі фразеологічних зрощень був зроблений висновок про відсутність у цих фразеологічних одиниць структурно-семантичних еквівалентів, в інших мовах неможливості їх дослівного перекладу.

Смисловий зміст фразеологічної одиниці можна передати змінним словосполученням (лексичний переклад): *Birds of a feather* – *люди одного складу*; *Like, a cat on hot bricks* – *не по собі* [8].

Такі переклади виконують свою роль у словнику, при цьому вказуючи точне семантичне значення одиниць. Проте у контексті будь-яка відповідність повинна придбати фразеологічний вид, близький до оригіналу. Наприклад, фразеологізм «*The gray mare is the better horse*» перекладається як «*дружина верховодить у домі*». У наступному тексті перекладач постарався передати близьку до оригіналу стилістичне забарвлення і експресивність: *Now what do you think of him? Do you think he knows his own mind? He seems to me, a poor thing. I should say the gray mare will be the better horse (Galsworthy).* – *Ну, і як ви до нього ставитеся? Як по-вашому, він позитивна людина? На мій погляд нікчемність. Вона буде тримати його під каблуком.*

При лексичному перекладі фразеологічних одиниць потрібно завжди прагнути наблизитися до фразеологічного. За відсутності аналогів і еквівалентів у перекладацькій мові ми слідом за С. Влаховим і С. Флорінін пропонуємо використовувати описовий переклад. Це може бути пояснення, порівняння, опис і тлумачення – всі ці кошти максимально передають зміст фразеологічних одиниць ясною і короткою формою, наприклад: *a bird in the hand* – *щось реальне, надійне*; *see the elephant* – *купувати життєвий досвід*.

Перекладач може використовувати і контекстуальний переклад. Цей спосіб перекладу використовується, коли фразеологізм доводиться передавати нефразеологічним засобом [3].

Дуже важко підібрати правильний відповідник до афоризму або крилатого вислову. Хоча багато крилатих висловів і афоризмів відносяться до інтернаціональної фразеології, чимало й таких, які належать тільки ідіоматичні одиниці, а це збільшує труднощі їх перекладу. Основні труднощі перекладу таких одиниць полягає у тому, що їх не можна передавати еквівалентами, оскільки еквівалентність передбачає ідентичність всіх показників, у тому числі і національного забарвлення, а це практично неможливо. Колорит перетворює фразеологічні одиниці на своєрідну реалію, яка передається при перекладі не шляхом транскрипції, а калькою.

Головним правилом, якого слід дотримуватися при перекладі фразеологічних одиниць, є те, що ніколи не можна підміняти колорит ідіоматичних одиниць на колорит мови перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Савицкий В. М. Английская фразеология: проблемы моделирования / Виктор Михайлович Савицкий. – Самара : Изд-во Самарск. гос. ун-та, 1993. – 171 с.
2. Смирницький О. І. Лекції з історії англійської мови / Олександр Іванович Смирницький. – 3-є вид. – М. : Вид-во КДУ; Добросвіт, 2006. – 236 с.
3. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка / Александр Владимирович Кунин. – М. : Высш. шк., 1990. – 199 с.
4. Телия В. Н. Русская фразеология: Семантический, прагматический и лингвокультурный аспекты / В. Н. Телия. – М. : Школа «Языки русской культуры», 1996. – 288 с.
5. Шанский Н. М. Фразеология современного русского языка / Н. М. Шанский. – изд. 2-е, испр. и доп. – М. : Высш. школа, 1969. – 232 с.
6. Словарь сленга и идиом / [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://audio-class.ru/slang/a-slang.html>.
7. Английские идиомы / [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://www.native-english.ru/expressions>.

Бахмут 2017